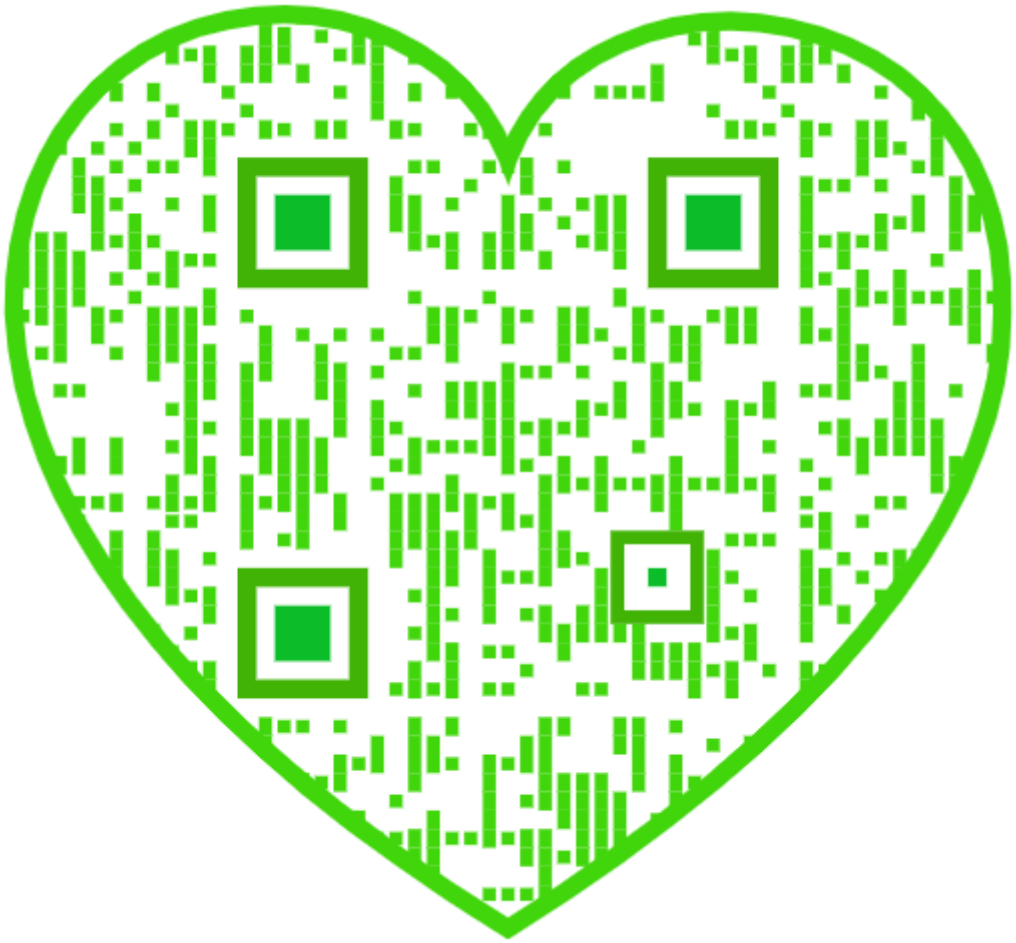

Boëthius vande Vertroostinge der wysheyd:

uyt t'Latyn op nieus vertaalt.

TÓT LEYDEN,
By Christoffel Plantyn.
M. D. LXXXV.

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

Aande Gildebroeders des Rederyck Kamer tót Amstelredam. In liefd bloeyende.

KONSTIGHE Konstighe ende waarde Landtluydē/ ick hebbe niet moghen laten eenigh danckbaarheyds teken te betónen aen V. E. dient zó bruntlijcken belieft heeft ghehadt my te vereeren met V. E. zó eerzamen ende lieven ghezelschappe. Daar toe zydy mogheluckt veróórzaackt dooꝛt zien van eenighe Rymerven / by my in koꝛte Jaren herwaarts uytgheghevē. nu hebbe ick wederomme in druck ghezien/ hoe nutten ende eerlycken arbeyd tót vooꝛderinge ende verryckinge van onze moeders taal by V. L. niet zonder u luyder kóósten/ den ghemeenen Nederlanders ten dienst in druck is ghegheven. Ende aanghezien eenighe van V. L. (nu) óóck myne mede broeders der vooꝛschreven uwer Kameren vermoeden van my hadden/ dat by my óóck eenighe middel ware/ om onbevleckt Neerlandsch te spreken ende schryven: hebben zy my tót alle meerder vooꝛderinghe onzer

talen zuiveringhe/ ghebeden/ iet over te zetten in ghoeden Neerduytsch/ dat stichtelyck ware: dit mochte ick niet weyghеren/ ende verkoor voor een uytghelezen stichtelycke stoff/ het boexken by Boëthius in Latyn gheschreven De Cõsolatione Philosophiæ, dit was by my al omtrent dertigh Jaren nu gheleden/ verduytscht/ uyt oude ende duystere vlaamsche tale in Neerlandtsch: maar zó zeer schandelycken meldzucht/ alst boexken eeren waardigh is: zulcx dat daar zó dickmaal niet/ voor iet/ Ja voor neen/ gróót voor lúyn/ (n). verkeerdelyck was ghestelt: dat de Lezer de letters lichtelyck/ maar t'verstand van Boëthio zeer qualyck zien mochte. Hoe wel nu niet zeer lustigh en valt een zelve werck dickmaal te doen: zó heeft my zó weynigh/ ter liefden van tghemeen besten/ moghen verdzieten/ dit zelve werck/ anderwerven te vertalen/ maar dat nu uyten Latyne zelf: alst my weenigh magh verdzieten (want het my stichtelyck verlustight) t'zelve boexken twee óf dziemalen int Jaar te doorlezen. Die lust dan tót dit werck/ heeft myn blite daar óóck toe zulcx ghewackert/ dat ick na t'volepnden zie/ dat myn voorsz. eerste ende meldzuete overzettinghe/

ghe/ deze mpne teghenwóórdighe niet meer en schynt te ghelycken/ dan (zómen zept) een Kat een Entvoghel. Ende want ick nu doorr eerste zólelyck verdzucken/ zulex weder vzeelde/ spzack aan Chzistoffel Plantyn/ om te verzoecken óf de zelve óóck gheneghen zoude zyn dit boexken te dzucken: wel wetende/ indien zyn L. daar toe willigh ware/ dat ick dan wel verzekert zoude zyn/ van met dit zelve boexken/ mp niet weder te stóten aanden voozghaanden steen van meldzucken. Dóch was ick beducht neen/ ten aanschou van deze zó zeer quade ende neringlóze tydē: maar t'gheviel mp recht teghen mpn vermoeden. Want de man zó haast niet en hóórde dat ick dit zó Leerlyck ende tróóstelyck boexken (zó hyt terstond daar vooz óóck scheen te houden als diet wel kende) overzetten wilde/ in Neerlandtsch uyten Latyne/ zich zelf niet min begheerlyck tóónde tót het dzucken/ dan ick tót het overzettē vā dien. T'was mp lief/ ick steldet over in Neerlandtsch/ ende spzack eē wyle daar na met zynder L. die mp zepde verstaan te hebben/ datter nóch al eenighe boexkens vanden eersten dzuck vooz handen waren in zommighe boeckwinckelen: des ick doe in

vermoeden quam dat de zelve Plantyn uyt redelycke oorzake van schade te beduchten aan dit boexken/ daar uyt zoude schepden: maar neē/hy bleef nóch willigh als voor/niet zonder myn verwonderen/zó zyn L. nóch is ende nu alle daghe t'zelve in voornemē is aan te legghen. Nadien nu hier/by deze nieuwe óf herboren vertalinge/een nieuwe toeschryvinghe aan pemand verepschte / en hebbe ick niemanden t'selve voechlycker weten toe te schryven dan V. L. waarde ende jonstighe óóck konstige vrunden. ende dit niet om t'zelve tegen zynen vyanden (zóót eenighe mocht te hebben) te verandtwóórden: maar om onder t'ghezelschappe ván u lupder Letterkunste/ met d'andere stenen by V. L. meer ende meer te berepden ende uyt te gheven staande/ tót optimmeringhe vant Neerlandtsche welsprekenheyds tempelken te mogen eenighe hantreyckinghe helpen doen: Daer toe V. L. deze myne kleyne arbeyd wel in zó gróóte jonste zullen weten aan te nemen/ als t'selve met gróótjonstiger herten ghemeynt wordt van my.

V. L. alder dienstwilligh ende jonstighe medebroeder/

D. V. Coornhert die dit schreef den 16. Martij 85. in Haarlem.

Aanwyzingh ende Voorreden.

Vermids ghoede waar (na t'ghemeen zeggen) haarzelfs pryys mede brengende/ gheen vreemd lof en behoeft/ en heeftet my (ghoedhertighe Lezer) niet nodigh gedocht/ dit boeck eenighsins te loven of te pryzen. Vpwilligh bekennende dattet myn ongheleerde penne onmoghelyck is/ tot de lofwaardicheid van dezen Hemelschē wyne zo na te komen/ als die zeer lichtelick van elcke ghezonde tonge waardigh bevonden zal werden int smaken. Want hier inne gheen onnutte ydele boorsen (tot tyd verlies vanden Lezer streckende) bevonden zullen werden/ maar int teghendeel ontallycke hoostelycke zaligher Leeringen/ tot troost vandē bedroefden / ghenezing vanden krancken / vernoeghing vanden zoecker/ ende tot hooghnutte verstandicheyd vanden onverstandigen vorderende ende zonderling dienende.

Boēthius handelt in dezen boecke van zyn voorleden gheluck/ om te beter de zwaarheid zyns onghevals te betoghē. Hy verhaalt van zyn zedelyck leven ende redelicke daden/ van valsche ende warachtighe zalicheid: wat elcke is / ende waar in gheleghen. te weten de valsche in rycdom/ macht/ eer/ vermaart-

heid/ edelheid ende weelde. De waerachtighe in t'ghenieten van dueghde ende ghoedwoz-ding. Bewyst óóck dat de quade (machtigh schynende) kranck/ ellendigh ende onzaligh: daar teghen de ghoeden (ellendigh schynende) moghende ende zaligh zyn. Verhaalt óóck vant ghoede bestier over de werld/ bewyzende dat alle dinghen wel gemaackt ende ghestchiekt zyn. Óóck vant gheval des Avontuurs/ ende wat Avontuur is/ en int leste zonderling vande vyze wil: al t'zamen met vaste onwederspzekelicke redenē volkomentlyck ghehandelt/ in wyze van t'zamenspzeking tweēr personē/ daar d'een vzaaght ende d'ander antwóózt/ Boëthius in de persoon van elck bekommert/ ókte bedzoekt mensch spzekende. Ende ghelyckmen onder alle bittere ghenees-dzancken/ wat honighs tót verzoeting plagh te menghen/ alzó óóck Philosophye willende haar Jongher vertróósten ende vermaken/ vermengt haar reden onderling met Rym ende Pzoze: want alle bedzuchte naturen na eenighe verandering ókte iet nieus haken. Aldus ghoedaardighe Lezer int anmercken van de moeyelycke arbeyd des schzybers (in ellende zynde) ghedaan tót uwer stichting ende leering / óóck van de ghoedwilligheyd des vertaalders tót uwer vzomen/ wilt als een menschе met de ghebzeeckelickheyd van menschen (zó ghy eenighe vint) menschelyck handelen/ ende alzó straffen / als ghy inden uwen ghaern ghe-

straft

strakt zout wezen/ ghedenckende daar by nevens/ dattet lichter te straffen als te verbeteren is. Daar wel.

Het leven van Boëthius int kort beschreven.

BOëthius ghebóren tót Romen upt het vermaarde ende edele ghellacht der Manlij/ wert om zyn hóghe afkoomst/ om zyn natuurlycke ghebórë wyslheid/ ende uptghezonderde gheleerdheid (nóch jong zynde) teghen t'ghemeen ghebruyck der Romeynen Raadsman ghemaackt: het welcke (behalven Scipio) weynigh anderen ghebuert is. Ende hoe wel ons de ghelschichtboecken weynigh zeggen van zyn leven/ zó maghmen nóchtans lichtelick afnemen wat dueghden in hem ghe weest zyn/ upt verscheyden bynamen die hem vanden ghemeenen bólcke ghegheven ende toeghescheven zyn: want hy wert ghenoemt Boëthius na Boëthes dat zó veel bedupt als hulper ende beschermer/ om dat hy den bedruckten ende ellendighen menschen (in zyne tyden) met raad ende daad/ een helper te verstrecken plagh/ alzó hy nóch daghelycx metter vermaningen ende onderwyzinghen van dit boeck doet. Hy wert óóck Anicius genoemt beduydende onverwinlyck/ alzó hy óóck inder waarheid was/ ende met

zynen gheduldighen dóód bewezen heeft: óóck mede Severinus à Seueritate óf Sequendo verum, obermits dat hy de waarheid byblyvende opzecht ende streng int gherecht was/ onbuyghelyck door haat ofte ghunst/ dit zeggen eenighe zyn rechte naam gheweest te zyn. Hy heeft gheleeft ontrent d'. xx. Jaren na de gheboort ons Heeren/ ende wert na lange ellend ende ghevanghenis ghedóót door bevel van Theodozicus de eerste Roomsche Koning na der Ghótten intóght in Italyen/ om dat hy t'ghemeen beste van Roomen had willen beschutten ende voor staan (alzó in dit boeck by hem verhaalt wort) hoe wel zommighe anders zeggen/ als dat hy de Lering van Arrius weder-stond/ ende niet anhangen wilde.

Boëthius
vande
Vertróóstinge der Wysheid
upt Latyn op nieus vertaalt.

j. Rym óf Lied.

Yn groene Jueghd met vrueghden
voormaals zang/ Ghedichten zoet/ nu truert myn
klaaghlyck schryven. Doort rymen droef des
gheests bedroeft en bang/ Voor lieve lust doet
leed my d'óghen wryven. Gheen angst en
magh upt myn ghezelschap jaghen.
Dees Kunst-góddin; myn liefken al te trouw/

Wel

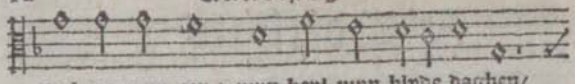

Wel eer myn eer / myn heyl myn blyde daghen/

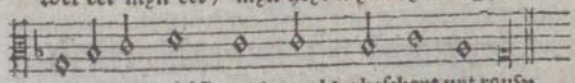

Die my nu tröóst met vzueghd gheschept uyt rouw.

Want d'oudheyd zwaar komt vzoegh dooz t'quaad verſnelt /
Heel onbewaant met haar bedzoefde Jaren.
Het zwacke lyf is dor en ruym gheveit/
De vzoegh ist hóófd bezaapt met witte haren.
d'Heylzame dóód kan zoete jueghd wel ſparen/
En komt óóck dick begheert in gróót verdziet;
Maar t'dóve óóz keert zy van myn bezwaren.
t'Betraande óógh wil zy my ſlupten niet.
Doe t'Avonthuur ontrou met ghoeden licht/
My jonſtigh was / beſtond zy my te dóden.
Maar nu dat keert / van my zyn valſch aanzicht
Spint zy te lang myn levens dzaad vol nóden.
Als ick hóógh ſtond in weelden onbeſtendigh/
Heeft my elck dzund gheluckzaligh gheacht/
Nu leg ick neer / in teghenſpoed ellendigh:
Nóyt ſtond hy vaſt / die vallen moght onzacht.

j. Proſe.

Als ick deze dinghen zwyghende in my zelve overlepde / ende ick die weenlycke beklachte na ſchryvens aard aantekende; zó docht my dat boven mynen hóófde neven my ſtond een vzouwe van zeer eerwaardighen aanzichte: met vzandende óghen / ende boven t'ghemene vermoghen der menſchen doorzichtigh / óóck van levender verwen / ende van onuytſcep-

yelycker

pelycker kracht: hoe wel zy zó vol was van Jaren/ dat zy gheenssins en scheen van onzer ghewoonlycker oudheyd te wezen: óóck was haars lichaams langde van twyfelycken onderschepde: want bywylen voeghde zy haar zelve na de ghemeyne mate der menschen; dan scheen zy wederomme metten opperssten tóppe haars hóófds den Hemel te raken: maar wanneer zy t'hóófd hógher op hueyde/ doordzang zy den Hemel ende bedroogh t'ghezichte der menschen na haar ziende. Hare kleederen waren van d'alderfynste draden met scherpzinnigher konste/ ende van onverschepdelycker stóffe volmaackt: die zy zelve (zó ick namaals uyt haar verstond) met hare eyghen handen hadde gheweben/ welcker ghedaante/ ghelyck alst metten beróóckten beelden plagh te zyn/ door eenrehande verzuymde onderdom was verdonckert. In welcker benedenste bóózde ingheweben zynde gheleezen woorde een Gzeeuw Π. ende inde bovenste een T. óóck scheenen tusschen deze twee letteren/ opte wyze van een Ladder/ gheteekent te wezen eenighe trappen/ waar door men van d'onderste tótten opperssten letter mochte klimmen. Nochtans hadden de handen eenigher gheweldigher dat zelve kleed gheschuert/ ende de lappens/ die elck mochte kryghen/ daar af wegh ghedraghen. Metten Rechterhand droegh zy hare boexkens/ maar metten slinckere een Koninghycke staf.

Deze

Deze vrouwe/ als zy die Poëtelyke Konstgoddinnen zagh staan by mynē bedde/ dichtende wóórden ghevoeghlyck tót mynen gheweene/ als wat beweeght/ ende ontsteken zynde/ sprack zy met grouzamen óghen: Wie heeft deze batementelycke Hoerkens toeghelaten te komen by dezen kranke? die niet alleen zyne droefheyden niet en verzachten met eenighen Heylzamen Rade/ maar die veel eer voeden met zoeten venyne. Want dit zynze die mette onvruchtbare dóórnen der hertstochtinghen/ het vruchtbare koorn des redens dóden/ ende der menschen herten tót ziecktēn wennen/ maar niet daar af bevryen. Dóch ókt zó waar/ dat uwe smekinghen ons eenigh Leeck-mensche ontoogh/ zó dat ghemeenlyck ghelchiet/ ick zoudet minder moeyelyck achten/ om te ghedóghen. want daar inne en zoude niet van onzen arbeyd ghequetst worden. Maar ghy hebt dezen aanghetast/ die opghevoedt is/ inde Leringhe van Aristoteles ende Plato. Wegh dan van hier ghy Meerminnen/ die zoet zyt ten verderven: Verlaat hem/ om van mynen gedichte bezórght ende ghenezen te worden. Dat ghezelschap hier mede berispt zynde/ floegh het truerighe aanzicht ter aarden/ beleedt haar schaamte met róden wanghen/ ende ghing droevigh uyter dueren. Maar ick/ wiens ghezichte inden tranen zwemmende verdupstert was/ en mochte niet bekennen wie deze vrouwe was/ dan zó ghe-

biede-

biedelycker groótachtbaarheyd. Des ick verbaast was/ ende t'aanghezicht ter aarden houwende/ al stille beghan te verwachten wat zy vóórt aan bestaan zoude. Doe is zy naarder komende opt uyterste van mynen bed-sponde ghezeten/ ende anschouwende myn aanghezichte zwaar van dzuck ende dooz dzoefheyd ter aarden gheboghen/ heeft zy die verstoozniſſe myns ghemoeds beklaaght met deze baerſſen.

ij. Rym.

Claas hoe blind is t'herte sieyl ghedaalt
In dzoefheyds graf/ verbzeemt van s'hemels lichte:
Daar streckt zyn ghang na uyt met úghen dichte/
Wist d'aartsche wind nabóight en dzistigh dwaalt/
Dan meert de zoózgh oneyndelyck en quelt.
Deez man/ die plach den Hemel te doozwandzen/

Hem

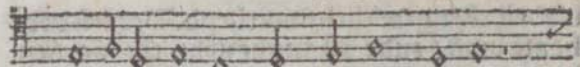

Hem open als een gheest Hemelsch gheskelt /

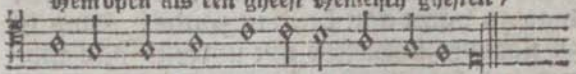

En zagh daar t'licht dat niet en magh verandzen.

Hy zagh den glants der zonnen róód als ghoud
Hy zagh de Maan met hare hóózнen bleecke/
En d'ander vpf die niet en houden streecke
Doozt zwerven snel int wyde luchtigh wond.
t'Ghetal huers tóóps was hem ghewisslyck kond
Ja óóck de zaack van al t'gherupsch der winden.
Die t'water weeck beroeren tót de grond
En zwellen doen hóógh aander wolcken inden.
Hy wist wat gheest de wereld staagh omwendt
D'óck waarom dat/ de avond-ster moet dalen
Int water diep/ en smózghens vzoegh haar stralen/
Als póst des daaghs/ weer vyten óósten zendt.
Hy wist wie ons die zoete lenten gheeft/
Die t'aardryck groent/ en ciert met bloemen schóne
Wie d'herfst bevzucht/ haar vzacht te dancken heeft
Van tezwe gheel/ met wyn der vzueghden króne.
Dit onderzócht ghewoonlyck zyn ghedacht
D'óck d'óózzaack diep van der naturen zaken.
Nu leyt hy mat/ en kan t'licht niet ghenaken.
t'Ghemoed zyght neer/ verdzuckt van d'aartsche nacht/
Dit zwaar ghewight buycht zwaarlyck zynen hals/
Die d'Hemel plach te zien met snelder vaarde.
Hy ziet ghekromt/ dooz last zyns onghevals
Met dzoefheyd zwaar/ helaas die snóde aarde.

ij. Pzose.

Aar t'es/ zeyde zy/ veel eer tyd van ghenezen/ dan van klaghen: ende doe op my strechende haar ghezichte/ spzack aldus; Bistu niet de zelve/

ve/ die eertyds met onzen melcke ghelaakt/ ende met onzen spyze ghevoedt zynde/ opghewassen waardste tótter kracht des manlycken ghemoedes? dien wy óóck voorzien hadden met zódanighe wapenen/dat zy dy/ zó du die niet eerst en hadste verworpen/ in onverwonnen vasticheid beschermt zouden hebben ghehadt? Kendy my niet? wat zwyghdy? zydy verstomt upt schaamten/ óf upt verbaasthéid? Lieber waart my upt schaamten; maar verbaasthéid (zó ick zie) heeft dy verdzucht. Als zy my nu niet alleen wóórdelóós/ maar ghants tongelóós/ immers stom zagh te zyn/ leyde zy liefelyck haar hand op myn bozste: seggende/ Daar en is ghéen zózghelúkheyd altóós/ hy heeft die Lethargie/ óf onbevoelycke domme slaap-zucht/ de ghemeyne ziecúte der bedzoghener herten. Hy heeft zich zelfs wat vergheten/lichtelyck zal hyt weder ghedenckē/ als hy ons maar te vozen ghekendt zal hebben. Op dat hy zulex vermoghe/zó laat ons eenduttel zyne óghen afvagen/ verdonckert zynde vermits den wolcke der aartsche dinghen. Dit ghezeyd hebbende boude zy haar cleed/ ende dzóóghde myne óghen/ die van tranen overvloepden.

iij. Rym.

DE was die zwarte nacht verdreven/
De duysterheyd verdween óóck snel:
Myn óghen zaghen klaar en wel/
Den klaren Hemel hóógh verheven/
T'was een nieu leven.

Recht als de zuur Nóórdwester winde
Die Reghen wolcken ommedryft/
Dat Zon en Ster verborghen blyft/
En maeckt des Hemels óghen blinde/
Des luchts ghezinde:
Dan valt op d'aard de zwarte nachte/
Ghelyck een deken uyt ghestreckt
In d'Hemel/ daar zy t'licht bedeckt/
Tót dat haar weer des Nóórdens iachte
Verdryft met krachte.
Dees bezem kan de lucht reyn beghen:
T'besloten licht zy rasch ontslupt.
Dan schiet de Zon zyn stralen upt/
En helpt den klaren dagh op weghen/
Bevryt van reghen.

iij. Pro-

iij. Prose.

NIET anders des droefheyds nevelen uyt myn verstroyt zynde/zagh ick den Hemel/ende verkreegh verstand/ om myn gheneesters aanschyn te kennen. Derhalven als ick myn oghen op haar ghestaghen/ ende myn gheziehte ghevest hadde/ zagh ick myne voedstere de Philosophie; in wiens woninghe ick van jonghs opghehouden was/ ende zeyde: O alder dueghdē Meestresse/ waar toe zydy vanden oppersten Hemel afdalende/ in deze eēzaamheid onzes ballingschaps ghekomē? zoudy dan oock wel/ als ick/ met valschen beschuldighinghe belast zyn? Maar zoud'ick (spraeck zy) dy/ o myn voedsterkindt/ verlaten/ ende den last/ die du door dē hate mynes namens hebste ghedragen/ met ghemeenmakinghe des arbeyds/ tusschen dy ende my/ niet deelachtigh werden? Het en zoude voorwaar de Philosophie niet betamen den wegh des onnozelen onverzelt te latē. Zoude ick ontzien ghelastert te worde? ende daar af/ als ock daar wat nieus gheschiede/ grouwelen? Maar waandy dat nu eerst de Wysheid byden quaden menschen met ghebaarlickheid wert ghetercht? Hebben wy oock niet byden ouden ten tyden Platonis dickmaal gróten krygh ghevoert teghen de vermetelheid des dwaalsheyds? Als hy nóch leefde heeft zyn meester Socrates in myn te-

ghenwóórdicheid/ die zeghe eens onschuldighen dóóds verdiene: Wiens erkvenisse de ghemeene hóópe der Epicurē der Stoïcienen ende andere bestonden elck voor zyn deel tót zich te trecken: ende als zy my daar teghen spreckende ende worstelende mede als voor een deel des róóks tót henluyden wilde rucken/ hebben zy ghescheurt het kleed/ dat ick met mynen handen hadde ghewéven: ende elck een lapken daar af ghercckt hebbende/ waande my elck ghheel te hebben/ ende zyn wegh gheghaan. Ende overmits in henluyden eenrehande schyn onzes wezens worde ghemerckt/ zó heeft de onwyshéid ghewaant/ dat zy waren van mynen ghezinde; ende heeft zommighe van hare ongheleerde menichte door dolinghe verleid. Só du dan niet en weedste vande vlucht Anaragoze/ vant venyn Socratis/ ende vande pynighinghen Zenons/ om dat het uytlandighe zyn: zó hebdy nóchtans wel moghē weten van Canio/ van Seneca/ ende van Sozano/ welcker ghedenckenisse niet zeer oud nóchte onbermaard en is: de welcke nerghens anders door en quamen int lyden/ dan om dat zy onderwezen zynde in onze zeden/ den wandel der onvromen onghelyck waren. Alzó en staat dy niet te verwonderen/ dat wy in dezen Zee des levens aan allen hoeckē met vlieghende buyen bestormt werden: ghemerckt ons hóógste voornemen is/ den alder quaadsten luyden

te

te meſhaghen: Welcker heyzlegher/ al iſt van grote menichten/ nochtans te verachtē ſtaat: alzó t'zelve van gheen Veld-oberſte beleedt en werdt/ maar alleenlick herwerts ende derwerts roerlickózelyck gherucht/ dooz een verwerrende dolinghe. Maar ók zy nóch al t'enigher tyd haar ſlaghóózden ſtellende ons crachtigher aanvielen; zó vergadert onze krygh-oberſte hare hópē opten burght: ende zyluyden zyn dan bezich int plunderen vande onnutte packen. Maar wy belachenze van boven/ om het rapen der alderſnoodſte dingē: ende zyn vepligh dooz alle huere verwoede beroerten: als wezende met zulcke wallen beveſtight / dat het die Razende zótten niet gheóózlókt en is daar an te raken.

iiij. Rym.

IE manneliyck met waarheid heeft ver=
tredē/ Des nóódſchickings verwaande ſtrenge zedē;
En recht anſchout foz tuyne quaad en ghoed/
Verwint/ en blyft ghelyck in zuur en zoet.

Gheen baren hoögh/ noch dzeyghen onbeſtierigh
Des diepen zees/ noch oöck gheen vlammen vierigh
Van Ethna heet/ die brandighe aſch uyt ſchiet/
En magh dees mans gheruſtheid ſtozen niet.
Zo oöck en doet de Blixem ſnel en duchtigh/
Die neder helt veel toözen vaſt en luchtigh.
Veel minder magh/ der bözer Heren krachte.
Dus acht niet meer/ des dollen hoöfts onmacht.
Waar hoopt niet lieſs/ oöck wilt gheē leed meer dzezē/
Dit bloot van weer der fellen toözn meſpzezen.
Waar wie verbaart noch dzeeſt/ oſ vzolyck hoopt/
Verlieſt zyn ruſt/ zyn vzyheid hy verkoopt.
Zyn ſchild verſaaght ontzyght zyn bloöde handen/
Hy ruymt het veld/ en wyckt te rug met ſchanden;
En dzeydt den ſtrick tot zyne boeyens vaſt/
Dees willigh ſlaaf verzwaard zyn zware laſt.

iiij. Pzoſe.

WHeboelstu/ zeyde zy/ deze dingen niet/ ende en vallenze niet in dynen ghemoede? oſ biſtu hier een Ezel aanden Liere? Wat weendy? wat dzuppſtu van tranen? opent dyn ghebzeck: zo du des Meeſtreſſen hulpe verwachtſte/ moetſtu dyn ghebzeck ontdecken. Ick doe wat moeds ghenomē hebbende/ zeyde: Behoevet noch vermaan/ oſ en blyckt van zelf niet ghenoeghzaam over my des verwoedighen koztuyns ſtrenghheid? Is dit de Boeck-plaatſe oſ Libzye/ de welcke ghy zelve u tot een d'alder zekerſte ſtede in mynen hupze haddet verkozen? Daar ghy dickmaal met my zittende redene haddet

vande

vande kenniſſe der godlycker ende menſchelycker dinghen? Was t'ghewade ende ghelate duldanigh/ als ick met u der Naturen verholenthedē naſpoorde; als ghy my met een Landmeters roede der Sterren loop beſchreeft; als ghy myne zeden ende alle den wandel myns levens na den voorbeelde des Hemelſchen ſchickings aanſtelde? Tullē wy u ghehoorzamende/ daar voor alduldanighen loon ontfanghen? Ghy zelve hebt door Platonis mond bevestight deze ſpreucke: Dat dan t'ghemeene beste zalich is/ als de liefhebbers der Wysheid heerſchappen: ofte als die t'ſelve heerſchappen na wysheid ſpueren. Ghy hebt door deſſelven mans mond vermaant een noodlycke zake te wezen voor den wyzen/ dat zy des ghemeen-beſtens beſtieringhe aanbaarden; op dat het beſtier der steden den onbzomen ende quaden burgheren open ghelaten zynde/ zy den ghoeden niet en zouden verſtrecken een peſtilentie ende verderfniſſe. Ick navolghende deze lere/ hebbe ghewenscht te wercke te stellē inde openbare bedieninghe des ghemenen beſten/ t'ghene ick inde verborghen ſtilheyd van u gheleerd hadde. Ghy ende God/ die u inder wyze luyder ghemoeden heeft ghezaapt/ zyt des myne tuyghen/ dat ick my tot het ampt der Overheid niet en heb beghéven/ dan alleen upt alghemeene liefde tot allen ghoeden luyden. Daar upt komen my deze zware ende onverbiddelicke

twisten metten onbzomen: ende om t'recht te beschudden/ na der conscientien bzyheid/ verachte ick altyd der moghender gramschappe. Hoe dickmaal hebbe ick Conigastum/ als hy der zwacken ghoederen aantaste/ onder oghen teghen ghestaan? Hoe menighwerf hebbe ick Triguillam den Pzovoost vant Konings hof vant gheweldt/ zo dat hy beghonst/ als nu al volbzacht hadde/ versteken? Hoe veel repsen hebbe ick/ myn aanzien in bzeze stellende/ de ellendighe beschermt: den welcken d'ongherechte ghiericheid des woesten volx met ontallycke valschen beschuldighinghen altyd quelde? Nóyt en heeft iemand my vant recht ter ongherechticheid afghetoghen. Dat der Landzaten have zo met byzondere röverpen/ als met ghemeyne schattinghen vernielt werde/ en heeft my niet anders/ dan dieze zelfs leden/ bedzoeft. Als ten tyden van een scherpe dierte opgheslelt was een zware ende onverdzachlycke zettinghe/ die daar scheen dooz behoefte het Landschap van Campanien te vernielen; hebbe ick my zelve gheslelt jeghē den Vooght des Rechthuys/ ter liefden des ghemenē oizbaars: ende hebbe by wel weten des Konings d'oberhand ghehouden/ dat de zetting niet ghelicht en wozde. O'ock hebbe ick den Raadlhere Paulinum/ wiens Rychdommen die hoofsche honden nu al inder hopen ende begheerlickheid hadden verslonden/ uyt hen-

henluyder opene kaken gherucket. Op dat óóck de Raadsheer Albinus dooz de straffe eens booz-óózdels niet omghebzacht en zoude wozdē/ hebbe ick my den hate zyns wzoegers Cypziani onderwozpē. Dunckt u niet dat ick genoegh gróte twisten op my verbittert hebbe? Maar by d'andere behóózde ick immers meer verzekert te zyn/ als die ter liefden vande Rechtvaardicheid/ niet booz my en heb behouden daar booz ick des te vepligher zoude moghen zyn byden hovelinghē. Maar booz wiens wzoeghinghe ben ick in nóde? onder deze was Basilius/ eertydt upt des Konings dienste verstóten zynde/ is hy booz nóódzakelickheid van schulden ghedzongē gheweest tót myns namens beschuldighinghe. Opilio mede/ ende Gaudentius: Deze beyde was by bonnisse des Konings/ overmids huere overdaden ende menighvuldighe bedziegherpen/ gheboden in Ballinghschap te ghaan: dóch als zy niet willende ghehóózzamen/ zich mette verantwóózdinghe der ghewyder plaatzen beschermden/ ende de Koning zulx vernam; ghebood hy/ datmenze int boozhóófd ghetekent uptdzyven zouden: ende zó zy niet binnen den benaamden dagh upt de Stadt Ravenna en ghingen/ dat zy ghebzantteckent int boozhóófd/ uptghedzeven zouden wozden. Maghmen óóck iemanden wzedelycker handelen? Nóchtans als deze zelve desselven daaghs mynen name wzoeghden/

is hare wroeghinghe aanghenomē. Watte? Hebben dan myne konsten zulcx verschuldet: of heeft de voorghaande verróórdelinghe/ deze wroeghers rechtvaardigh ghemaackt? Schaamt zich dan dy fortune niet? al en hadde zy gheen schaamte ghehad van des ghewroeghden onnózelheid/ zy behóórde deze ghehad te hebben van der wroeghers snoodheid. Maar van wat meldaat werde ick beschuldight? Vraaghdy na de Hóófdzake? my werdt opghezeid ghewilt te hebben/ dat den Raad behouden zoude zyn. Begheerdy den middel te weten? ick worde beschuldight van den aanbrengher/ behindert te hebben de bylcken over te leveren/ waar mede hy den Raad wroeghen zoude van meldaad teghen des Konings hóócheid. Wat is daarom hier af u ghevoelen/ o Meesterlse? zal ick deze meldaad lochenen/ om u niet tót een schaamte te wezen? Ick hebt ghewilt/ ende en zal nemmermeer ophouden zulx te willen. Ick zals belyden: maar meslaken het beletten van des wroeghers werck. Of zal icket een meldaad achten/ het welbaren van zódanighen luyden van state ghewenscht te hebben? T'es wel zó dat hy met zyne Wetten ghemaackt hadde dat zulx voor my een meldaad was: maar d'onwyl heid altyd zich zelf lieghende en magh gheenssins der dinghē verdiensten veranderen. Zó en achte ick my/ na den

den Socratischen Wet / óóck niet gheóórlóft de waarheid te helen / óf de loghen toe te stemmen : Maar hoe dat zulx is / stelle ick ter waarderinghe van uwen ende der Wyzen óórdel. Welcker zaecken beleed ende waarheid ick by ghelchrifte ghestelt hebbe tót ghedenckenisse / op dat het den nakomers niet verholen en zoude blyven. Want wat ist van nóde te spreken vande valschelycke ghedichte brieven / daar met ick werde beschuldight / ghehoopt te hebben opte Roomsche Wyzheid? Welcker bedrógh openlyck zoude zyn ghebleken / zó my toeghelaten ware ghesweest der wroeghers belydinghe zelf: het welck in allen handelen d'aldergróótste krachte heeft / te moghen ghebruycken. Want wat ander wyzheid maghmen verhopen? Ende och ofmen eenighe hadde moghen verhopen / ick zoude ghenoeght hebben metten wóórden Canij: die / als ghezeyt werde dat hy ghesweten hadde, vande t'samen-zweringhe die ghedaan was teghen den Keyser Caio zone van Germanico / ter antwóórde ghaf: Hadde icket ghesweten / ghy en zoud dat niet ghesweten hebben. In welcke zake de dróefheid myn zinnen zulx niet en heeft ghestoort / dat ick my zoude beklaghen vermids de góddelózen quade dinghen teghen de dueghde bestaan hebben: maar dat

zy

zy t'ghene zy verhoopten volbracht hebben/ wondert my krachtelyck. Want het arghste te willen/ komt moghelyck door ons ghebreck: maar teghen d'onnozelheid te vermoghen/ zó wat elck bóóswicht voorneemt/ ende dit ten aanschouwen Godes/ is een wonderlick ding. Daaromme heeft een van uwe bekenden niet t'onrecht ghevraaght: Zó daar een Gód is/ van waar komt het quaad? isser óóck gheen/ van waar komt het ghoed? Maar óft den quaden menschē/ die alder vromen/ óóck des ghantschen Raads bloed begheren/ gheóórlóft ware gheweest/ my óóck te willen vernielen; als dien zy zaghen strydden voor den ghoeden ende voor dē Rade: hadde ick dan óóck t'selve aan dē Vaderē verschuldet? Ó ghedenckt nóch/ zó ick achte/ om dat ghy altyd jeghenwoordigh my stierde als ick iet zeggen ofte doen zoude: u ghedenckt/ zegge ick/ als de Koning dorstich zynde na t'ghemeen verderf/ arbeyde om de misshandelinge teghen zyn hóócheid/ daar mede Albinus was beteghen/ den gantschen Raad op te leggen/ met welcken verzekerdheid myns gevaarlickheids/ ick d'onnozelheid des geheelen Raads beschermde. Ghy weet dat ick deze dingen warachtelyck verhale/ ende óóck nóch nóyt tót mynder eerē gheroemt en hebbe: want hy mindert eenighsins de verholen vernoeghinghe zyns gewetens/ die zulx voor óghē stellende/ het lóón des ghevuchts

van

van zynen wercke ontfanget. Maar wat uytghang myn onnózelheid heeft ghecregē/ ziedy. In plaatze van belóninghe des waarachtighen dueghds/ val ick inde straf des valschen bóósheids. Ende wiens openbare belydenisse zyns bóósheids heeft óyt de Rechters zó eendraghtigh inde strengheid ghehad/ dat niet/ óf de doling des menschelycken verstands/ óf den aart der koztupnen/ booz allen menschen onzeker zynde/ eenighe van henlupden en vermurwde? Tómen my hadde angheteghen dat ick hadde willen de kercke aan brand stellen/ de Priesteren met een gódloos zwaard de heel afsteken/ ende alder bzomen lupden leven laghen ghelepd hadde; men zoude my nóchtans billick teghenwóózdigh booz vonnisse/ als zulx beleden hebbende/ óf daar af overwonnē zynde/ ghestraft hebben. Nu werde ick/ wel vpkhondert duysend treden van daar zynde/ onverhóózt óf verantwóózt/ om myne zó zeer gheneghen wille tótten Raadsheren/ verbannen ende ter dóód verwezen. O óf niemand móchte overwonnen werden schuldigh te zyn aan ghelycke misdaad! D'onnózelheid van welcke schulde/ zy zelve diese aanbzachten óóck wel zaghen: om welcke myne onnózelheid mettē vermenghsele van eenighe bóósheid te verdupsteren/ zy gheloghen hebben/ dat ick uyt staatzuchticheid myn geweeten met kerckdiefte helmet zoude hebben. Maar ghy my ingheplant zynde/

de/ verdzeeft upten zetel mpns ghemoeds alle begheerte der aardsche dinghen: zo dat het den Kerckdiefte niet gheoozloft en was in uwen oghen plaatze te hebbē. Want ghy daghelycx mpnen oosten ende ghedachten verbeelde met dat Pytagozische zeggen: Diēt Gode. Tē voeghde mp oock niet de bystand der alderstoodste gheestē te ghebzuicken; dien ghy berepde tot de hoochheyd van godlyck te maken. Boven dat zo verantwoozden mp oock dant vermoeden zulcker meldaad het onschuldighe innerlixte deel mpns huyzes/de verzamınghe mpner alder eerlixte vzunden/ mpn schoonvader Symmachus die heylighe man/ende inder daad zelve eerwaardigh wezende. Maar/ o boosheid/ zy nemen noch het bewys van een zake zulcker groter meldaad / ende ick moet noch schuldigh schynen aan dien quaaden handel: om dat ick met uwe leringhen opghevoed/ ende met uwe zeden onderwezen ben. Alzo en ist noch niet ghenoegh/ dat uwe eerwaardicheid mp niet altoos en heeft gheholpen; ten zy dan oock dat ghy noch daar en boven/ om den haat die zy mp dzaghen/ melhandelt werdet. Tzkomt oock noch deze toeghifte tot mpne teghenheiden/ dat veel luyden oordeel t'ooghe heeft/ niet op de verdienſten der dingen/ maar opten uytghang des aventuurs: ende achten maar voozzien te wezen die dinghen welcke t'ghelux toestemmen pzyst. Daar doozt dan gheschied/

dat

dat de ghoede name alder eerst dē ongheluc-
ighē verlaat. Wat nu des volx gheruchten
zyn/ hoe oneens ende hoe menighvuldigh
die oordelen zyn/ verdriet my te herdencken:
dat alleen wil ick zeggen / dat de laatste
last des teghenspoeds is / dat alsmen den
ellendighen eenighe meldaad oplepd ; zo
werdt ghelooft dat zy / t'ghene zy lyden/
verdient hebben. Ende zeker / ick verstō-
ten zynde uyt alle have/ ontkleedt van sta-
ten/ ende beblerckt van name/ hebbe straf-
finghe gheleden om weldoens wille. Maar
my dunckt dat ick nu al zie de schandlycke
winckelen der bozen van blydschappen en-
de vrueghden overvloepen: elck vanden al-
der verdorvensten hope/ met nieuwen val-
scheiden der wroegherpen ghereed/ de ghoe-
den uyt verschrickinghe van myn gevaar-
lickheid ter neder ghevelt: alle booswichten
door onghestraftheid verstout/ ende door
loon aanghelockt te zyn / om alle boos-
heid te volbrenghen / ende d'onnozele niet
alleen van veylicheid/ maar oock van be-
scherminghe beroofft te wezen . Daarom
moet ick nu roepen.

v. Rym.

v. Rym.

Schepper van de lucht vol ſterrē ſchóón/
Die ſtadigh ruſt in dynen höghen tróón/
En ſnellyck dzaeyt den Hemel rond gheboghen/
T'geſternte moet u Wetten ghoed ghedoghen:
Somtyts de Maan/ haar bzoeder t'aanzicht bied/
Met vollen glants/ daar dooz de nacht dan ziet.

Ock berghen zich de kleyne Sterren klaar/
Zó haaſt de Maan de Zon terdt wat te naar:
Want dan verlieſt elck Ster der Manen lichte/
Die vande Zon/ óóck zelf leet haar ghezichte.
Die Wonſter verkoelt den avond laat/
En vooz huer Heer/ licht zy den dagheraad.
Ghy winter koud/ ſchudt af die blaan verdozt/
Ghy ſluyt die aard/ en maackt de daghen kozt.
De Zomer vóight/ en deylt die ſnelle uren
Des kozten nacht/ daar mach gheen bzuynheid duren.
U wyſheid Heer/ en u gróótdadicheid/
Gheeft maat het Jaar vol ongheſtadicheid.

Zó

Zó dat het lóf/dooz nóózdwind stzeng verjaaght/
Die westen zoet vermeut dat elck behaaght:
De groenzaem lent ontfangt het dozre kozen:
De vzuchtbaar herft gheeft hondert vout herbozen/
Zó dat gheen ding zyn oude wet verlaat/
T'gheschapen werck houd al zyn tyd en maat.
Hoe komt dan Heer/ dat ghy diet al bestiert
Na zeker eynd/ het redelyck ghediert
D'óck niet en dwingt in zyn moedwillicheden;
Maar laat Fortuyn onstadigh teghen reden
Donnózel mensch belasten tót ghedult/
Met strasse zwaar/ by bózen recht verschuld?
De zeden quaad zyn nu verheven zeer:
Quaaddoenders sel vertreden ghants ter neer/
Met onrecht gróót/ d'opzechten heel onschuldigh.
De klare dueght int doncker schuylt gheduldigh:
Rechtvaardicheid wert jammerlyck ghequelt
Met bóósheits lóón/ dooz onrecht en ghewelt.
Meynedicheid den quaden niet en schaadt/
T'bedzógh ghepronckt/ met lóch/ kryght eer en baat.
En alst den Pzins (dien nu veel bólcken vzezen)
Maar lust/ zó zal de hóógste de neerste wezen.
O Gódt wiens wet regeert onendelyck
U werld aanschout bedzoeft ellendelyck.
D'óck t'bolck daar in/ wel verd het beste deel
Gheselt/gherólt na t'avonthuurs beheel.
Betemt/ o Heer/ Rechtvaardigh en Almachtigh
Dees wilde Zee met haren bloeden krachtigh.
Dees werld bestiert dooz uwe wysheid vzoed/
Zó recht en vast/ als ghy den Hemel doet.

V. Prose.

ALS ick deze dingen met een dooz-ghaãde dzoefheid ghehuylt hadde/ heeft zy/ zonder dooz myne klachten iet beweeght te zyn/ met een vzundlyck ghelaat ghesprooken: Zó haalt

als ick dy zagh truerigh ende wenende/ merckte ick dat ghy waart ellendigh ende balling. ¶Maar ick en wiste niet hoe wyt die ballingschap streckte/ zó dyne reden dat niet gheopenbaard en hadde. ¶Maar du voorwaar en biste van dynen Vaderlande zó wyt niet verdreven/ maar verdoolt: óf zó du liever hebste te wanen dat du daar uyt biste verdreven/ zó hebstu veel eer dy zelf verdreven. Want nemmermeer en zoudet iemand gheóózlóft zyn gheweest dy daar uyt te verdryven. Óf en ghedenckt dy niet in wat Vaderland du biste ghebozen? niet zódanich als voormaals was der Athenisé-ren; beheerschapt metten ghebiede eender menichten: maar des eenighen Heren ende Konings die daar inne is/ die welcke verblyd inde menichte/ ende niet int verdryven der burgheré: niet welck bzeydele beweeght/ ende wiens rechtvaardicheid onderdanigh te zyn/ d'alder opperste bzyheid is. Óf is u onbekent die alderoudste Wet uwes stads/ by de welcke onverbzekelick is besloten/ dat niemandt daar uyt ghebannen magh wer-den/ die zyn woonplaatse daar inne heeft willen besten? Want zó wie begrepen is binnen haren walle ende veste/ ten is gheen bzeze dat hy magh verschulden balling te wezen: maar zó wie daar óóck niet meer en gheert te wonen/ die ist óóck terstond on-waardigh. Alzó en beweeght my niet zózeer de ghedaante dezer plaatzen/ als dyns aan-

ghezichts.

ghezichts. Noch ick en begheere niet zó zeer de wandē dyns boeck-kamers verciert met eÿpenbeen ende met glazen/ als de woonplaatze dyns ghemoeds. Waar inne ick hebbe ghehupt/ niet boecken/ maar die sententien/ (ók t'verstandt) van wylen myne boecken; t'welck den boecken dierbaar maackt. Ende voorwaar du hebste van dyne verdiensten ant ghemeen beste wel warachtige/ maar na de menighvuldicheid dynre weldaden/ wepnigh dingen ghelyck. Vande eerbaarheid ofte valscheid dynre berighteinghen hebdy verhaalt t'ghеen elcken kenlyck is. De bóósheiden ende bedrieghlyckheiden dynre wroeghers hebstu maar willen ter lóóp roeren: overmits zulx beter ende overvloedigher wert vermaart byden ghemeynen mans mont, alle zulx wel wetende. Du hebste óóck harde zere berispt de daad der onrechtvaardighē Raadt-herē. O'óck hebstu ghetruert over onze beschuldighinghe/ende hebt beweent de schade van onze ghequetste eere. Ten laatsten is dyn droefheid verhitticht jeghen d'avonthuur/ ende hebste beklaaght/dat de weldaden niet belóónt en worden na verdiensten. Ende int laatste dyner woedender Rymē hebdy ghestelt dyn wenschen/ Dat de vrede / die den Hemel bestiert/ het aartryck óóck bestieren zoude. Maar want dy opten halze lepd een veelvuldighe oplóóp der herroeringhen/ ende dat droefheid / tóón ende heerzeer u

verscheyddelyck elck tót zich trecken/ zó en moghen noch in dy/ zo du nóch ghezindt beste/ gheen crachtighe gheneeldzanckē wercken: dus zal ick een wepnigh tyds de lichtste ghebzupcken op dat d'gheen dooz de invlietende verstoozmissen verhardt is in een ghelwolle/ vermits een zoetelycke handelinghe vermozruwet magh wozdē/ om ontkanckelyck te wozden de crachte van scherper gheneeldzancken.

vj. Rym.

IE als de Zon opt heetste ryst/
Zaapt met een milde hand;
Zyn kóózn int dozre land/
En wert vant zaapzel niet ghespyst/
Zyn arbeyd blyft verlozen;
Na eyckels magh hy spozen.

Die

Die als het veld gherypt is blanck/
En als de Noordwind koud/
Ontkleedt het dorre woud:
Ten boschwaard dwaaslyck neemt zyn ghanck
Fioelkens zoet te plucken/
Ten zal hen niet ghelucken.
Die als de vorst den stroom bevrieft/
Ten wynbergh gheerigh spoedt/
Om pluckẽ druyfkens zoet:
Zyn tyd en moeyten ghants verlieft
Want inden sneeu begraven
Gheeft Bacchus niemand ghaven.
God ghebet al zyn ampt en tyd:
Al wat hy schickt en weert/
En mengt zich niet verkeert.
Zo wie zyn schicking teghen strydt/
En t'werck pooght te verhaasten:
Betruert zyn doen ten laatsten.

vj. Prose.

Wiltu dan niet ghedoghen / dat ick eerst met een wepnigh vraghens aanroere den state dyns ghemoeds/ omme te moghen verstaan de wyze dynre ghenezinghe? Vraaght/ zeyde ick/ na dyn ghelieven wat du wilste/ op dat ick het ghevraaghde beantwoorde. Doe zeyde zy: Meyndy dat deze wereld by onbedachte ende avonthuurlycke ghevallen wert beweeght? ofte houdy datter eenigh bestier van redene in is? Ick en kan in gheenre wyze vermoeden/ (zeyde ick) dat zo zekere dingen door eē avonthuurlyck gheval zouden werden beweeght: maar ick weet dat God de

schepper zyne schepselē bestiert: van welcke waarheid myns ghevoelens/ my nemmermeer eenighe tyd en zal beróven. Alzó ick spzack sy/want dat hebdy nóch een wepnigh te vozē ghezeymt: maar verlaaghde dat alleē de menschen ghestelt waren buyten de bezózghinghe Gódes: Want du en twyfeldes niet/ óf alle d'andere dingen en waren bestiert by redene. Hey/ hoe zeere wondert my/ dat du in zó ghezonden ghevoelen ghestelt zynde/ nóch zieck mooghste wezen. ¶Maar laat het ons wat dieper onderzoeckē. Ick mercke dat daar nóch iet/ ick en weet wat/ ghebzeck is. ¶Maar zegt my/ nadien du niet en twyfelste óf deze wereld en wert bestiert van Gode: mercktu óóck wel met wat roeder zy wert bestiert? Nauwelyx (zeyde ick) en verstа ick de meyninghe uwer vzaghen: dus kan ick qualyck opt ghebzaaghde antwóózden. Hebet my (zeyde zy) dan óóck bedzóghen/ datter iet ghebzack/ waar duer/ als duer de splete eenre stercker wallen / de zieckte der verstozinghen inghesloten is in dyn ghemoed? ¶Maar zegt my/ Ghedenckt dy niet/ welck daar zy der dingen eynde? óf t'gheen daar toe zich alt voornemen der naturen strecкt? Ick hads wel ghehóórt/ zeyde ick/ maar de dzoefheyd heeft de ghedenckenisse verduystert. ¶Maar hoe weetstu/ wanneyner alle dingen voortkomen? Dat weet ick/ zeyde ick/ende antwóórde Dat het Gód is. ¶Maar hoe macht zyn dat du het beghinsel

sel wetende/ het eynde der dingen dy is verholen? Dit zyn voorwaar de zeden/ende dit is vermoghen der beroertē des ghemoeds: dat zy den menschē wel van zynen stede ruckē/ dōch zyn kennis niet ghantselyck uyt roeden moghen. Maar dit wilde ick mede wel beantwōōrt hebbē: Ghedenckt dy ōōck dattu een menschē bistē? Toude ick dat niet ghedenckē? spraeck ick. Mooghdy dan verklaren/ wat een menschē is? Vraaghdy my dat? ōk ick my weet te wezen een redelyck ende sterflyck dier? Dat weet ick/ ende dat belyde ick my te wezen. Weetstu (spraeck zy) dy niet anders te wezen? Niet. Nu weet ick (zeyde zy) een ander/ ja de alder meeste ōōrzake dynre zieckte: du hebste vergheten te weten wat du zelf biste. Alzō hebbe ick te vollen ghevonden d'ōōrspryong dynre zieckten/ ende den toeghang tōt verwervinghe dynre ghezondheid. Want/ overmits du dōōr vergheetenheid dyns zelves verwerret biste/ zō hebstu dy zelve bedroeft/ als ōk du balling ende dynre eyghen goederē berōōft waerst. Want nadien dy onkondt es/ welck daar zy der dingen eynde: zō waanstu de quade ende bōze menschen/ moghende ende zaligh te wezen; ende want dy vergheten is met wat roeder ōk stier de wereld wert bestiert: zō waanstu deze veranderinghen der avonthuuren te zwerven zonder bestierder. T'welck grōte zakē zyn/ niet alleē tōt zieckte/ maar ōōck ten dōde. Dōch ghedanckt zy de

ghever dér ghezondheid/ dat de nature dy noch niet gheheelyck en heeft verlaten. Wy hebbē nóch het gróótste voedsel des ghezondheids/ te weten/ het ware ghevoelen vande bestieringhe des werelds: als die ghelóóvighe/ dat die niet en is onderwozpen d'onbedachtheid des ghevals/ maar de godlycke redene. Vzeest daaromme niet: want uyt dit alderkleynste vonxkē is dy nu de lebende wermte verschenen. Maar want het nóch ghenen tyd en is om stercker raad te bzuycken/ende der ghemoeden aart zódanigh blyckt te wezen/ dat zó dickwils als zy verwerpen de ware vermoedinghen/ zy valsche aannemē: waar uyt dan booztghekomen es de nevel der verstozinghen/ die het ware ghezicht verwert. Dezen nevel wil ick allenxkens póghen te verminderē met zachte ende middelbare ghenees dzancken: ten eynde/dat/als de duysternissen der bedzieghlycke hertsroeringhen verlaaght zullen zyn/ du zulste moghen bekennen den glants des warachtighen lichts.

vij. Rym.

En

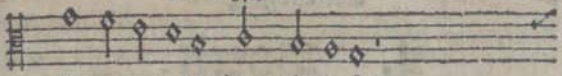

En connen zy op d'aard niet toghen

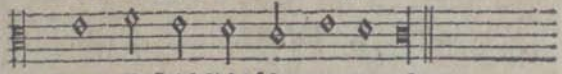

Haar glinstrich licht schoon reyn en claar.

Alst water black en spieghel schóne
Met slyck beroert is dooz den wind;
En doet het meer gheen klaar vertóne
Vant zand dat dozstigh t'nat verslint.
De zilver beeck int neder vlieten
Van berghen hóógh wert dick bezet/
Met klippen steyl/ en moet afschieten
Zyn krommen lóóp/ dooz zulck belet.
Dus moet ghy mensch/ wildy aanschouwen
Met óghen klaar de waarheid puur;
Den rechten wegh ghestadigh houwen/
En wólghen dueghd int zoet en zuur.
Verdzyst die vzuechd/ verdzyst het vzezen
Verdzyst den hoop/en dzoefheid bang.
Waar dees ghebieden/ moet óóck wezen
Een blind ghemoed met quaadheids dwang.

ij. Boeck.

j. Prozé.

DAAR na zweegh zy een weynigh/ ende als zy met een zedigh stil zwygheu myn opmerckingh bemerckte/ beghan zy aldus: Ist zó dat ick grondlick d'óórzaack ende ghestelteniſſe dynre zieckte kenne: zó queelstu door de herts-tóchte ende begheerte dyns voorleden voorspoeds: de welcke verandert zynde/ zó du dy zelve dichtste/ heeft óóck verkeerd den staat dyns ghemoeds. Ick ken haar veel-danighe blanchetselen des onghelux voorteekens wel. Want zy hout metten ghenen die zy bestaat te bedrieghen in d'alderslimchelixte meewarigheid/ tót dat zy met een onlydelycke dzoefheid verwert den ghenen die zy onghewaant verlaat: ende zó du haren aart/ zeden ende belóningh̃e herdóchtes: du zoudste verstaan/ dattu door haar niet schóóns verwozven nóch verlozen en hebste. Maar ick en behoef (zó ick meyne) niet zeer te arbeyden/ om deze dingen dy weder in ghedenckeniſſe te brenghen. Want du pleeghste haar/ als zy dy smekende teghenwóórdigh was/ met manlycke wóórdē aan te tasten/ende haar met spzuecken by dy int verborghen von ons ghehóórt/ te vervólghen.

ghen. Dóch alle schielycke veranderingh der dingen/ en gheschied niet zonder eenre hande beroerte der ghemoeden. Hier door komet dat du óóck een wepnigh van dyn gherustichеid bist afgheweken. ¶Maar het is tyd dat du wat zachts ende wat lieflyx inslozpste ende smaarte: t'welck inghedzonghen zynde tót dyn inghewepde/ den wegh zal berepden tót krachtigher dzanckë. Laat hier dan by zyn de vzoedmaking des Redenrykelycker zoeticheid: die alleen den rechten wegh wandere/ zó wanneer zy onze inzettinghen niet en verlaat: ende ghelamentlyck óóck met haar de ¶Musike onzes hupzes dienstmaarte/ om te zinghen/ alsnu lichter/alsdan zwaarder zang. Wat ist dan/ o menschе/ dat dy ter neder heeft ghewozpen in dzoefheid ende trueren? Ick ghelóve dat du wat nieus ende onghewoonlyx hebste ghezien. Du doolste/ zó du waanste t'avonthuur teghen dy verandert te zyn. Dit zyn altyd hare zeden/ dits haar aart. Zy heeft veel eer betoont haar eyghentlycke bestendicheid in deze hare veranderlickheid. Zódanigh was zy als zy smeekte/ ende als zy met de valschе aanlozelen des zalicheids met dy haar koztstwyl dzeef. Du hebste vernomen wat daar zy het twyfelyck ghelaat dezer blinden Góddinnen: ende zy die haar zelf vooz anderen noch vermomt/ es dy ghantselyck bekent ghewozden. Behaaghtse dy/ vzuchtbaar hare

zeden

zeden/ zonder klaghen. Verschrixtu voor hare ontrou; verachtse/ ende verwerpt deze verderfelicke beschimpstel. Want het zelve dat dy nu óórzake is van zó gróten dróefheid/ behóórde óórzaack te wezen van dyne gherustichеid: want dy heeft verlaten de ghene/ vande welcke nemmermeer iemandt verzekert en magh zyn/ dat zy hem niet en zal verlatē. Oft waardeerstu voor dierbaar/ t'gheluck dat nóch wegh zal ghaan? óf is dy het abonthuur waard/ dat niet trou is int blyven/ ende dat nóch dróefheid zal aanbrenghen alst wegh ghaat. Ist dan dat de fortuyn door willekuer niet gheholden en magh worden/ende dat zy vluchtende ellendigh maackt: wat is dóch deze vluchtighe anders dan eenrehande teken/ van een toekomende ellēdicheid? Want het is niet ghenoegh datmen aanschouwet t'ghene voor óghen is: Maar de voorzichtichеid overweeght der zaken eynde/ ende maackt/ overmids der zelver verandering/ over weder zyden/ datmē niet en vreest de dreyghementen/ nóch niet en wenscht de smeecklyckheyden des abonthuurs. Ten laatsten moetstu met ghelycken moede ghedóghen/ wat int hof des Fortuyns ghescheyt: na dat du eenmaal dynen halze haar nack hebste onderworpen. Zoudstu willen voorschryven een wet van blyvē ende van wegh-ghaan haar/ die du vrywilligh tót een vrou hebste verkoren? Zulstu niet onrecht handelē/ ende door

dyne

dyne ongheduldicheid dynen staat verbitteren/ die du niet en moeghste verbeteren? Zó du den winden dyn zepl bevaalste/ en zoudstu niet varen daart dy ghelieft/ maar daar t'ghebiaas dy zoude dryven. Zó du den acker dyn zaad betroudes/ zoudstu de onvruchtbare niet de vruchtbare Jaré niet moeten voor ghoed nemen. Hebstu dy zelf t'avonthuur/ om daar af bevoogt te worden/ overgheghevē: zómoetstu dynre vrouwen zeden onderdanigh zyn. Waanstu t'ghedruysch des ommelopenden Rads op te houden? O du alderdwaaste der sterflycke menschen: zo zy beghint te blyven/ zó houtzy op avonthuur te wezen.

j. Rym.

Zo deze draayt met haar verwaande hand
En snel verkeert by buerten alle dingen:
Kan zy/ ghelyck een Zee het driftigh zand/
Het hoogh beneen/ en t'onderst boven bringhen.

Haar

Haar wreedheyd temdt den Princen grouwelyck/
Haar valscheyd doet den nedren rasch verhoghen.
Zy lacht om t'volck verzuchten rouwelyck:
Wespót elx leed dat zy hen doet ghedóghen.
Dit is haar spel/ haar kracht zy dus beproeft/
En tóónt huer vólck wat vreemds in haar nature.
Den eenen zy ellendelyck bedroeft/
End'ander maackt zy blyd ter zelver ure.

ij. Prose.

Ick wilde wel inden name van d'Abonthuure een wepnigh met dy handelen. Merckt dan óók het recht heeft. Wat beschuldichstu/ o Menschе/ my met dyne daaghlyxe beklaghten? Wat onghelycks hebben wy dy ghedaan? Wat ghoederen hebben wy dy benomen? Plept met my voor wat rechter du wilste vande staten ende bezittinghen? ende zó du my mooghste bewyzen dat eenighe dezer dingen eenigher sterflycken menschen eyghendommen zyn: ick zal willigh/ t'ghzeen ghy my weder eyscht/ bekennen het uwe gheweest te zyn. Als nature dy upt moeders lyf voortbracht/ ontfing ick dy naackt ende alder dingen behoeftigh. Met myne Rycktdommen hebbe ick dy opghevoedt: ende hebbe dy met ghenezyghder jonste weeldelycks (het welcke dy nu onzer onghedultigh maackt) opghebracht. Ick omhelsde dy met alder overvloedicheyd ende waardicheyd/ zoveel in myner macht was. Nu ghe-

ghelieft my myn hand weder tót my te treckē. Du hebste dy te bedancken van eens anders ghoed ghebruycke te hebben. Du en hebste gheen recht om te klaghen/ als óf dy iet vant dyne ghantselick haddest verlozen. Wat zuchtste du dan? Gheen gheweld en is dy van ons gheschiedt. Rycklomme/ eere/ ende d'andere zódanighe dingen behózē my toe/ als dienstboden kennē zy my vooz haar bzouwe: met my komen zy/ ende als ick weghgha/ scheiden zy. Ick veste stoutelick/ zó t'ghene du klaaghste verlozen te hebben/ dyn eyghen waar gheweest/ dattu t'selve gheenssins verlozen en zoudtste hebben. O't zal my alleen verboden zyn myns rechts te ghebruycken? Den Hemel is gheoózlóft klare daghen vóózt te bzenghen/ ende die zelve wederomme met duysstere nachten te verberghen. Den Jare is gheoózlóft het aardrycke nu met bloemen ende bruchten te vercieren/ dan weder met reghen ende houde te verwoesten. De Zee heeft macht nu met blacke strómen te smeecken/ dan weder met stózmen ende hóghe baren te verschzicke. Zal dan der menschen onverzadelycke begheerlickheid my binden aan een standvasticheid die vreemd is van onze zeden? Dit is onze macht/ dit spel spelen wy stadelyck: wy wenden met dzaepelicke rondheid het rad omme: nemēde onzen lust daar mne dat wy t'onderste boven ende t'bovenste onder keren. Stpght op/ zóót dy

beliefk/

belieft/ met zulcken ghedinghe/ dat du het voor gheen onrecht en achtest/ weder af te dalen/ alst de wyze myns spels verepscht. Of waren dy myne zeden onbekend? Wistu niet dat Crœsus der Lydier Koning/ die onlanx te vozen ontsichlick was voor Cyro/ terstond daar na den vlammen werde ghelevert/ ende door den reghen vanden Hemel komende beschermt werde? Is dy ontghaan dat Paulus met ghoedertieren traen beweende d'ellendicheid des Konings Persi van hen ghebanghen zynde. Wat beweent anders t'gheroep der troerspelē/ dant avonthuur met eenen onbescheiden slach koningryken ommekerende. Hebdy nóch Jongheling zynde niet gheleert dat op Juppiters dozpel leggen twee baten/ een met ghoede/ ende een met quade wyn? Wat? óf du te gulzichlyck vanden ghoeden ingheslockt hebste? óf ick nóch niet heel van dy ghescheyden en ware? óf deze myne ontsadicheid zelve/ dy rechte óozzake ware/ om beter zaken te verhopen? En wilt in dynen ghemoede niet trueren/ nóch en wilt ghestelt zynde int ryck dat ghelyck ghemeen is/ niet begheeren te leven met een recht op dy zelve.

ij. Rym.

Al ghave Godt zo vele ghoeden/
Als zand in Zee omwentelt werd/
Oft alsmen sterren magh vermoeden
Te blincken aan den Hemel zwert:
En zyn jonste milde
Dhand niet sluyten wilde
Aan zyn ghift na wensch:
Noch zou niet ophouwen
Het beklagh vol rouwen
Vande zotte mensch.

Al kreegh een hert na t'gheld begheerlyck
Alleen al t'ghoud vant aardryck rond:
Al kreegh de eerzucht staten eerlyck
Na lust zyns herten onghezond:
Hy zal doozt verwerven
Zyn begheerten sterven/
Zó t'hout vlammen blust.
T'hebben schuylt te rugge
Nieu-ghier werdt vlugs vlugge
Dooz een gróter lust.
Wat matigh tóóm zal dan betemmen
Begheert' onmatigh met die maat:
Wan t'hert dat dooz zyn weeldigh zwemmen
In gaven gróót meer dorsts ontfaat:
Wiens begheerten meeren
Dooz behoefts ontberen:
Die verarmt dooz goed:
Gheentyds is hy ryeke
Die zich truerichlycke
Ryck zynde/ arm vermoedt.

iij. Proze.

SÓ dan het avonthuur met deze redenen vooz haar teghen dy spzake: du en zoudste voozwaar niet altóós daar teghens konnen zeggen. Ó'k zó du iet hebste om dyne beklachten reehtelyck te verantwóózden/ zó mooghstu dat vóórtbzenghen/ wy zullen dy om zeggen ghehóóz gheven. Doe zeyde ick: Deze dingen hebben zeker wel eenen schónen schyn: óóck zynze besmeert metten honigh der zoeter Rederycken ende Musycken: dóch vermaken zy dan alleenlyck/ als zy ghehóózt werden.

den: Maar t'gheboelen des zeers lept den ellendighen al te diep. Tó dat als deze dinghen aflaten te blincken inden ózen/ d'ingheplante dzoekheid het ghemoed weder bezwaart. Dat is (zepde zy) alzo: want dit en zyn nóch gheen medecynen vooz dyn zieckte: maar eenrehande verzachtinghen dyns dzoekheids/ zódanigh wezende/ datze nóch gheen ghenezende raad en kan toelaten. Deze wil ick t'zynder tyd vóóztbzenghen teghen de qualen/ die dyne inwendicheid doozdzinghen. Maar op dat du dy zelve niet ellendigh en waanste: zegt dóch is dy dyns ghelux gróótheid ende wyze verghete? Ick zwyghe dat na het afsterve dyns baders/ de alder opperste mannen dynre zózghe hebben ghedzaghen: Dat du ontfanghe biste inde maaghschappe váde Pzincen der Stede: Ende dattu (t'welk d'alder waardighste aart van maaghschappe is) eer aanghenaam/ dan naaste begonste te wezen. Als du voozzien waartste met zódanighen achtbaarheid dyns schóónbaders/ met die kuyscheid dynre huyswzouwen/ ende mette bequaamheid van zó manlycke kinderen: wie en heeft dy niet gheacht vooz d'alder gheluckichste mensch. Ick sla over (want ick ghemeene dingen wil voozby ghaan) die hóghe staten dynre jonckheid/ die den ouden waren afgheslaghen/ maar my lust te komen tótten byzunderen tóp dyns ghelux. Zeker zó die vzucht der sterkyckе zakе

eenigh ghewichte van zalicheid magh hebben: zoude die herdenckenisse van zodanighen voorspoed/ door eenighe zware last der teghenspoeden/ hoe groot die óóck ware/ óóck moghen weghghenomen werden? Als du zaachste verhefken dyne twee zonen Raadt heeren ende uyt dynen huyze ghelenden met menichte der Baderen/ tot een blydschappe der ghemeynte: Als zy te hove opten eeren stoelen zittende/ du wezende Redenaar des Koninghlycken lofs/ de eere van verstandicheid ende welsprekentheid verdiendes: als du een Oudburghermeester tusschen hen beyden inden Ring/ der omstaande menichten verlanghen met een triumphelycke mildheid verzadelste. Doe hebstu (zó ick meyne) het gheluck schóón wóórden ghegheven/ als zy dy niet anders dan haar dertelaerschen troetelde. Du hebste een ghave ontfanghen/ die zy nóyt ghemeyn man met ghedeylt en hadde. Wilstu dan met het avonthuur in rekening treden? Nu eerst heeft zy dy met een nydich óógh aanghezien. Ist dattu aanmerrte t'ghetal ende de mate dynre zó blyde als truerighe zaken: du en zuldte dy allnóch niet moghen ontkennen gheluckich te wezen. Maar ist zó dattu dy zelve daarom niet ghelucklgh en waanste te zyne/ overmids de dingen die doe wzólyck schenen verbloghen zyn: zó en hebstu dy zelve nu óóck niet ellendigh te waanen/ ghemerckt die dingen die nu truerigh

righ schynen óóck verblieghen. O'k koomstu nu eerst schielycken als een vreemdeling in dezen schouspele des levens? Waanstu dan óóck enighe stantvastichеid te wezen inde menschelycke dingen? neemt een snelle ure niet dickmaal den mensche zelve wech? Want al hoe wel de trouwe der avonthuurlycke dingen zeltzaam is: zó is nóchtans de laatste dagh des levēs/eenrehande dóód van óóck het bybly vende gheluck. Wat meynstu dan daar dóch aan te zyn gheleghen: óf du stervende haar verlaatste/ dan zy dy wechvliedende?

iij. Rym.

LS aandē troon klaar en doorluchtelicken
De ghouden zon met helder licht verschynt:
Dan moet het licht der bleycke sterren wycken.
Voor t'meeste licht altyd het minst verdwynt.

Int ghroene woud als laeuwe Westers winden
Beweghen t'lóf/ dan pluckt mer róósкens róód:
Maar als het zuyd zyn stormblaas wil ontbinden/
Verwelckt de bloem/ dan vintmer dóórnen blóót.

De Noórdwind fel met zyne vlaghen woedigh
Verheft dickmaal die baren inde lucht.
Verkeert de wereld dickwils en dus spoedigh:
Zó is hy wys/ die haar ontrou ontvlucht.
Zó is hy wys die niet en wil betrouwen
D'ontrou van t'volck/ van t'gheld daar elck om kyft.
Het moet hier al den Noódwet Gódes houwen.
Niet is ghemaackt dat hier bestendigh blyft.

iiij. Pzoke.

Wrachtighe zaken/ zeyde ick doe/ verteldy/ O voedstere alder dueghden: óóck magh ick niet lórhenen d'alderslnelste lóóp myns ghelux. Maar dat ist dat my int herdencken des te heftigher quelt. Want onder alle teghenspoed des avonthuurs ist d'alder onghelucklighste aart des onghelux/ gheluckigh gheweest te zyn. Maar spzack zy/ De strak dyns valschen waans/ die du nu ghedóógh ste/ en mooghste met recht den dingen niet wyté. Want zó dy beweeght die ydele name des avonthuurlycken zalicheids/ zó mooghstu niet my overleggen van hoe veele ende óóck d'alder gróótste ghoederen du nóch overvloeyes. Want zó du nóch onghequetst ende onbedozven dooz Gódes wille behouden hebste het alderdierbaarste dattu onder alle des avonthuurs ghoederen bezaatste: mooghstu de beste dingen nóch behoudende óóck met recht dy beklaghen vanden onghelucke? Nu leeft nóch ghezond dyn

Schóón-

Schóón bader Symmachus: het alderweerdichste klepnnóód des menschelicken ghelaghts/ t'welck du zelf niet onghaerne om de waarde dyns levens zoudeste kopen: een man wezende ghemaackt ghantselpck upt wpsheid ende dueghden/ die by zich zelf vepligh zynde/ t'gheweld dat dy ghelchied/ betruert. Dyn hupsvzouwe leeft nóch zedigh van verstand/ uptghelezen in kupscher schamelheid/ ende (op dat ick alle hare gavē mt kozt verbate) haar bader ghelpck zynde: zy leeft/ zegge ick/ ende dezes levens verdzietigh wezende bewaart zyt alleenlpck booz dy/ zy verdwynt van dzoefheid ende tranen om dynen wille: waar booz alleen dyn gheluck/ zó ick zelve óóck bekenne wert vermindert. Wat zal ick zeggen van dyne raedsheerlicke zonen: In welcker jonckheid zich nu al laat mercken de verstandelickheid huers baders ende gróótbaders. Daaromme/ nadien de boozneemste zózghbuldicheid aller menschen strecht tót des levens behoudenis: O hoe zaligh bistu/ zo du dyne ghoeden bekenste/ die óóck nu nóch hebste die dingen/ welcke niemand en twpfelt dierbaarder dan t'leven te wezen. Zó dzóógbt nu óóck dyne tranen. Want het abonthuur en is dy nóch gheenskins in alles hatelick: zó en heeft dy óóck nóch niet al te krachtighen stózm overballē: want de boozschzeben anckeren klemmen nóch vast; die dy niet en zullen laten onthzeken tróóst/ nóch banden

teghenwóórdighen/nóch vanden toekomenden tyd. Ick begheere óóck (zeyde ick) dat zy dat moghen klemmen. Want zó lang die hy ons blyvē/zullen wy (t'ghazóót wil) nóch ontzwemmen: maar wat gróter eere onze waardicheid ontvallen is/ziedy wel. Doe zeyde zy/ Wy hebben al een weynigh ghevoordert/zó dy maar int gheheel dyn staat niet en verdziet. Dóch ick en magh dyne tederheid niet verdzaghen: dat du zó dzoeflick ende anxtelick beklaaghst dyn ghelurk iet wat vermindert te zyn. Wie isser zó volkomentlick ghelurkigh/die niet in eenigh deel zyns staats een onbenoeghen heeft. Een zózghlick ding is de ghedaante der menschelicker ghoederē: als die nemmermeer ghezamentlick temanden te deele werden/noch eenwelick en duren. De deze overvloept vā inkoomstē/maar hy schaamt zich zyns onedelen afkoomsts. Een ander is dooz zyn Edelheid vermaart/maar want hy benaut is dooz kleynheid van ghoeden/zoude hy lieber onbekendt willen zyn. Een darde is edel ende ryck/maar truert om dat hy onghehouwelyckt is. Zulck is ghelucklick ghehouwet/maar verneert zyn inkomsten booz een bzeemd erfghenaam. Wederom is eē ander dooz kinderzalicheid verblyt ghweest; maar hy beweent de misdaden zyner zonen óf dóchteren. Daarom en vernoeght niemant lichtelick met zynen state. Want elck dezer dingen heeft iet in dat

d'on-

d'onverzóchte niet en verstaat/ óf dat de verzóchte ontziet. Voeght hier nóch bp/ dat d'alderghelucktichste zó teder van zinne zpn/ dat (zó alle dingen niet na harē wille ghaan) zplupden/ als alle teghenheid onghewoon zpnde/ door d'alderminste wederwaardicheid ter neder ghewozpen wozden: zó dat het zeer klepne dingen zpn/ die den alderghelucktichsten den hóófdolom haarder zalicheid beróven. Hoe veele mepndy datter wel zpn die zouden waanen inden Hemel te wezen: indien henlupden het alderminste deel dyns overghebleven ghelux mocht ghebueren? Deze plaatze zelve/ bp dp ballingschap ghenaamt/ is der inwoonderen Vaderland. Zó ghants en isser niet ellendigh/ dan datmen zulx waant: Daar teghen is den ghelpckmoedighē ghedógher alle avonthuure zalich (óf ghoed.) Wie is zó ghelucktigh/ die strax als hp onghedultigh wert/ niet en begheert zpnen staat te veranderen? met hoe veele bitterheyden is de zoeticheid des menschelickē ghelux vermengt: t'welck oft schóón den ghenieter lieflick schynt/ nochtans des te min niet en magh eenighzins ghehouden wozden/ alst weeh wil ghaan. Zó blpckt daar bp hoe ellendigh dat de menschelicke zalicheid is: die niet ghedurichlick en blpft bpden ghelpckmoedighen: ende den zórghvuldighen ghenieters niet ghātselpk en verlustight. Waarom zoeckt ghy dan (O sterflicke menschen) de

zalicheid buyten u/ die binnē u is gheleghē? Dóling ende onverstand verwert u. Ick zal dy int kort tónen den grond des opperſten zalicheids. Is dy óóck iet waarders dan du zelf biſte? Neen zuldy zeggen. Daaromme/ zó du dyns zelfs maghtigh waardſte: du zoudſte bezitten dat du nemmermeer en zoudſte willen verliezen/ dat dy óóck het avonthuur niet en zoude moghen benemen. Maar op dattu moogheſte beliennen dat de zalicheid in deze avonthuurlyke dingen niet en mach beſtaan/ zó beſluyt aldus: Indien zalicheid is het opperſte ghoed der naturen der gheenre die redene ghebruyckt/ ende is t'ghene hen eenighſins magh werden benomen/ het opperſte ghoed niet; want beter dan datte is t'ghene niet wegh ghenomen en magh worden. Zó iſt dan openbaar dat de onbeſtendicheid des avonthuurs niet en magh ſtrecken tót verbuyghing van zalicheid. Boven dien zó weet de ghene/ dien deze vluchtighe koztuyne verheft/ óf hy en weet niet/ dat zy veranderlyck is. Weet hyt niet/ wat gheluckzalicheid magh dóch zyn by de blinde onweetheid? Weet hyt/ zo moet hy nóódlyck vrezen haar te verliezen/ die ontwykelyck weet datze magh verlozen worden: Delhalven die ſtadighe vreze niet toe en laat dat hy zaligh zy. Óf zoude hyt/ indien hyze verlooz/ meynen niet te achten? Zó moet het dan óóck een zeer kleyn ghoed wezen/ datmen

ghe-

ghelyckmoedelick kan verliezē. Ende want
ou de zelve bist/ dien ick weet te ghelóven
ende ingheplant te zyn met vele bewyzin-
ghen/ dat der menschen zielen gheenskins
terffelyck en zyn/ ende want het óock ken-
yck is/ dat d'avonthuurlyke zalicheid eyn-
de neemt metten lyflycken dóde: zó en is
niet te twyfelen/ indien deze avonthuurlyc-
ke zalicheid zaligh magh maken/ óf alle
menschelycke ghesiacht en moet eyndelyck
oor den dóód verballen in ellendicheid.
Maar nadien wy weeten datter veele des
alicheid vruchte ghezócht hebben/ met al-
een door den dóód/ maar óock mede met
ynen ende smerten: Hoe magh dan dóch
et zeghenwoordighe leven zaligh maken/
welck niet onzalich en maackt den ghenen
ie t'leven al overghebracht hebben?

iiij. Rym.

Die

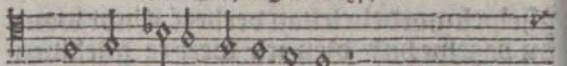

Die niet verniet onſtuyrichlyck:

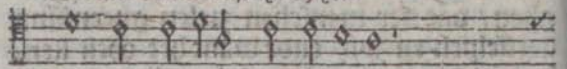

Die moet d'onzecker Zee vermyden/

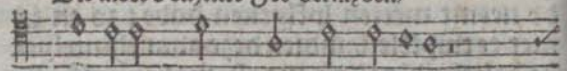

En ſtellen t'hóógh ghebercht ter zyden/

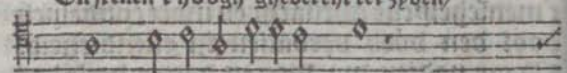

D'áck mee de zózgheÿcke ſtrand/

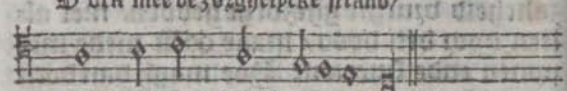

En t'dózſtigh dróógh oníkade zand.

Ghemerckt de wilde zuyden wind
De Zee omwenteit dryſt en taaght:
En t'zand dat gheen ghoey kalck en bind
Gheen wichtigh laſt beſtendigh draaght.
Op t'hóghe treffen meeſt die plaghen:
Het neerſte kieſt/ dat vreeſt gheen plaghen.
Wilt ghy dan wonen veylichlyck/
Bout opten ſteenklip heylichlyck.
Al blixemt dan de donderſlagh
Al raaſt de zee verwoedelyck/
Ghy blyft in ruſt vry van gheklagh
Beſchermt int laghe vroedelyck.
Vaſt op den grondt die niet magh wancken:
Vaſt blyft u ruſt/ des ghy mooght dancken/
Den ghever vande wyſheid vroed:
Dan ſpot vry met des werelts onſpoed.

v. Prose.

Maar want nu in dy plaats grypt het voedzel upnder redenen / zó wil ick stercker ghebzupcken. Wel aan / ghenomen dat nu des Avonthuurs ghaven niet verghanckelick en waren nóch vluchtigh: wat is daar inne / dat immermeer dyns magh werden / óf dat wel gheaanmerckt óf doozzien zynde / niet en zoude verslóden? Tyn dan óóck de Rycksdommen / óf van dynent weghen / óf om haar zelfs willen dierbaar? Wat is onder deze t'beste / t'ghoud / óf het by een gheraapte gheld? Maar dit is lóflycker int uptgheven dan int verghaderen. Want altyd maackt ghierigheid hatelycke / maar mildheid lóflycke lupden. Nadien nu t'ghene dat ober ghaat tót een ander / by niemand en magh blyven: zó is het gheld dan eerst dierbaar / alst dooz mildheids ghebzupck tót anderen komende / niet meer en werd bezeten. Zó t'zelve óóck wederomme / alzó veel alle t'bólck te zamen heeft / by eenen wozde verghadert: het zoude alle d'andere behoeftigh maken. Ende zeker een eenighe stemme magh teffens t'ghehóóz van veelen verbullen: maar uwe rycksdommen en moghen niet onvermindert tót veelen komen. t'welck ghelchiedende / moeten zy nóódlyck allen die zy verlaten / arm maken. O

delhalven arme ende behoeftighe ryckdommen/ die niet ghantselyck van veelen en moghen ghehad worde/ ende tót niemand en komen zonder verarminghe der anderen. Oft verlustight der ghesteenten glantse den óóghen? Doch is in deze klaarheid iet byzonders/ dat komt den ghesteenten toe/ niet den menschen: welcker gróótachting vanden ghesteenten my krachtelyck verwondert. Want wat magh dóch met recht schóóns wezen voor de levende ende redelycke mensch/ inden dingen die der zielen beweghing/ ende der ledē t'samenvoeghinghe ontberen? Welcke dingen/ alhoe wel zy als wercken des scheppers ende door haren onderscheid iet wat van d'alderminste schoonheid deelachtigh zyn: zó zyn zy nochtans ghestelt beneden uwe hóóghwaardicheid/ ende en zyn uwer verwonderinghe gheenssins waardigh. Oft vermaackt u der ackeren schóónheid? Waarom niet? Want het is een schóón deel des alder schóónsten werx. Tó nemen wy bywylen ghenuecht inde ghedaante vande stille Tee: zó verwonderen wy ons vanden Hemel/ vande Sterrē/ vande Mane ende vande Zonne/ ghaan eenighe dezer dingen dy iet wat aan? Derfstu dy van eenigher zulcker glantse beroemen? Oft werdstu onderscheyden met die bzóóghtydighe bloemē? Oft komen uyt dyne bzuchtbaarheid bóórt die zomerlycke bzuchten? Wat laatstu dy verrucken van

ydele

pdele vruechde? wat omhelstu d'upterlycke ghoeden als óf die dyn waren? Nemmermeer en zal t'ghelueck dy eyghen maken/ t'gheen der dingen nature vreemd van dy heeft ghemaeckt. De vruchten der aarden behóren ontwyfelyck tótter dieren voedsele. ¶Maar zó du wilste dyne behoeftigheid vernoeghen/ met t'gheen dat ghenoegh is voor de nature/ en ist niet nódigh dat du begheerste des ghelux overvloedicheid. Want de natuur is met d'alder minste dingen te vreden. ¶Maar zó du desselvens verzaadheid nóch met overvloedighe dingen wilt terghen: zó zal t'ghene du boven nooddurft inneprópste/ dy onlustigh óf quetzelyck werden. ¶Maar waandyt dan óóck schóón te zyn/ dattu blinckest met verscheiden ghewaden: zó zal ick my (zó daar een behaelyck aanschouwen inne is) verwonderen vanden aart des stófs/ óf van des kleermakers konst. Óf maackt dy zaligh den langhen staert der knapen? Die zelve/ zó zy van quade zeden zyn/ strecken den hupze een schadelycke last/ die vpantlyck is haré Here zelf: maar zyn zy vroom/ hoe zal een anders vroomheid onder dyne Rycktdommen ghereckent moghen worden? Vyt al t'welck klaarlyck werd betóónt dat dezer dingen ghene/ die du reckenste dyne ghoederen te wezen/ dyn ghoeden zyn. Zó dan inde zelve ghen begheerlycke schóónheid en is/ waarom bedroeft dy t'verlies/ óf verblyt dy

het

het behouden der zelver? Zyn zy schóón upter naturen/ wat ghaat dy dat aan? want deze dingen van zelfs al behaaghlyck zouden gheweest hebben/ óók zy schóón afgheschepden waren gheweest van dyne ryckdommen. Móchte zy en zyn niet schóón om deswillen/ dat zy ghekomē zyn onder dyne ryckdommen: maar om dat zy schóón schenen/ hebstu die dyne ryckdommen willen tóe eyghenen. Maar waar toe begheerstu zódanighen ghedruyscht des gheluex? om dat ghy (meyne ick) met d'overvloed het ghebreck hebste willen verdryven. Maar dit valt dy recht anders; wāt tót de beschermínghe vande verschepdenheid des kostelicken huysraads behoefdmen vele hulps: ende dit is waarachtigh/ dat zy zeer veele behoeven/ die veele bezitten: daar teghen zy alderminst behoeven/ die huere overvloedicheid rekenen na der naturen behoefticheid/ ende niet na den overvloedt van eerzuchticheid. Ister dan alzó ghantselick gheē eyghen ófte inghebozen ghoed altóós in u luyden/ dat ghy in upterliche ende afgheschepdene dingen uwe ghoeden ghaat zoecken? Is dan der dingen staat zulx verkeert dat het redelick/ te recht gódlick/ dier/ zich zelfs niet anders schóón te wezen en dunckt/ dan dooz de bezitting van zielloze huysraad? Andere dingen vernoeghen zich met het huere: maar ghy luyden; na den ghemoede Gódes ghelyck zynde/ haalt de verciering ghē

uwer

uwer edeler naturen vande alderſnoodſten dingen: zonder te verſtaan wat gróter oneere ghy uwen ſchepper aandoet. Hy heeft het menſchelycke gheſlacht willen ſtellē boven alle aartſche dingen: maar ghy verwerpt uwe waardicheid onder d'alder ſnoodtſte. Want iſt zó / dat een ieghelyck ghoed beter is / dan de gheene diēt toekomt: zó onderwerpt ghy u zelve / na uwe rekening / d'alder onwaartſte dingen / nadien ghy de zelve uwe ghoedē óórdeelt te wezen: ende dat niet t'onrecht. Want de aart der menſchelycker naturen is zódanigh / dat zy dan alleen d'andere dingen te boven ghaat / als zy haar zelve kent: ende wederomme onder allen dieren wert vernedert / als zy aflaat haar zelf te kennen. Want zich zelf niet te kennen / is in d'ander dieren een nature / maar inden menſchen een ghebreck. Hoe wyt blyckt hier uwe doling / die daar waant met vreēde pzonckerpen ghepzonckt te moghen wozden? ghemerckt dit niet en magh ghelchiedē. Want zó daar iet ſchóons is inden bpghevoeghde óf anghēklampte dingen / zó wozden die ghepzezen: maar t'gheen dat daar mede bedeckt ófte bekleedt is / blyft des niet te min in zyne onwaardicheid. Voorwaar ick ontkenne dat ghoed te zyn / t'welck zynen hebber beſchadight. Liegh ick dat? Gheenſins zuldy zeggen. Nu hebben die Ryckdommen dickmaal hueren bezitters beſchadight. Want d'alder

quaadste des te meer met kracht eés anders ghoed begheert/ ende waant zich zelf alleen d'alderwaardighste omme te hebben alle ghoud ókte ghesteenten die erghens zyn. Daaromme du/ die nu aurtelyck beyreest bist voor zulck een spietse ókte zwaard/ zoudtste óóck onder den móórders zinghen: zó du als een wandelaar naackt quaamste opten wegh dezes leevens. O heerlyche zalicheid der sterklycher menschen Ryckdommen: die verkreghen zynde de veyligheyd doet verliezen.

v. Rym.

Ó L zaligh waren d'eerste tyden
Vermoeght met ackers kleyn en trou.
Gheen wellust mocht iemandt verblyden/
Welx onmaat altyd eyndt met rou.
T'spade honghers wroeten/

Piacht

Gheen verw' en smette doe die vellen.
Het grazigh groen was t'bed bereydt:
De beeck verdreef het dorstigh quellen;
De brede Lind ghafschadu bzeyd.
Want zy noch niet zeylden
O'ock gheen waren veylden
Over Zee en zand.
Gheen uytheemsche ghasten
Huer nabuur verrasten/
Elck bleef in zyn land.
Trompetten wzeed doe zweghen stille/
Men wist oock van gheen bitter haat.
Om bloed te stozten was gheen wille/
Waar toe zou toozn dooz wzede raad
Iemand eerst bestryden/
zware wonden lyden
Zonder hoop van loon?
O mocht wederkeeren
D'oude tyd vol eeren
Met haar zeden schoon.

Maar heter dan die vlammen vierigh
Van Aetna die hem zelf verbrand/
Ontsteeckt de brand om hebben ghierigh.
Helas wie wast die t'goud eerst vand/
Met de ydel steenen/
D'oorzaack van t'voirt weenen:
T'es te dier ghekócht.
T'was zó lang verbórghen
Rústelycke zórghen
Heeft hy ons ghezócht.

bj. Prose.

MAAR wat zal ick zeggen vande hóócheid ende moghentheid / die ghy / niet wetende wat ware hóócheid ende moghentheid is / verheft tót indē Hemel toe? De welcke wanneer zy den alderquaadsten menschen ghebueren/wat brand des vlammighen berghs Aetna / óf wat overwater heeft óyt zó gróten verderven ghewrócht? Voorwaar het Burghermeester ampt (zó ick dy wel acht te ghedencken) het welck t'beghinzel vande vryheid was/ begheerden uwe voorvaderen af te stellen/ om der Burghermeesteren hovaardicheids willen: die daar te voren om de zelve hovaardije willen de Koninglycke name wech ghenomen hadden. Maar wanneer byweylen / dat zelden ghebuert / den vromen die eere werd toeghelept: wat is daar dóch anders behaaghlyx inne / dan der ghebruyckers oprechticheid. Alzó ghebueret/

dueret/ dat niet de dueghden dooz de hóghe staten/ maar de hóghe staten dooz de dueghden gheeert wozden. Maar welck is die nwe begheerlycke ende doozluchtighe moghentheid? En aanmerckt ghy dan niet/ de aartsche dieren/ ober wie ghy schynt te ghebieden? Zaaghdy onder den muyzen eenen die zich aanname het recht ende de macht ober d'anderē: hoe zeer zoudy dat belachen? Wat maghmen dóch (ziedy opt lichaam) zwackers vinden dan de menschē/ den welcken dickwils óóck maar een bete der vlieghen óf eenigher dierkens hepmelyck innekruppende dódet? Maar hoe zoude iemand ober iemanden eenigh recht/ ten waar dan ober t'lichaam ende t'gheen onder t'lichaam is/ (ick meyn het abonthuur) moghen hantteren? Zulstu immermeer iet ober t'bzije ghemoed moghen ghebieden? Zulstu t'herte met vaste reden in zich zelf ober eenstemmende/ vanden staat zyns eyghen rusts moghen beweghen? Als eertyds een tyzan eenen bzijen man dooz pynen waande te dwinghen tót meldinghe zynre bondghenóten vande t'zamenzweringhe teghen hen gheschiedt: beet hy zelf zyn tong af ende spoogh die int aanghezicht des woedende tyzans. Ende alzó heeft die wyze man de pynighing/ die de tyzan hielt dooz het stóf des wzeedheids/ verandert int stóffe der dueghden. Maar wat ist dóch dat iemand eenen anderen magh aandoen/ dat hy óóck

zelf niet van een ander magh lijden? Wy verstaã/ dat Busiris die ghewoon was zijn ghasten te dóden/ óóck van Hercule zijnen ghast ghedóódt is gheweest. Regulus hadde vele Carthaginenzers ghebanghen ende in banden ghestelt: maar terstond daar na heeft hy óóck zijn handen moeten stekken inden ketens der verwinners. Meynd dan óóck in eenigh menschen macht te zijn/ omme te maken/ dat/ t'ghene hy vermagh over anderen/ een ander óóck niet over hem zoude vermoghen? Boven dat/ en zouden die hóghe ampterē ende de moghentheid nemmermeer den quaden te buerte vallē/ indien daar inne ware eenighe natuurlicke ófte eyghen ghoedheid. Want strydighe dingen en pleghen zich niet te verzellen. Het is teghen de natuur dat strydighe dingen t'samen ghevoeght worden. Daaromme nadien het buyten twijfel is/ dat óóck d'alder quaadste luyden veeltijds de ampteren bedienen: zó blijckt óóck dat die dingen niet ghoed en zijn upter naturen/ die daar ghedóghen het aankleven bande alderquaadste. T'welck men óóck magh vermoeden bande waardighste alder ghaven der avonthuurē: die dóch den alderboosten alderbzuchtbaarlijxt te deele worden. In welcke dingen óóck dit/ zó ick meyne/ staat te aanmerken: dat niemand en twijfelt den ghenē sterck te wezen/ inden welcken hy sterckheid heeft ghezie: ende die snelheid in zich heeft/ het is kaarlijck

lyck dat hy snel is. Zó maackt óóck de Musyck Musicienen/de Medecyne Medecyné/ ende de Rederyck Rederyckers. Want elck dings aart ofte nature doet het gheene dat zyn eyghenschappe is/ ende en werdt gheenssins ghemêghelt metter werckingê van strydighe zaken: maar het verdryft veel eer t'ghene haar zoude moghen teghen zyn. Nu en moghen de ryckdommen de onverzadelycke ghierichheid niet blusschen. Zó en maackt óóck de moghentheid den gheenê zyns zelfs niet machtich/ den welcken de zondelycke lusten met onbeheltelycke ketenen houden ghebonden: ende de hooghwaardicheids ampteren den bózen gheghevê zynde/ en maacktse niet alleen niet eerwaardigh / maar openbaart veel meer haar onwaardicheid. Waar door komt dit? Want u luyden isset vrueghde dê dingen anders dan zy zyn met valschen namen te noemê: die lichtelyck berispt worden upten ghevolghe der dingen zelve: ende alzó en maghmen niet met rechte nóch dit ryckdommen/ nóch dat moghêtheid/ ofte luyx waardicheid nemen. Het zelve is eyndelyck óóck te besluyten vant gheheele avontuur: alzóót openbaar is/ dat daar inne niet en is dat begheerens waardigh is/ óóck niet dat inghebózen ghoedheid is: als die zich niet altyd en voeght byden ghoeden/ ende óóck den gheenen daar by zy is ghevoeght/ niet ghoed en maackt.

vj. Rym.

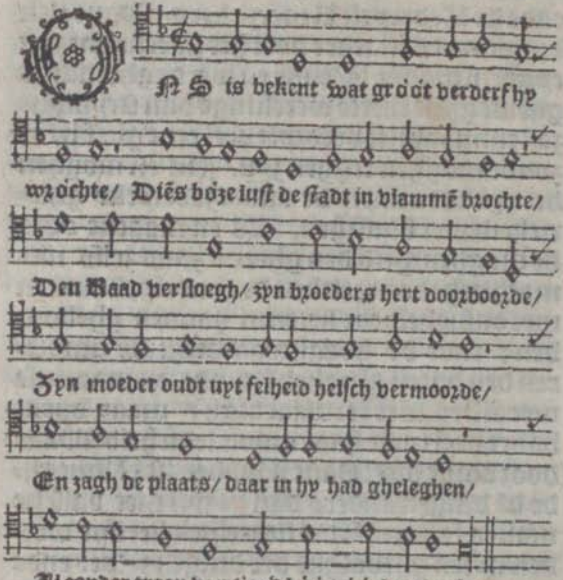
NS is bekent wat groot verderf hy
wrochte/ Dies boze luſt de ſtadt in vlammē brochte/
Den Raad verſloegh/ zyn broeders hert doorboorde/
Zyn moeder oudt uyt felheid helſch vermoorde/
En zagh de plaats/ daar in hy had gheleghen/
Al zonder traan van t'godloos oogh te veghen.

Doen Nero was een Heer van vele volcken
Die Zon beſchynt/ door O'oſt en weſter wolcken/
Door Noord/ door Zuyd/ noch mocht die groote machte
Verbetren niet des wreden mans ghedachte.
O zwaar verdriet/ alſt zwaard komt inde handen
Van dolheid fel/ tot moord van ghantſe landen.

vij. Pro-

vij. Prose.

DOE zeyd' ick/Ghy weet dat ghe-
ding minder/ dan d'eerzucht der
sterfliche dingen heerschappie over
my heeft ghehad: maar dat ick
gheleghentheid ghewenscht hebbe tót han-
delinghe der dingen/ op dat de dueghde niet
onbzuchtbaarlyck en zoude berouden. Zy
spzack: Dat ist alleen dat den hertē/ van na-
turen edel maar nóch tót het eynde des werx
vander dueghden volmaacktheid niet ghe-
komen zynde/ magh aanlócken: te weten/de
begheerte der eeren/ ende betrachting eens
naams der alder beste verdiensten aant ghe-
meen beste: de welcke hoe klepn ende pdel
van ghewicht zy is/ zuldy aldus aanmerc-
ken. Al den ring der aarden is (na de
bewpzinghē die du daar af vandē Astrono-
mienen hebt vernomen) teghē de wyde des
Hemels te reknen als een stipken óf punt:
Dat is/ dat zy gheen plaatze altóós gheachte
magh wozdē te hebben/ alsmen die wil hou-
den teghen des Hemels gróótheid. Nu is
van dit zó klepn deel des werelds nauwelyx
het vierde deel/ dat ons bekend is/ van le-
vende schepselen bewóónt/ zó du gheleert
hebste upten betóóne vā Ptolomeo. Trextu
nu af van dit vierde deel in dyne ghedachte/
tghene dat de zeen ende poelen bedecken/
ende dat die dozre woeste plaátsen daar inne

hebben: zó zal daar nauwelyx een zeer enge blackheid tót bewoninge der menschē overblyven. Denckt ghy dan binnen dat alderklepnste stipken óf puntken / met een ander stip omringt ende besloten zynde dyn gheruchte ende name uyt te spreyden? Maar wat magh de roem / binnen zó enge ende klepne palen benaut zynde / dóch groots ende heerlyx in zich hebben? Hier voeght by / dat nóch dit zelve behoynsele van zó smalē woninghe bewoont werd van veelreleije bólcken / in tale / in zeden ende in alle wyze van leven verschepden zynde: tótten welcken zó dóór die onweeghzaemheid / als dóór der spraké verschepdenheid / óóck de zeltsaemheid van onderhandelinghe / zich niet en magh uytstrecken t'gheruchte / niet alleen van byzundere menschen / maar óóck niet van Stedē. Immers ten tydē Marci Tullij / (zó hy erghens verklaart) en was nóch over dē bergh Cauralium niet ghekomen t'gheruchte vant Roomsche bólck / t'welck nu al was volwassen / ende óóck ontzichlyck bóór de Parthen en d'ander bolcken dier plaatzen. Tiedy nu niet hoe eng ende hoe in eenghedruckt dē roem is / die du arbeydste wyt uyt te strecken ende te verbreden? Óf zoude wel de roem van een Romeyn moghen komen / daar der Romeynen name niet en heeft konnen gheraken? Watte? Óf de zeeden ende Wetten der verschepden bólcken onderlinghen ooch zó verschepden waren / dat het gheene

gheene bp den eenen pyps / bp den anderen
traßwaardigh gheacht werde? Daar doo?
óóck ghebalt / dat het den gheenen die zich
verlustight inde verbreeding zpns namens /
gheenßins nut zoude zyn dat zynen name
onder veele vólcken verbreedt wo?de. Daar-
onnme zal ieghelpck met zyns roems ver-
breedinge onder den zynen vermoeghen: ende
zal mitsdié de doo?luchtighe onsterflickheid
zyns namens inghedzonghen wo?den bin-
nen de palen van eenreley vólck. ¶Maar hoe
veel doo?luchtighe mannen huerder tpden
heeft de vergheetenheid upt ghebreech van
schryvers verßleten? Des niet te min / wat
baten dóch de schaften / die nóch zelve met
huere schryvers werden verdruckt vande
langdurighe ende duyßtere oudheid? ghy
luyden waant u een onsterflickheid voo?te
teelen / als ghy bedenckt het gheruchte des
toekomendé tyds. ¶Maar zo ghy aanmerckt
d'oneindlicke ghedurichedé des eewicheyds:
wat zuldy hebben om in de langdurichevd
dyns namens te verblyden? Want zo ghy
t'ghedureu eens óghenblix reeknt jeghen
thien duyzent jaren: het zal daarinne nóch
eenigh deel (hoe wel t'alderminßte) hebben /
ghemerckt haar beyder ghedurichevd eynde
neemt. ¶Maar dit zelve ghetal van jaren /
ende dat nóch menichvuldelyck vermeer-
dert zynde / en magh by de oneyndlycke
ghedurichevd gheenßins in ghelyckenisse
komen. Daar valt wel eenighe ghelycke-

nisse

nisse teghen onderlinghe eyndelycke dingen: maar tusschen eyndelyck ende oneyndelyck en magh gheen reeckening altóós wezen. Daar uyt komet / dat het gheruchte eenigher tyd / hoe lang die óóck is / niet eleyn: maar gantselyck niet altóós zal schynen te wezen / als zy int bedencken komt teghen de onophoudelycke eeuwicheid. Maar ghy luyden en kont niet weldoen / dan ter liefdē van 't volx gheklap ende ydele gheruchten: ende verlatende de voortreffelyckheid des dueghds ende der conscientien / zoeckt ghy belóning uyt ander luyder wóórden. Hóórt nu hoe lustigh eender eenen anderen om de lichtvaardicheid van zódanighe verwaantheid heeft bespót. Want als eender met schandwóórden anghetast hadde een man / die zich zelf den name eēs Philosoophs / niet tót ouffening van ware dueghde / maar tót eenen hovaardighen roem / t'onrecht hadde aanghenomen / zó voeghde hy daar by / dat hy nu zoude weté óók hy óóck een Philosooph ware / te weté daar by / indien hy die schandwóórden zoetelyck ende gheduldelyck konde draghen. D'ander nam t'ghedult een luttel aan / maar de schoffiericheid gheheel hebbende / is hy uytghevaren / zeggende: Ziedy nu wel dat ick een Philosooph ben? Doe spraeck d'ander wel bitselyck: Ick zoudet gheweten hebbē / had ghy ghezweghen. Maar wat ist dóch dat den voornemsten mannen (van deze spreke ick) die door u

dueghde

dueghde roem zoecken. Wat ist dóch/ zegge ick/ dat henluyden het roem-gheruchte aanghaat/ als de laatste dóód het lichaam heeft vernielt? Want ghenomen nóch al (t'welck onze redenen te ghelóven verbieden) dat de gheheele menschе sterft/ zó en is die roem niet met allen: ghemerkt dan de ghene/ dien zy ghezept werd toe te behozen/ zelf ghants niet meer en is. Maar ist dan óóck dat het ghemoed met een ghoede conscientie/ uyt d'aartschе kercker verlost zynde/ vzy opvaart ten Hemelwaard: zalt niet allen aartschen handel verachten/ als nu den Hemel ghenetende/ zich verblyt van d'aartschе dingen ontslaghen te zyn?

bij. Rym.

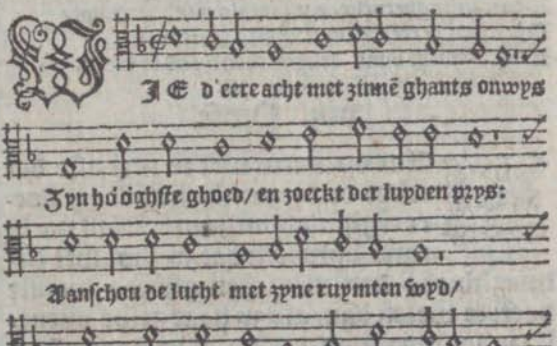
IE d'eere acht met zinnē ghants onwys
Zyn hóóghste ghoed/ en zoeckt der luyden vzys:
Wanschou de lucht met zyne ruymten wyd/
D'óck t'aartryck eng/ dat nóch tót ghenre tyd/

Ver-

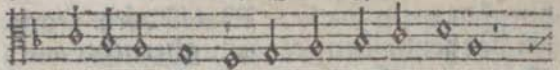

Vervullen magh de roem der menſchen namen:

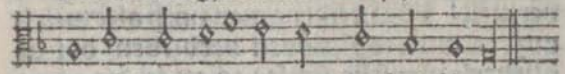

Hy zich haaſt zyn u namens d'waaſheid ſchamen.

Wat póóghdy dóch vergheeſs/ O zóete menſch/
Van t'ſterfelyck inck u hals dooz pdel wenſch
Te heffen hóógh/ want óf ghy waart beſant
Vy t'vólck in taal van elck byzonder land.
De dóód veracht de ſaam van arm en ryckе/
Maackt hóógh en neer/ int laatſt in als gheлyckе.
Waar vintmen nu Fabrýci trou ghebeent/
O'ſ Brutus bzoom/ óf Cato ſtreng verſteent/
Een kleyn ghedacht zeyd nóch wat van haar ſaam.
Den dáden baat gheen roep van d'pdel naam/
Vooz henluy is de roem nu al verlozen/
Wat helpt hem pzys/ die t'pzyſen niet magh hozen.
Heel onbekent zyn zy nu al tot aard
Zy wetens niet/ al zynze wat vermaart/
Wie dan verwaand hier lang te leven hoopt
Doozt vólx gherucht/ dat ſnel als wind verloopt/
Die wzees te recht/ komt hy alzó te ſterven/
Dooz eerzucht blind den tweeden dóód te erven.

viij. Pzoſe.

MAar op dattu niet en meynſte dat ick eē onverzoenlyck óózlogh voere teghē t'avontuur: Zóiſt nóchtans bywylen dat zy (hoe wel bezieghlyck) den menſchen ghoede dienſte doet: te weten dan/ als zy haar zelve opent/ haar voozhóófd ontdeckt/ ende haar zeden belpet. Nóch en verſtadp mogheлyck niet

wat

wat ick wil zeggē. T'es wonder wat ick begheere te zeggen: Daarom zal ick myn gheboelen qualyck met woorden konnen ontkouwen: Want ick houde dat den menschen nutter is quaad dan ghoed avonthuur. Want het ghoede door een schyn van zalicheid smeechelyck wezende / lieght altyd: maar t'quade is altyd warachtigh / als het door veranderinge zich zelve onstadigh betoont. Het eerste bedrieght / t'ander leert: dat door een schyn der valsche ghoeden bind het de herten de zelve ghenietende: maar dit ontbind de hertē door kennisse des broosschē zalicheids. Alzo zietmen de ghoede kortuyn opgheblazen / breed ende altyd haars zelves onkondigh: maar de quade kleyn / inghetoghen ende voorzichtigh door verzochtheid haars teghenheids. Entyck het voorspoedighe avonthuur treckt den verdooldē door smekingen af vant ware ghoed: het teghenspoedighe ghemeenlyck wederom levende totte ware ghoeden / treckt se metten krommen halze derwerts. O'k acht ghy dat onder den nunsten dingen / dat dit strenge / dit schynckelycke avonthuur dy ontdeckt heeft de herten dyner ghetrouwe vrunden? Dit heeft in zyn afschеyden / onderschеyden het aanzicht vande zekere ende vande twyfelycke ghezellen. De heure heeft de kortuyn met haar ghenomen / ende de dyne heeftse ghelaten. Als du nōch onghequetst ende gheluckich scheenste in dynen ōghen / hoe

dier zoude zulx wel ghelóócht hebben? Tó houd nu op die verlozen rycktdommen te zoecken / want d'alderdierbaarste aart der rycktdommen / te weten vzunden / hebstu ghevonden.

viij. Kpm.

DAT stadelyck de wereld wandert
Wy buert' eendzachtelyck verandert /
Dat zaken strydigh onderhouwen
Ghedurichlyck t'verbond met trouwen /
Werckt liefds eendzacht uit alghemeen /
Die maackt van veele dingen een.

Dat Phebus met zyn ghouden waghen
Dus vzengt des dagheraads behaghen:
En dat zyn zuster heerscht by nachte /
Daar d'avondster haud die voozwachte /
Is t'werck der liefden eendzacht ghoed
Die dagh en nacht maat houwen doet.

Dat

Dat eick de vloed zeer onbestierigh
Der Zee/ zo woest zo wild zo ghierigh
Dus in zyn stranden ziet betemmen
Dat hy daar over niet magh zwemmen/
Komt al door eendracht vande liefd
Diet al met haren maat ghericht.
Want zy bestiert het aartryck wichtigh
De woeste Zee/ de lucht doorzichtigh.
Liet zy haar eens dit tóóm ontspringen/
Al wat zich nu mint onderlingen/
Dat laagh terstond ghants overhóóp
In twist verwert/ eick liep zyn lóóp.
Dan zouden zy door t'stryden mistigh
Na s'werlds vernielen póghen twistigh:
Maar nu bestiertse liefd eendrachtigh.
Dees bind óóck met verbonden krachtigh
Veel volx/ en t'heyligh houwelyck
In vrede vast en trouwelyck.
Die liefd weet óóck haar wet te stellen/
Den vrunden waard/ en trou ghezellen.
Hoe zaligh waardy alle menschen
Indien u herten hier na wenschen
Bestieren mocht der liefden don/
Die d'Hemel stiert met eendracht tron.

iij. Boeck.

j. Proze.

Ay hadde nu haren zang volëyndt/als die zoeticheid haars ghezangs my als verwonderende noch beving begheerlyck om hoören met toeluysterende ooren: alzo hebbe ick eë weynigh daar na ghezeyt: O ghy alderopperste vertroösterlle der vermoeyder herten/ hoe zeer hebdy my vermaackt/zó mettë ghewichte uwer redenë/als mette ghenuechlickheid des ghezangs: zulx dat ick bóórt aan teghen de slaghen des onghelux wel ghetróóst meyn te wezen. Daarom en grouwelt my nu niet alleen niet vande ghenoeghzaemheden die ghy onlanx zeyde scherp te wezë: maar begheerlyck zynde om te hóren/ verzoecke ick die ernstlyck. Doe spraeck zy: Ick hebt wel ghemerckt/ alstu al zwyghende met aandacht myne wóórden inneslockte. Doe verwachte óók (t'welck warachtigher is) volmaackte ick al deze ghestaltenisse dyns ghemoeds. De dingen die daar noch aan ghebreechen zyn zódanigh/dat zy ghelmaackt zynde wat bylten/ maar inghenomen wezende verzoeten. Du zegste dy begheerigh te zyn om te hóren: maar met welckë bupricheid zoudstu bzan-

vranden/ zó dy bekent ware waar henen ick dy wil leden. Waar henen / zeyde ick? Tót (zeyde zy) de ware zalicheid / daar af dyn ghemoed óóck vroomt: maar want dyn ghezicht belemmert is mette verbeeldingen/ en mooghstu die niet aanschouwen. Doe zeyde ick: Doet dat/ ick bids u/ ende wilt my zonder vertreck betóné welcke die ware zalicheid is. Ick zalt/ spraeck zy/ ghaarne doen/ om dynen wille: maar eerst zal ick bestaan de zake die dy lienlpcker is/ met woóz-den te verklaren ende te onderwyzen: op dat als die bekent zal wezen/ du d'oghen op het jeghendeel slaande/de ghedaan te des waren zalichepds zulste moghen bekennen.

j. Rym.

IE zaayen wil op t'vruchtbaar land /
wied' eerst daar vpt met kloecker hand
Al t'onkruydt/ distel/ vaarn/ en dóózne;
Op dat daar groey rupm onbelet

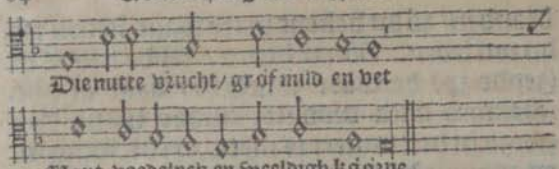

Der liikens werck zeer zoet ghemaackt/
Den tong nóch veel te zoeter smaackt
Alst wert ghepzoeft na strengheid zure.
T'ghestert licht meest lieflyck en klaar
Na t'eynden vande reghen zwaar
Verzóózaackt dooz de zuydwind sture.
Wanneer de dzoeve nacht verghaat/
Ryst vzólyck de schóón dagheraad.
Ghy ziet óóck eerst de valsche ghoeden/
Vzyt ghy u hals vant lastigh uick/
Veracht ghy wyslyck t'valsch gheluck/
Het ware ghoed zal t'uwaard spoeden.

ij. Pzose.

DOE starende een weynigh met haar ghezicht/ ende als inghetoghen zynde binnen haren ghemoede/ beghan zy aldus: Alder menschen zórghvuldicheid/ die hare ouffening heeft in d'arbeyd van menichvuldighe natrachting/ ghaat wel vóórt dooz verscheydē paden/ maar póóght nóchtans te komē tót een zelve eynde/ te weten/ tót zalicheid. Dit is zódanigh ghoed/ dat die t'zelve heeft verkreghen/ vóózts gheen ding meer en magh begheerē. Want het is t'alderopperste alder ghoeden;

ghoeden/ alle ghoeden in zich behelzende. Ghemerckt het t'opperste ghoed niet zyn en mochte/ zó daar iet aan ghebraake; alzó daar nóch iet buyten ghelaten zoude wezen / dat men mochte wenschen. Het blyckt dan dat zalicheid is een state/ die overmids een verghadering alder ghoeden volmaackt is. Deze bearbeyden alle menschen (zó ick ghezeyd hebbe) te verwerven. Want die begheerlickheid des warachtighen ghoeds/ is natuurlycken gheplant inder menschē herten: maar ontweechde dólinge leidet af tótte valschen ghoeden: vande welcke eenighe wanende t'opperste ghoed te zyn/ Datmen gheensdinx en behoeve/ arbeyden omme te overbloeyen van ryckdommen: andere oordeelende dit het ghoed te zyn/ Dat alder eerwaardighste is/ póghen door verkryghing van eerlycke ampterē/ eerwaardigh te worden onder hare burgheren. Daar zynder die t'opperste ghoed stellen inde hooghste moghentheid: deze willen zelve ghebiedē/ óf zy bestaan den ghebieders aan te hangen: Maar die de vermaartheid voort alderbeste houden/ deze haasten om door hantteringhe vanden óórloghe óf van vrede eenen roem-rycken name te verwerven. Veele zynder óóck die de vruchten vant ghoede achten gheleghen te zyn in vrueghde ende blydschap: Deze wanē het alder zalichste te wezen Datmen zwemme in wellusticheid. Men vinter óóck die dezer dingen eynden

ende óórzaké onderling vermengen/ als die de ryckdommen begheeren om mogentheid óf wellusts wille: óf moghentheid ter liefden vant gheld/ óf om huer naams verbreedinge begheeren. In deze dingen dan ende in andere dierghelycke/ is onledigh het voornemen alder menschelycker wercken ende wenschen; als daar zyn edelheid ende des volx jonst/ daar door mé schynt eenighe vermaardheid te bekomen/ óf een huysvrouw ende kinderen/ die om der ghenuechté willen werden begheert. ¶Maar t'ghelaeght der vrunden/ t'welck t'alderheylichste is/ en werd niet gherekent onder t'Avonthuur/ maar onder de dueghde. Het ander wert om des moghentheids óf om der wellusten willen aanghenomen. Aanghaande nu de lichamelycke ghoeden/ deze zyn lichtelyck te voeghé totte voorghemelde: want die kracht ende groótheid schynen machtigh/ schoónheid ende snelheid vermaard/ ende ghezondheid weeldigh te maken. Door alle welcke dingen blyckt alleen zalicheid begheert te worden. Want wat elck boven alle andere dingen begheert/ dat óórdelt hy t'opperste ghoed te wezen. Nu hebben wy besloten dat het opperste ghoed zalicheid is: alzó óórdelt elck die staat zalich te wezen/ die hy boven allen anderen dingen begheert. Aldus is dy nu voor óghen ghestelt by na de ghedaante des menschelycken zalicheids/ als namentlyck ryckdom/ eere/ moghentheid/ vermaart-

maartheid ende wellust/ welcke dingen alleen by Epicurum gheaanmerckt zynde/ heeft dien volghende de wellust ghezeid het opperste ghoed te wezē: overmids alle d'andere dingen schynen den ghemoede ghenuechlpckheid toe te brenghen. ¶Maar ick kere weder tótter menschen booznemen en betrachting: welcker ghemoed (al ist maar met een benevelde herdenckenisse) nóchtans weder begheert het opperste ghoed: maar even als bzoncken zynde en weet het den wech niet om wederom derwerts te keren. Duncket dy óóck dat zy dolen/ die daar póghen gheenlsdinx behoeftigh te zyn? Daar en is boozwaar niet anders/ dat zó wel die zalicheid mach volmaken/ als een staat zó overbloedigh zynde alder ghoeden/ datmen niet bzeemds behoevende zich zelfs ghenoeghzaam zy. ¶Missen zy óóck die daar wané dat het gheene t'alderbeste is/ óóck het alder eerwaardighste zy? Ghestlins: Want het en magh niet snóde nóch verachtelpckt wezen t'welck alder menschen booznemen arbeyd te verwerven: zoude dan óóck de moghentheid niet te reknenen zyn onder de ghoede dingen? Wat? Zoudet zwarck ende krachtelóós te achten zyn/ dat edeler is dan alle dingen? Zoude dan óóck de vermaartheid niet altóós ghelden? maar ten magh niet ontkent wozden/ dat alle t'ghene t'alder vermaartste schynt/ dat dat het alder uytghelezenste is: Want wat nóod ist te zeggen

dat de zaligheid niet en is anxtich/ nóch dzoevigh/ nóchte óóck gheen pynen nóchte verdzietelyckheyden onderwozpen: ghemerckt onder d'alder minste dingen óóck zulx wozd begheert/ dat een lust is te hebben ende te ghenieten. Dit zyn dan de dingen die de menschen willen verwerven: ende om deswillen begheeren zy ryckdommen staten van eeren / Koningryeken / vermaartheid ende wellustē: overmids zy hier dooz wanen te bekomen ghenoeghzaamheid / eerwaardicheid/ moghentheid/ vermaartheid ende blydschap. Het is dan het ghoed dat de menschen dooz zó verschepden middelen begheeren: Hoe groót nu hier inne is der naturen kracht/ wert lichtelyck betóónt daar mede/ dat al hoe wel de meyningen verscheidē zyn ende oneens/ nóchtans altsamen over een stemmen/ inde verkiezing vant ghoede.

ij. Rym.

O E dat natuur voozzichtigh ende machtigh
De werld bestiert met haren wet eendzachtigh
En alle ding bevooght zeer wysselyck

O'óck

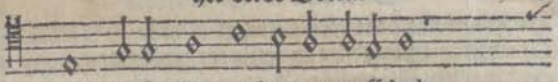

Dóck vaste bind met banden pzyſſelyck

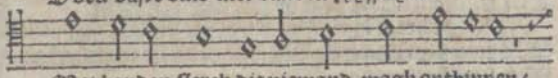

Met banden ſterck die niemand magh ontbinnen/

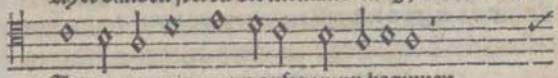

Is nu myn zin/ myn opſet/ myn beginnen

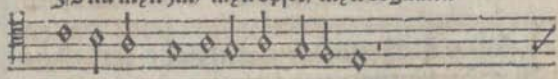

In rymen zoet te zingen dichtelyck:

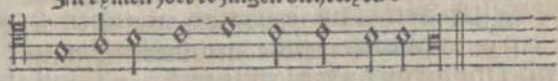

Wat luſtich leert/ dat leert óóck ſtichtelyck.

Al dzaaght de leeu ghetemt zeer ſchóne banden/
Al neemt hy tam zyn ſpys uyt meeſters handen/
Diens harde roe hy anxtelycken vzeeſt:
Bebloed maar eens de kaack vant felle beeſt/
Het komt haaſt weer in d'eerſte wzeedheid woedigh/
T'ghedenckt zyn aart/ en vzeeckt zyn banden moedigh/
Het vziescht van tóózn/ daart eerſt lagh vzedelyck/
En ſchuert zyn heer an ſtucken wzedelyck.
T'wild voghelken int weeldigh kózſken ruſtigh
Betaalt zyn kóſt met vzólyck zingen luſtigh/
T'leeft zózghelóós/ hoe weit nóch altyd ſpoozt
Na ſpleetkens ruym/ daart ghaarn waar doozgheboozt:
Quaamt upten hou int ghroene wout te zingen/
T'ghekóchte zaad en zoudet niet weerbzingen
In kózf benaut/ maar t'ſocht eer wildelyck
Zyn magher kóſt met zingen mildelyck.
Het ryſken zwack met ſtercker hand gheboghen/
Moet neerwaard zien/ en vzeemde kracht ghedoghen:
Maar waar de hand vant ſpzuytken wech ghedaan/
Het zou recht op ſteyl na den Hemel ſtaan.

De Sonne daalt des avonds inde bloeden/
Waar heymelyck ghaat hy dan weder spoeden/
Zyn waghen snel met staden na gheswoont/
Ten O'osten waart daar hy zich heerlyck toont.
Zo ghaat het al natuurlyck d'eyghen ghanghen
Eick ding keert weer na t zyn toe met verlanghen.
Wen vindt gheen staat daar in natuur ghenoeght/
Dan die t'beghin tot zyn rechte eynde voeght.

iij. Prose.

Hy y mede/ o aartsche dieren/ al ist met een duystere verbeelding/ nochtans dzoomdy al uwen beghinne/ ende ziet oock/ hoe wel gheenstins met een klare/ maar nochtans al met eenrehande bedencking het ware eynde des zalicheyds. Daar dooz u oock een natuurlycke gheneghentheid tot het ware ghoed ledet: waar af u weder menighvuldighe doling verleyd. Aanmerckt dan oock de menschen dooz die dingen/ by de welcke zy zalicheid wanen te verkrygh̄e/ tot het boozghenomen eynde moghen komen. Want ist zo/ dat het gheldt/ oock eere/ oock d'andere dierghelycke dingen mogh̄e verleenen iet zodanighs/ datter niet ghoeds en schynt te ontbzeken/ ick zal mede bekennen dat eenighe dooz verkrygh̄inghe der dingen zaligh wozden. Moghen zy dan oock niet volbzengen/ t'gheene zy beloven/ ende ontberen zy veele ghoede dingen: werter dan niet opentlick in bevonden een valsche schyn van zalicheid?

Daar-

Daaromme vraghe ick eerst dy selve/ die noch onlanx van Rychdommen overvloeydes: ofonder die alder grootste rychdommen noyt eenigh verdruet/ door onghelyck dat dy ghelschiede/ dyn ghemoed en ontstelde? Hy en magh niet ghedencken (zeyde ick) oyt zo vry van ghemoed gheweest te zyn/ of my en quelde altyd t'een of t'ander. Wast niet om datter ontbrack t'ghheen du ghaarne hadste ghehadt: of om dat daar was t'ghene du onghaarne haddeste? Alzo ist/ zeyde ick. Zo begheerdestu dan de teghenwoordicheid van datte/ ende het afwezen van dit te? Dat bekenne ick/ zeydick. Elck (spraeck zy) is immers behoeftigh van t'ghene hy begheert. Hy is/ zeyde ick. Die dan oock ietbehoeft/ en is by zich zelve oock niet ghenoeghzaam vernoeght. Gheenskins/ zeyde ick. Zo hebstu dan (spraeck zy) vol rychdommen wezende deze behoefticheid ghe leden. Hoe anders zeyde ick. Zo en moghen dan de Rychdommen niemanden onbehoeftigh ende zich zelfs ghenoeghzaam maken: t'welck nochtans het ghene was dat zy schenen te belovē. Ende dit staat oock/ zo ick meyne/ aldermeest te aanmercken/ dat het ghelt van eyghender naturen niet altoos en heeft dat het niet ondanx en magh benomen worden den ghenen diet heeft. Dat belyde ick/ zeyd' ick. Waarom en zoudyt niet belydē/ nadien daghelyx de maghtighste den onwillighen t'ghelt beneemt? Wanen her komen anders

ders de Vierſchaarlycke beklachtē/ dan dat het gheld dat met gheweld óf bedzógh den onwillighen benomen is/ wederom werd gheeyſcht? Alzó iſt/ zepd'ick. Tó zal dan peghelyck/ ſyzack hy/ eenighe uyterlycke hulp behoeven/ tót beſcherming van zyn gheld. Wie zal dat/ zepd'ick/ ſochenen? maar die hulp en zoude hy niet behoeven/ zó hy niet en bezate t'gheld/ dat hy magh verliezen. Des en maghmen/ zepde ick/ niet twyfelē. Tó is dan de zake over de verkeerde zyde gheballen: want de ryckdommen/ die daar ghewaant waren dat zy den menſchē zich zelfs ghenoeghzaam mochten maken/ maken hem veel eer eens anders hulpe behoefftigh. Maar welck is de wyze daar mede de behoefticheid werd verdzeven vermids de Ryckdommen? Moghen dan de Rycken niet hongeren? Moghen zy niet dozſten? En ghevoelen die gheldighe leden den winterſchen koude niet? Maar/ zuldy zeggen/ daar is voozhanden byden Rycken/ daar met zy den honghet verzadē/ daar met zy den dozſt ende koude verdzyven. Op die wyze magh de behoefticheid wel vertróóſt/ maar niet ghantſelyck weeh ghenomē wozden dooz de Ryckdommen. Want iſt alzó dat deze behoefticheid altyd gapende ende iet wat begheerende met ryckdommen gheſtopt wozt; zó moeter nóódlyck wat blyven/ dat gheſtopt magh werden. Ick zwyghe nóch dat dooz de nature wepnigh/ maar

dooz

booz de ghiericheid ghe dinghenoegh is. Daaromme nadien de Rycxdommen die behoefticheid niet en moghen wechnemen/ ende zy zelf booz eyghen behoefticheid maken: hoe mueghdy gheloben dat zy onbehoeftigh moghen maken?

iij. Rym.

Al hadde een ryck (maar ghierigh arm)
menſch Eē beck van ghoud dat met vernoeghē // magh/
Den hals ghepzonckt met peerlen gróót na wenſch/
En zó veel lands alſmen beploeghen // magh:
Móch zou de zózgh/ die niet dan wzoeghen // magh/
Zyn leven lang hem quellen boven maten/
En in zyn dóód zou t'ontron gheld hem laten.

iiij. Pzo-

iiij. Prose.

MAAR (denckt men) de eerlycke Staten maken den gheenen/ dieze ghebueren/ eerlyck ende eerwaardigh. Zoude dan die kracht zyn in de heerschappyen/ dat zy de herten der gheenre die in Staten komen met duechdē beplanten ende de ondueghdē daar upt dryven? Neen/ zy en pleghen de boosheid niet te verjaghen/ maar te openbaren. Daar door komet dat wy t'onvredē zyn/ overmids wy zien de zelve dickmaals den alderboostē menschen te deele ghevallē te wezē. Hierom wast oock dat Catullus Nonium een Kroppert noemde/ hoe wel hy nochtans dē Rechter stoel bezat. Ziedy met welcken oneer de quaden den eerenampteren aandoen? Zeker haar onwaardicheid zoude te minder blycken/ indien zy door gheen eerwaardighe staten vermaart en waren. Met hoe veel ghevaarlickheydē moghtes du ten laatstē daar toe ghebracht werden/ al eer dattu het ampt der Overheid wildes bedienen met Decorato: overmids du in hem zaaghste t'herte eens alderslnoodsten boefs ende wroeghers? Want wy en moghen om die eerenstatē niet eerwaardigh achten den ghenen die wy den eeren-staten zelf onwaardigh achten. Maar zo du iemand zaaghste beghaakt te zyn met wysheid/ zoudstu hem der eeren of des wysheids/ daar met hy is beghaakt/ oock onwaar-

waardigh wanen? Gheenssins. Want de dueghde heeft in haar/ hare eyghē eerwaardicheid: de welcke zy terstond ghemeen maackt den gheenen daar met zy is vereenight. Nadien nu de burgherlycke eeren staten zulx niet en vermoghē/ zó blyckt dat zy gheen eyghen schoonheid des eerwaardigheids en hebben. Waar inne noch meer te aanmercken staat al ditte. Te weten/ nadien iemand des zó veele meer te versmadelycker is/ zó hy te meer van veelen werd veracht: zó makē de eeren-ampterē (ghemerckt zy niemanden eerwaardigh konnen maken) den onbroomen die zy veelen luydē voor zulx doē kennē/ des te meer versmadelyck: Ende dit voor waar niet onverschuld. Want de onbroome doen óóck t'selve den eerenamptеren/ die zy met hare smettelycke buylicheid bevlecken. Maar op dat du mooghste bekennen/ datmen de waarachtighe eerwaardicheid door deze schaduwelycke waardicheyden ók staten niet en magh verwervē/ zó dencke met redene aldus. Zó iemand dickmaal Borgher meester gheweest zynde/ by gheval quame onder onbekende völcken/ zoude die eerlicke staat hem óóck eerwaardigh by henluyden maken? Waart nu zó/ dat de eerwaardicheid der ampterē natuurlycke eyghenschap ware/ zy en zouden by wat völck het óóck waar niet ophouden van zulcke huer eyghēschappe: zó wepnigh als het vuur/ waar dat het óóck is/ nemmermeer

mermeer magh ophouden heet te maken. Maar want die eerwaardicheid niet en is de epghenſchap der ſtaten / maar dat der menſchen bedzieghlycke waan die daar aan hechtet/ zó verdwynē zy terſtond als zy komen by den gheenen dieze gheen eerwaardichepden en achtē te wezen. Dit gheſchiet by de uytlandſche vólcken. Maar gheduren zy óóck eenwelyck onder den gheenen daar zy by zyn bóózt ghekomen? Het Pzzturactſchap was voozmaals een gróte moghentheid/ nu iſt maar een ydele name / ende is d'inkomſte der raadmannen een zware laſt. Zó voozmaals iemand het kóózn des vólx bezózghde/ die was gróot gheacht: maar wat iſſer nu verwozpelycker dan die vooghdye? Daarom iſt zó ick een weynigh hier vooz hebbe ghezept/ dat het gheene dat gheē epghen eerwaardicheid en heeft/ nu kryght ende dan wederom verlieſt zyn eerwaardicheid uytte opinie óf wane der gheenre diet ghebzuycken. Nadien dan de eerenampteren niet en moghen eerwaardigh maken/ nadien zy van zelfs dooz der onbzomen ſmettelycke bupigheid verbuylen/ nadien zy dooz der tyden verandering aflatē eerwaardigh te zyn/ ende nadien zy dooz der vólcken achting verſnódē/ wat begheerlycke ſchóónheid moghen zy dóch in huer hebben / veele minder anderen niet deelen?

iiij. Rym.

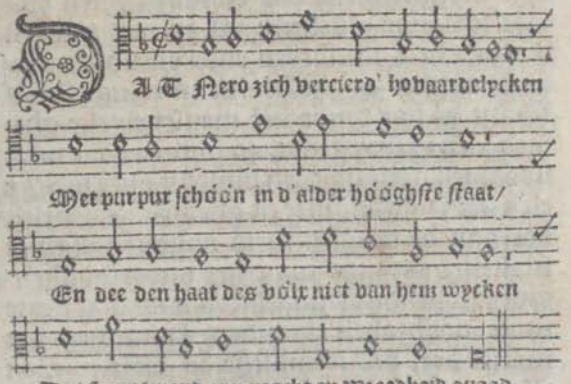
Dat Nero zich verciert' hovaardelycken
Met purpur schoon in d'alder hooghste staat/
En dee den haat des volx niet van hem wycken
Dat was vyand zyn pracht en wreedheid quaad.

Dees boze man stelt Senatoors gheslachten
In Staten snood te kleyn voort groot gheslacht.
Wie magh daarom den mensch hier zaligh achten
Die eer ontfangt van d'eerloos zelf veracht.

v. Prose.

MAAR óf de Koningrycken ende t'ghesellschap der Koningen vermoghen moghende te maken? Waarom niet/ als de zalicheid onophoudelyck mocht ghedueren? maar d'ontheid is vol exempelen/ vol is daar af óóck de teghéwóórdighe tyd der Koningen/ welcker zalicheid verandert is in ellendicheid. O heerlycke moghentheid/ die niet

machtigh ghenoegh en werd bevonden tót haar zelfs onderhoudinge. Maar ist zó dat deze moghentheid der Koninckrycken óórzake is vande zaligheid: zal zy niet moeten die zaligheid minderen ende ellendich maken / indien zy ghebreeckt in eenigh deel? Want al hoe wyde het menschelycke ghebiedt zich is streckende / zó blyven daar nóch nóódlyck veele vólcken buyten / over welcke elck der Koninghē niet en ghebiedt. In welck deel dan de moghentheid ophout zaligh te maken / daar inne komt het ondermoghen / t'welck ellendigh maackt: ende op deze wyze moet nóódzakelyck inden Koningen het meeste deel des ellendicheids wezen. Een Tyran verzócht hebbende zyns staats zorghlickheid / ghelyeckt de vreze des Koningeyx meeten aurte eens zwaerds boven s'menschen hóófd hangende. Wat is dit dan dáár voor een moghentheid die t'knaghen des zórghbuldicheids / die de pinckelen der vrezen niet en magh verwyden? Nóchtans zouden zy ghaarne veplichtyck leven / maar zy en moghen niet: noch roemen zy luyden zich van hare moghentheid. O'f achtstu den ghenen moghende / dien du zierste willen t'ghene hy niet en magh volbrengen? achtes du moghende den ghenen die met hellebardiers omringet is / die den ghenen die hy verschricht / zelf meer vreest: die om moghende te schynen / zelve ghekelt is inden handen zynre dienaren? ende wat zal ick nu

zeggen

zeggen vander Koningen vyanden/ na dien ick de Koninckrycken zelve bewyze te zyn zó vol onvermoghens? den welcken de Koninckrycke macht dickmaal nóch in haar gheheel zynde/ óóck veeltyds verballen zynde/ ter neder stoyt? Nero heeft zynen vyand ende meester Senecam ghedwongen tótte kuere vande maniere zyns dóódts. Antonius heeft Papinianum langhe onder den hovelinghen machtigh gheweest zynde ghewapen inden zwaarden zyns Krygh-slólx. Nóchtans hadde zy beyde willen hore rychdommen verlaten/ van welcke Seneca óóck al bestaan hadde zyne Rychdommen Neroni te leveren/ ende zich inde rust te begheven: maar overmids hueren hóógheids grootte ghewichtigheyd hoor trock ten valle/ heeft ghéen van beydé t'ghéen hy wilde volvyacht. Wat ist dan dóch voor een moghentheid/ daar voor de hebbers zelve vrezen/ de welcke als ghyze wilt hebben niet veyligh en zyt/ ende die begheerende af te leggen niet en moecht qupt worden. Óf zullen u tót een beschérming wezen de vrienden die niet de dueghde maar t'gheluck dy toeghevoeght heeft? Neen/ wie t'gheluck tót een vyandt maackt/ dien maackt óóck t'ónghelucktót een vyand. Wat pestilentie is óóck krachtigher om te beschadighen dan een vyand schynende vyand?

v. Rym.

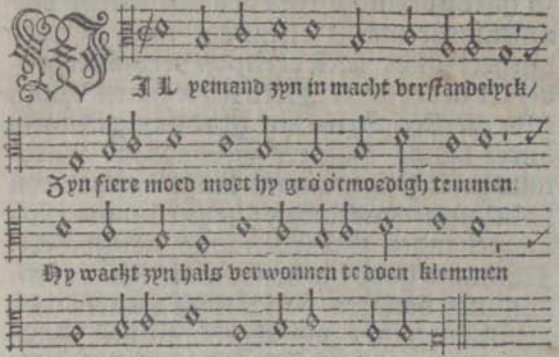
IL yemand zyn in macht verſtandelyck/
Zyn fiere moed moet hy gróótmoedigh temmen.
Hy wacht zyn hals verwonnen te doen klemmen
Want ſnóde juck des weilusts ſchandelyck.

Waar al de werld dyn wet ghedóghende/
Mooghdy de zúzgh en t'jammerlycke klaghen
Niet mannelyck dooz wyſheid upt u zaghen
Mooz waar zó zyt ghy gheenſſins moghende.

vj. Proſe.

Anghaande de vermaardheid/hoe bedriechlyck ende hoe lelyck is zy dickmaal? Derhalven de Tragicien niet t'onrecht en roept/

O glozi van veel menſchen zeer verkozen/
Wat zydy anders dan t'ghetuyt der oozen?

Want veele hebbē dickmaal een name dooz des ghemeynen mans valſche waan verkreghen: maghmen ööck iet ſchandelyckers dan zulx bedencken? Want die valſchelyck werden ghepzezen/ moeten zich nóódlyck in

in hoor epghen lóf schamen. Maar zó zy zulcken lóf wel verdient hebben: wat zal dat baten tót de conscientie des wyzen mans/ die zyn ghoed niet en waardeert na de ghe-ruchten des vólx/ maar na der waarheid zynre conscientië? Maar schynet iet schóons zynen name verbzeed te hebbë: zó vólcht dat het leelyck ghecht moet wozden den name niet wyt uytgheströckt te hebben. Na dien nu (zó ick onlanx betóónt hebbe) daar óóck nóódzyck veele vólckë zyn/ tótte welcke eens menschen ghenucht niet en magh komen: zó ghevallet dat de ghene die du vermaart waanste/ int naaste deel der landen onver-maart zal schynen. Onder deze achte ick óóck des ghemeynë mans jonste niet waar-digh om te vermanë: ghemerckt die zonder óórdeel vóórtkomt ende nemmermeer be-stendelyck en ghedunrt. Wie en ziet nu óóck niet hoe ydel ende onnut des edelheids na-me is? De welcke ghecht zynde na de ver-maardheid/ is zy vreemd. Want d'edelheid schynt te wezen eenrehande lóf herkomende vander voorouderë verdiensten. Maackt nu het vertellen vermaardheid / zó moeten die vermaart zyn/ daar af vertelt werdt. Daar-omme en maackt eens anders vermaard-heid/ zó du zelf ghеen en hebste/ dy niet dooz-luchtigh. Zódaar nu iet goeds is in d'edel-heid/ achte ick alleen dat te wezen/ dat de Edelen ghenóódtzaackt wozden niet te verba-staarden van haarder voorouderë dueghdë.

vj. Kyrn.

Ghestacht' op aarden menschelyck
Heeft al een oörspyong wenschelyck
Uyt eenen Vader alder dingen/
Diet al bestiert en kan bedwingen.

Hy ghaf de Son zyn glantse klaar:
Twee hoörnen krom de man eerbaar:
En d'aard' den mensch der schepsels kröne:
D'öck Sterren klaar den Hemel schöne.
In s' menschen leden hy bepaalt
T' ghemoed dat vanden Hemel daalt.
De menschen al zyn uyt verkozen/
En van een edel spruyt ghebozen.
Wat roemdy dan met gröter pracht/
Van u voozouders t' eel ghestacht:
Kondy u eerste stam aanmercken/
Ghy vindse Göd; Heer van zyn wercken.
Zö is dan gheen oneel bastaard/
Dan die verlaat zyn göddyck aard/
De duechde vliet/ en t' allen stonden
Moedwilligh dient de snöde zonden.

vij. Pza-

vij. Prose.

MAER wat zal ick zeggen van des lyfs wellusten / welcker begheerten zyn vól angsten / maar haar verzaadheid vol berouwens? Hoe menighe ziechten / hoe onlydelycke pynen pleghen zy / als eenrehande vrucht des bóósheids / den lichame huerder ghemeeters toe te brengen? Sonder dat ick kan bemercken wat ghenuechte hare kieteling dóch mede brengt. Voorwaar yghelyck die zyne voorleden wellusten wil ghedencken / zal verstaan dat zy een droevigh eynde hebben. Só nu deze wellusten mochten zaligh maken: zó zouden met recht / de beesten óóck zaligh ghezept moghen worden: welcker ghenepchtheid ghants streckt tot vervullinge vande lyflycke lusten. Dan zoude d'alder eerbaarste ghenuechte wezen inden huysvrouwen ende kinderen; maar t'es al te zeer onnatuurlyck t'ghezeggen: Ick en weet niet wie aan zyne kinderen buedels heeft bevonden. Der welcker bieghyer aart niet nóódigh en is dy te vermanen / die des nóyt verzócht en hebste / nóchte derhalvé óóck nu niet en truerst. Waar inne ick voor ghoed houde t'ghevoelen van mynen Euripides / die zeyd / dat de ontbeerder van kinderen vermids zulck ongheluck gheluckigh is.

vij. Rym.

DE wellust snel doet van naturen/
Met lang verdriet haar bruechd bezuren:
Recht als des bykens list behende/
Waar die haar zoete honigh stort/
Vlied zy flux wech/ haar lust is kort/
En scheyd met smert/ druck is lusts ende.

vij. Prose.

DEn is dan niet te twyfelē/ óók deze weghen ter zalicheid en zyn eenre-hande onweghen: die óóck niet en vermoghen iemanden te leden daar toe zy beloven te zullen leden: maar hoe zy inwendelyck met quadē zyn duerspeckt/ zal

ick

ick opt kortste betónen. Wat dan? Wildy na ghelt te verghaderen trachten? zó moet ghy t den eyghenaar benemen. Wildy heerlyck schynen in hoghe staten? zó moet ghy den beghifter daarom oótmoedelyck bidden: ende zult dies ghy die anderen in eeren begheert te boven te ghaan/ in verachtinge vallen/ vermids het oótmoedigh smeken. Begheerdy moghentheid? Zózuldy der onderzaten laghen onderwozpē zynde/ in ghebaarlickheid komen. Stady na vermaardheid? Met zwarichedē belemmert verliesdy u beplicheid. Wenscht ghy een wellustigh leven te lepden? Maar wie zou doch niet verachten ende verwerpē de lyfdienstigheid van zulcken snóden ende bzoosschen ding? Nu merckt op hoe krancken grondbeet stuenen die/ welcke zich verwanen in des lichaams ghoeden? Zuldy ook den Oliphanten in grootheid/ den stieren in kracht moghen te boven ghaan? Zuldy den tigher met snelheid verby ghaan? Aanschout des Hemels grootheid/ vastigheid ende snelheid/ ende laat eens af snóde dingen hoógh te achten. Van welcken Hemel/ om hare voorsz. zaken niet zó veele en staat te verwonderen/ als vande redene waar door zy werd bestiert. Aanghaande der ghedaantē schóónheid/ die is onduragh/ snel ende vluchtigher dan de veranderlyckheid der zomer bloemē. Waart óok zake (zó Aristoteles zeyd) dat de menschen hadden Lincier/ (dat is zó door-

zichtighe) óghen / zulx dat huer ghezichte alle lichaamelycke dickheid mochte doordringen: zoude henlupden d'ingheweyd der menschē doorziende/ óóck het uptwendighe vant alderschoónste lichaame Alcibiadis niet leelyck schynen te wezen? Dat ghy dan schóón schynt/ en komt niet obermids uwe nature/ maar obermids de zwackheid der óghen die u aanschouwen. Maar acht des lichaams ghoeden zó hoghe als ghy wilt: zó moet ghy dóch weten/ dat het vierken van een derdendaaghs kóórtse vernielen magh t'ghene daar ghy dus veele afhout. Uyt alle welcke dingen men in eenen bonde magh bellupte/ dat deze voorsz. zaken/ die t'ghoed dat zy beloven niet en moghen leveren/ óóck door die verlaming aller zódanigher ghoeden niet volmaackt en zyn/ oock gheenskins zalicheid als paden en leden / noch iemanden zalich maken.

viij. Kym.

Onweghē zyn/ helas zeer menighvuldigh/
Daar door d'onkund des hóórom traacheid schuldigh/
Den dwazen hóóp verleydt als in een dróóm/

Nie-

Niemand zoeckt ghoud ghewassen aen een boóm/
Noch paerlen reyn aen wynst óck blaeu van druyven/
Men zal óóck niet in hóghe bergen schuyven
Die netten valsch/ om vanghen spoedelyck
De visschen vet zeer overvloedelyck.

Men jaaght óóck niet na snelle gheyrkens vluchtigh
Int diep der Zee/ noch opten gholven luchtigh.
Men ziet meest elck de vloeden kennen// al
Wanneer óóck d'eb' haar traghlyck wennen// zal:
Men weet wat Zee meest paerlen blanck kan baren/
En waarmen meest het purper róód magh gharen/
D'óck welcke strand de beste visschen gheeft/
Die t'weeldigh volck bemint en liefste heeft. (lyck
Maar waart ghoed schuylt daar eick na zoeckt begheer-
Is onbekent d'onwyzen hóóp onleerlyck:
Want dat om hóógh by God in d'Hemel woont/
Zoeckt eick verkeerd in d'aarde onbeloont.
Wat zal ick nu dees dwaze dieren wenschen:
Ryckdom en eer t'ghezoeck der blinde menschen:
Die moghen als zy mercken t'valsche ghoed/
Het ware zien en zoecken metter spoed.

ix. Prose.

TOT nu toe zalt ghenoegh zyn vertóónt te hebben de ghedaante des valschen zaligheids. Ist nu dat ghy die doorzichtelyck hebt gheaanmerckt/ zó ist vóórts tyd u te tónë welcke daar is de warachtighe zaligheid. Ick zie/ zeyde ick/ dat door rycklidommë gheen ghenoeghzaamheid/ door Koningrycken gheen moghentheid/ door Staten gheen eerwaardicheid/ door glorie gheen vermaardheid/ noch door wellusten gheen blydschap en magh werden verkreghen. Maar hebdy óóck d'óórzaken/ waar door dat zulx is/ ghemerckt? My dunckt dat ick zie als door een eng spleetken/ maar zoudet upt u wel opentlycker willen verstaan. Die reden is doorwaar met allen ghereed: want de menschelycke doling schepd van eë t'ghene dat van naturen eenvuldigh is ende ondeylbaar/ ende die leedt af vant ware ende volmaackte tót het valsche ende onvolmaackte (ghoed.) Maar zoudstu wanen dat het ghene dat gheens dings behoefftigh is/ moghentheid behoeft? Gheenssins/ zeyde ick. Daar ghevoeldy recht. Want zó daar wat is dat erghens inne zwack is van vermoghen / het moet nóódlyck daar inne vreemde hulpe behoeven. T'es zó/ spzack ick. Zó is dan ghenoeghzaamheid ende moghentheid eë zelve

ding

ding ende van eender naturen. Dat schynt zulx. Dat nu zódanigh is dunckt u dat verachtelyck/ óf daar teghē boven allen dingen eerenwaardigh? Aant laatste (zeyde ick) en maghmen niet eens twyfelen. Tó laat ons nu tótte ghenoeghzaamheid ende moghentheid voeghen de eerwaardicheid/ zó dat wy deze drie houden een te wezen. Laat ons die/ zeg ick/ daar toe voeghē/ zó wy de waarheid willen beliyden. Wel aan dan/ zoudt ghy dit zelve wel duysker ende oneedel achtē te wezē/ óf veel meer het alder doorluchtighste bovē alle vermaardheid? Aanmerckt nu mede/ óf t'ghene dat wy toeghelaten hebben gheenszins te behoeven/ het aldermoghenste ende alder eerwaardichste te wezen/ óóck eenighe vermaardheid magh behoeven diet zich zelf niet en mach gheven/ daar door t'zelve in eenighen deele des te verachtelycker zoude schynen. Ick en maghs niet laten/ zeyde ick/ te bekennen dat zelve óóck te wezen het alderbermaartste. Tó volght dan dat wy moeten belydē/ de edelheid niet altóós onderschepden te zyn vande andere drie voornoemt. Het volght/ zeyde ick. T'ghene dan dat niet vreemds en behoeft/ dat met zyns zelfs krachten alles vermagh/ dat vermaard is ende eerwaardigh/ blyckt dat óóck niet te wezē het alder vrolixte? Wanen heer in zulck ghoed (zeyde ick) eenighe droefheid zoude moghen stuppen/ en kan ick niet eens bedenckē. Tó ist dan óóck nódigh

te

te helpen dat het is (zó lange die boosheden zullen gheduren) vol blydschappe. Zó ist mede van ghelycken by de zelve middelen nóódzakelyck/ dat de namen van ghenoeghzaamheid/ van moghentheid/ vermaardheid/ eerwaardicheid/ ende blydschap wel zyn verschepdē: maar dat zy in haar wezen gheenssins en verschelen. Het volght nóódlyck/ zepde ick. Zó ist dan de menschelycke quaadheid/ die dat zelve t'welck een is ende eenvuldigh van naturen/ van een heeft ghedeylt: ende als zy poóght te verkrygghen een deel des dings dat gheen deelen en heeft/ en verkryght zy gheen deel/ d'welck niet is: nóchte óóck niet het gheheel/ dat zy gheenssins en begheert. In welcker voeghen? zepde ick. Die rycksdom spraeck zy/ begheert upt vreze van ghebreck/ en vraaghe niet na de moghêtheid/ maar heeft liever veracht ende onbekend te wezen. Hy onttrecht zich zelvē óóck veel natuurlycke wellusten/ op dat hy het bezuurde gheld niet en verlieze. Maar op deze wyze en werd hem óóck gheen ghenoechzaamheid te deele/ den welcken de moghêtheid verlaat/ de verdzietelickheid queld/ de snóódheid veracht/ ende de duysterheid verberght. Maar die het vermoghen alleen begheert/ verquist de rycksdommen/ ende veracht de wellusten/ zonder óóck iet te achtē op de eere die moghentheid erft/ of op de vermaardheid. Nu ziedy mede wel hoe vele dingen dezen ontbreken. Want het bywplē ghebuert

buert dat hy nooddurftighe dingē ghebreck heeft/ ende dat hy van die zorghvuldicheden wert ghebetē: ende als hy zulx niet en magh afweren/ zó en is hy óóck niet moghende/ t'welck hy boven al begheerde te zyn. Desghelyx maghmen óóck verstaan vande eeren staten/ vande edeldom ende vande wellust. Want nadien eick dezer t'zelve is/ dat d'andere zyn/ zó ghevallet/ dat zó wie dezer een zonder d'andere begheert/ dat hy óóck t'ghene zelf dat hy begheert niet en verwerft. Wel aan dan? zeyde ick: of dan iemand begheerde alle deze dingen teffens te verkrygen? Hy zoude voorwaar de ghantsche zaligheid begheeren (sprack zy.) Maar zoude hy die óóck vindē inden dingen die wy betóónt hebben niet te moghen leveren t'ghene zy beloven? Ghenerlins zeyde ick: Men zal dan indē dingen/ die elck byzunder ghelóóft te moghen verleenē t'ghene begheert word/ in gheender wyzen de zaligheid zoecken. Dat ken ick/ zeyde ick/ ende men magh óóck niet waarachtighers dan zulx zeggen. Zó hebdy nu/ zeyde zy/ de ghedaante metten óórzaken des valschen zaligheids. Keert nu het ghezichte dyns ghemoeds over d'ander zyde daar teghē over: ende du zulste daar terstond zien de waarachtighe by ons dy belooft. Deze (zeydick zoude óóck een blinde klaarlyck merckē: ende ghy hebt die óóck betóónt onlangx hier voor/ als ghy bestont de valsche óórzaken te ontdecken. Want (zó ick niet en

dole)

dole) dat is de ware ende volmaackte zalicheid/ die daar te vollen ghenoeghzaam/ moghende/ eerwaardigh/ vermaart/ ende vrólyck maackt. Ende op dat ghy mooght weten dat ick grondlyck ghegaanmerckt hebbe/ zó bekenne ick zonder alle twyfele dat een volkomen zalicheid te wezen/ die dezer eene/ ghemerckt zy al t'samen warachtelyckē een zyn/ magh verleenen. O myn lieve voedsterkind/ ick achte dy door zulck ghevoelen zaligh te wezen/ zó du dit maar alleen daar by voeghste. Wat (zeydick) is datte? Houdy onder deze sterklycke ende verghanckelycke dingen óock iet te wezen/ dat zódanighen staat magh verleenē? Gheenssins/ zeyde ick/ ende achte dit by u dat daar niet alzóós meer toe nódigh is betróónt te wezen. Deze dingen dan schynen den sterklycken menschen toe te brengen eenrehande beelden des waren ghoeds ofte onvolmaackte ghoeden: maar het ware ende volmaackte ghoed en moghen zy niet verlenen. Dit stemme ick toe/ zeyde ick. Nadien du nu bekennes wat de ware zalicheid is/ ende welck die dingen zyn diese valschelyck schynen te wezen. Zó is nu nóch voorhanden het onderwys/ waar du die ware zalicheid zulste moghen vinden. Daar (zeydick) hebbe ick nu al over een wyle begheerlyck op ghewacht. Maar nadien óock in d'aldergemeenste dingen de gódlycke hulpe aangheroepen behoórt te worden/ zó onze Plato leert in Timæo/ wat

acht-

achtstu nu dat ons te doene staat/ op dat wy moghen verdienen te vinden de plaatse des alre opperste ghoeds? Dat de bader aller dingen (zepde ick) angheroepen werde: met achterlatinge vant welcke/ ghеen beghinsel te rechte en werd ghegronder. Dats recht/ zepde zy/ eñ heeft met een aldus ghezongen.

ix. Rym.

Schepper ghoed bā Hemel en van Aarde
Diet al bestiert zeer wyslyck eick na waarde:
Die eeuwigh zyt en zendt den tyd op weghen/
Zelf onbeweeght/ doet ghyt hier al beweghen.
Ghеen oorzaack vreemd en deed u krachtigh scheppen/
Dit grote werck/ vant stof dat ghy doet reppen:
Waar liefde ghoed/ u eyghen zelfs nature/
Dient weldoen lust/ ghy nyd tot ghеender ure.

Ghy alderschóónst hebt schóón en wel gaan maken/
De schóne weerld na t'schóónst van alle zaken/
Na t hóghe beeld/ daar uyt dit is ghenomen:
In eicken deel/ volmaackt en ghants volkomen.
Ghy bindt met tal de Elementen viere/
Zó dat de koud' met óóck het hete viere/
Het nat en dróógh eendrachtelyck verzamen/
Op dat het vier niet ieghen zyn betamen
Verbliegh opt hóógh/ en d'aarde zwaar doet zincken/
Ontzielt en dóód/ ghy draaghtse met u wincken.
Ghy hebt ghekróónt de ziel van drie naturen/
Dies al beweeght door leden licht om sturen.
Als ghy die deylt/ en weder wilt ontbinden/
Zó zwermt zy weer tót haar aan beyden inden
Om t'diep ghemoed en draapt het Aertryck spoedigh
Na s Hemels beeld/ zó voert ghy Heer óóck ghoedigh.
De zielen en de kleynder ledens mede/
Op waaghens licht/ in d'hóghe Hemels vrede:
Die ghy bekeert door wet zeer ghoedertierigh/
En t uwaart ruckt als vlammen snel en vierigh.
Laat Vader ghoed ons hert ter hogher steden
Opstyghen/ om te zien dyn moghentheden
Met óghen klaar/ en die op u zó vesten/
Dat wy versmaan de last van d'Aartsche nesten.
Neemt wegh den damp vant snóde lyfs bezórghen/
Dyn glans verschyn van dyn oneyntlyck mórghen.
Want ghy zyt klaar/ de zoete en stille ruste/
Der zielen reyn/ ghy zyt alleen haar luste.
Het zien van u is heyl heyligh regierder/
Ghy zyt beghin en eynd de weeh en stierder.

1. Prose.

Al dien du nu ghezien hebste/ wat de ghedaante is des onvolmaachten/ óóck mede des volmaachten ghoeds/ zó houde ick nu tyd om te

te betónen waar deze volmaacktheid van zalicheid is gheleghen. Waar inne ick achte dat eerst staat te onderzoecke/ óft daar enigh zódanigh ghoed/ als du een luttel hier vooz hebste beschzeven / in der dingen nature magh wezen: op dat ons ghеen ydel beeld der ghedachten bupten de waarheid des dings / by ons ghehandelt/ en bedzeghe. Maar datter zulx is/ eñ dat het zelbe is als eenrehande Bozn óf Fonteyn alre ghoedē/ en mágh niet wozden ghelochent: want alle d'ghene dat onvolmaackt wert ghenoemt/ dat wert dooz vermindering vā volmaacktheid/ onvolmaackt gheheeten. Alzó komet/ dat in alrelep aart van dingen / waar iet schynt onvolmaackt te wezen/ dat daar inne óóck nóódzakelyck iet moet zyn/ dat volmaackt zy . Want als de volmaacktheid wechghenomen ware / en zoude óóck niet verziert moghen wozden van waar iet zoude moghen komen dat onvolmaackt zoude zyn. Want de nature en heeft ghеen beghinsel ghenomen vande ghebzekelycke ende onvolmaackte dingen ; maar vande ghehele ende volkomen dingen vooztkomende/ verbalt zy in deze upterste eñ uptghemerghelde dingen. Iffer dan (alzó wy terstont betóónt hebbē/ enighe onvolmaackte zalicheid des bzoosschen goeds: men magh niet twnfelen / óf daar en moet óóck eenighe ghantse ende volmaackte zalicheid wezen. Dat is/ zeyde ick/ opt alder vastelyx ende warachte-

lyxt beſloten. Maar (ſpraek zy) waar deze woont/ dat aanmerck aldus: Dat Gód de vooʒt óf vóʒt alder dingē ghoed is/ bewyſt het alghemeyn ghevoelen der menſchelycke zielen. Want na dien men niet en mach bedencken iet dat beter is dan Gód/ wie twyfelt dit het ghoed te zyn/ boven t'welck niet beters en is? Alzó betóoght de reden dat Gód ghoed is/ op zulcker wyzē/ dat zy daar by óóck onverwinlyck beſluyt/ dat mede in hem is het volmaackte ghoed. Want is hy zódanigh niet/ zó en magh hy de vóʒſt (óf vooʒſte) alder dingen niet wezen. Want dan moſte daar een volkomen bezittend ghoed zyn/ dat edeler/ eerder/ ende ouder dan dat ander zoude ſchynen. Want alle volmaackte dingen zyn gheweeſt/ eer dan de minder volmaackte dingen. Waaromme/ op dat reden niet ontentlyck vóʒt en gha/ zó moetmen bekennen dat de opperſte Gód vant opperſte ende volmaackte ghoed is overvloepende. Maar wy hebbē ghezeyt het volmaackte ghoed te wezen zalicheid. zó iſt dan nóódlyck dat die warachtighe zalicheid beſta inden opperſtē Góde. Ick verſtaat/ zeyde ick/ ende en zie niet dat het eenighſins wederſpʒokē magh werdē. Maar ziet toe (ſpraek zy) ick bids u/ hoe vaſtelyck ende onverbreckelyck du toeſtemſte dat ick ghezeyt hebbe/ den opperſten Gód te wezen overvloepende vant alder opperſte ghoed. Hoe meyndy dat/ zeyde ick? Dat ghy zoudt ver-

vermoeden / dat deze vader alder dingen zulck opperste ghoed (daar af hy vol te wezen wort ghezept) van buyten ontfangen zoude hebben ; óf dat hyt natuurlyck zó zoude hebben / dat ghy zoudt dencken verschepden te zyn het wezen des hebbenden Gods / ende des Talicheids / die ghehadt wort. Want zó ghy zoudt wanen / dat hyt van buyten heeft ontfangen ; zó zoudt ghy moghen voor beter houden den ghenen die zulx ghegheven / dan diet ontfangen hadde. Maar wy bekennen waardelyck dat Gód is het alder edelste óf beste aller dingen. Maar ist van naturen in hem / dóch zo / dat het met redé van hem verschille ; nadien wy vanden voorst óf vórst der dingen spzeken / zó verziere iemand die kan / wie dat deze verschepden dingen heeft t'zamen ghevoeght? Entlyck / t'ghene dat van enigh ding verschillet / en ist zelve ding niet / daar af men dat verstaat te verschillen. Daaromme / alzó wat uyt zyn nature verschilt vant opperste ghoed / eñ is het opperste ghoed niet: t'welck zonde ware te dencken van Gód / bové den welcken het blyckt / dat niet beters en is. Want gheenskins en magh enigh dings natuur beter wezen dan zyn beghin. Daaromme beslupt ick met d'alder warachtighste redene / Dat het ghene / dat daar is alder dingen beghinsele / óóck na zyn wezen is het opperste ghoed. Met gróten rechte / zepde ick. Maar het is toeghelaten / dat het op-

perste ghoed de zalicheid is. T'is alzó/zeyde ick. Men moet dan (zeyde zy) nóódlyck belyden/dat God zelve de zalicheid is. Ick en kan (zeyde ick) d'eerste vóórtstellen niet wederleggen/ ende zie wel t'ghene ghy daar door inboert daar upt te volghen. Merckt (zeyde zy) óók t'zelve óóck vaster bewezē zoude moghen worden/ ende dit óóck daar upt/ datter niet en moghen zyn twee opperste ghoeden/ die van malkanderen verschillen. Want vande ghoedē die verschillen/ blyckt dat het een niet en magh wezen t'zelve dat het ander is: daar door dan óóck ghoen van beyden en zoude moghen wezen volmaackt: ghemerckt elck aan d'ander ghebreck is: Maar t'gheē niet en is volmaackt en magh (dits openbaar) niet ghoed zyn: zó en moghen dan in gheender wyzen t'gheen d'opperste ghoeden zyn/ niet verschillē. Nu hebben wy besloten dat de zalicheid ende God het opperste ghoed is; zó moet dat dan óóck nóódzakelyck d'alder opperste zalicheid wezen/ dat d'opperste Góddelyckheid is. Men magh/ zeyde ick/ niet besluyten/ dat in zich zelf warachtighers is / dat na reden vaster is/ nochte dat Góde waardigher is. Boven deze dingen (sprack zy) wil ick dy óóck gheven een toeghifte/ ghelyck de Geometrienē/ na t'bewyzen van hare vóórtstellingen/ wat pleghen inne te voeren/ dat zy noemen porisma. Want na dien de menschen door verkryghen van zalicheid/ zalich worden/

ende

ende de zalicheid zelve is de Góddelyckheid; zó ist kenbaar dat de menschen dooz verkrygh inghe des Góddelyckheids zaligh wozden. Ghelyck zy nu óóck dooz verkrygh inghe van rechtvaardicheid rechtvaardigh/ ende van wysheid wys wozden/ alzó mede dooz ghelycke reden/ moeten nóódlyck die de Goddelyckheid hebbē verkreghen/ Gód wozden. Daaromme is elck zaligh Gód: Dorh isser van naturen maar een/ maar dat en hindert niet datter dooz deelachtigh werden vele zyn. Dat is (zeyde ick) schoon ende dierbaar/ weder ghy dat noemt een toeghifte ófte poriſma. Maar daar en is óóck niet schóónders dan t'ghene dat reden eyscht hier toeghevoeght te wozden. Wat (zeydick) is datte? Nadien (zeyde zy) de zalicheid schynt in haar te behelzen veel dingen/ óf alle dezе dingen als in een lichaam des zalicheid met eenrelyhande verandering der leden t'zamen gheboeght wozden: óf dat daar iet zy vande zelve dingen/ t'welck des zalicheids wezen (óf Zelfstandigheid) vervult/ daar toe zich alle d'andze ghedzaghen? Ick wilde wel (zeyde ick) dat ghy t'selve by verhalinge dier dingen opende. Hebbē wy (zeyde zy) niet ghezeyt dat de zalicheid ghoed is? Ja t'alderopperste/ zeyde ick. Voeght dat dan (spzack zy) tót alle d'andere dingen: want de zelve zalicheid is d'opperste gheneoeghzaamheid/ zy is de opperste moghentheid/ zy is d'opperste eerwaardicheid/ óóck

Edelheid eñ wellusticheid. Wat dan? Zyn dit al t'zamen ghoede dingen/ te weten ghenoeghzaamheid/ moghentheid ende d'andere/ zó dat zy zyn als eenrehande leden van zalicheid: óók ghedzaghē zy zich al t'zamen ten ghoedē waart/ als tót harē hoókde? Ick verstа/ zeyde ick/ wat ghy vóórstelt om na ghespuert te wozden// maar wat ghy daar upt zult bellupte/ beghere ick te hozen. Verstaat dezes dings onderscheid aldus: Waren dit al t'samen leden van zalicheid/ zy zouden óóck onderlingen van elckander verschillen. Want der delen aard is dat zy verscheyden zynde/ te zamen een lichaam maken. Maar t'is bewezen dat alle deze dingen een zelve ding zyn: zó en zynze dan gheenlins leden: Want anders zoude de zalicheid schynen t'samenghevoeght te zyn van een lidmaat/ t'welck niet en magh ghelchiedē. Dat (zeyde ick) en is gheen twyfel: maar wachte watter nóch over is. Dat alle die andere zich ten ghoeden ghedzaghen/ is openbaar. Wantmen daarom de Ghenoeghzaamheid begheert/ om datze ghoed werd ghevóózdeelt: daar toe begheertmē de Moghentheid/ om datse ghoed werd ghelóóft: t'zelve maghmen óóck verstaan vande Eerwaardicheid/ Edelheid ende Blydschap. Want de somme ende oózzake van al datmen magh begheren/ is t'gheen dat ghoed is. Want het ghene dat nóchte inder waarheid/ nóch inden schyn niet ghoeds in zich en heeft/ en magh

in

in gheenre wyzen begheert werden. Daar teghen werden/ als óf zy ware ghoedē waren/ begheert óóck die dingen die van naturen niet ghoed en zyn/ als zyt maar schynē. Daar by komet/ dat ghoedheid te reehte werd gheóóft te wezen de somme/ wendel ende zake alder begheerlycke dingen. En de zake waarom iet werd begheert/ dat schynt alder meest ghewenscht te wozden. Ghelyck als óf iemand ter liefden zyns ghezondheids wilde ryden/ de zelve niet zó zeer des rydens beweghing/ als des ghezondheids ghevólgh zoude begheren. Daarom/ nadien ter liefde van t'ghoede werden begheert alle dingen; zó en werden niet zó vele die dingen/ als t'ghoed zelve van yghelyck begheert. ¶Maar wy hebben toeghestemt dat het de zalicheid is/ ter liefde vande welcke alle dingen begheert wozden. Daarom werd dan óóck alzó alleen de zalicheid ghezócht. Waar uyt nu klaarlycken blyckt/ dat des ghoedheids ende zalicheids Wezen niet dan een zelve Wezen en is. Ick en zie niet waarom iemand anders zoude ghevoelen. ¶Maar wy hebben bewezen dat God ende de zalicheid een zelve ding zyn. Zó ick/ spraeck ick. Zó maghmen dan wel veylighlyck slupten/ dat het wezen Gódes int ghoede ende nerghens anders is gheleghen.

x. Rym.

Kom hier al die van quade luſt bedziechlyck/
Die t'hert verblind dooz t'valſche ghoed verliechlyck
Ghevangen zyt/ met zondelycke banden:
Hier vindy ruſt booz u vermoede handen/
Hier is die ſtil' en open haven veplich/
Een toevlucht wis/ der dzoeven Kerckhof heylich.

Al t'ghouden zand dat Tagus u magh ſchincken/
O'ſ datmen ziet op Hermus ſtranden blincken:
O'ock t'groen gheſteent dat d'Indiaanſche hetten
Met paarlen blanck vermengt/ repn zonder ſmetten/
En magh het oogh der zielen niet verlichten:
Waar maackt een blind/ die doncker aartſche wichten.
Wat zulx met luſt verhuecht de blinde zinnen/
Dat voedt de aard in duyſter holen binnen:
Waar t'licht dat roert die klare en Hemelſch wielen/
Vermyt het zwart verderf der zotte zielen.
Wie hier kan recht aanzien dit licht ghepzezen/
Der Zonnen glants ſchynt hem onklaar te wezen.

FJ. Pso-

xj. Prose.

IK stemmet toe/ zeyde ick. Want het blyckt al gheknoopt te zyn met d'alder vastste redenen. Doe sprack zy/ Hoe hoogh zoudyt wel achyten/ zó du wat het ghoede zelve is mochtes kennen? Dat is zonder mate/ zeyde ick: want my daar door oock ghezamentlyck ghebueren zoude Gode/ dier ghoed is/ te kennen. Dat zal ick (sprack zy) met d'alder warachtighste redenen openbare: ist maar/ dat vast blyven staan die dingen/ die een wepnigh hier voor zyn besloten. Zy zullen (zeyde ick) vast staan blyven. Hebben wy (sprack zy) niet bewezen/ dat die dingen die van velen worden begheert/ gheen warachtighe noch volmaackte ghoeden en moghen wezen: overmids zy onderlingen verschillen/ ende midsdien t'een t'ander ontberende/ gheen vol ende volkomen ghoed en magh toebrengen? Maar dat zy dan het ware ghoed worden/ wanneer zy verzaamt worden/ als in een ghedaante ende werckelycke krachte; zulx dat het zelve dat Ghenoeghzaamheid is/ oock mede is Moghentheid/ Eerwaardicheid/ Edelheid/ ende Vrolyckheid. Zó dat/ als alle deze dingen niet een zelveding en waren/ zy niet in zich en zouden hebben daar door zy zoudē moghē worden gherekent onder de begheerlycke dingen

gen

gen. Dat is/ zeyde ick/ bewezen/ ende en magh daar an gheenssins ghetwyfelt woorden. Die dingen dan die verschepden wezende gheenssins ghoed en zyn/ worden ghoed/ als zy beghinnen een te worden. Komt het dan niet door verkryghinge van eenheid dat deze dingen ghoed zyn? Alzó schynet/ zeyde ick. Maar alle dat ghoed is/ dat laat ghy my toe ghoed te zyn door deelachticheid des ghoeds/ óók laat ghy niet toe? Ick laat dat toe. Zó laat ghy met ghelycke reden toe/ dat een te wezen ende ghoed te wezen/ een zelve zake is. Want zy hebben een zelve wezen/ welcker werckinge niet en is verschepden. Ick en maghs (zeyde ick) niet lochenen. Verstadt dan óóck wel/ dat alle watter is zó lange blyft ende bestaat/ als het een is; maar dat het dan sterft ende van malkanderen schepdt/ alst aflaat een te wezen? Hoe datte? Zóót toeghaat (zeyde zy) inde Dieren/ als lyf ende ziel in een vergharen ende blyven/ dat werdt een Dier gheheet: maar als deze eenheid doorr schepden van beyden werdt ontbonden/ zó blycket dat het sterft/ en̄ gheen Dier meer en is: niet jeghenstaande het lichaam door de t'zamen blyvinge der leden/ noch blyft in een zelve ghestaltenisse/ ende daar noch de menschelycke ghedaante in werdt ghezien. Zó óóck deze delen des lichaams van een ghedeelt zyn ende ghelschepden/ zó en is daar niet meer de eenheid die daar was. Den

ghenen

ghenen die op deze wyze óóck d'andere dingen doorlóópt/ zal onghetwyfelt kond worden/ dat elck ding beſtaat/ zó lange het een is; maar dat het verghaat/ alſt aflaat een te wezen. Als ick (zepdick) vele dingen aanmercke/ duncket my gheenſins anders. Vintmen óóck iet/ dat/ vooz zó vele t'zelve zich natuurlyck beweeghe/ verlatende de gheneghentheid om in wezen te blyven/ begheren zoude in zyn dóód ende bederfniſſe te komen? Zó ick aanmercke (zepde ick) de dieren/ die enighe natuur hebben om te willen ende niet te willen/ zó en vindick gheen/ die zonder uyterlycke dwang/ verwerpen hare gheneghentheid om te blyvē/ ende willens tot huer verderven haaſten: Want alle dier póóght zyn leven te behoudē/ maar vliet zyn dóód ende verderfē. Maar wat ick van den krupden ende bómen/ ende wat ick van de zielóze dingen zal toeſtemmen/ twyfel ick ghantſelyck. Daar aan te twyfelen en hebdy gheen reden: want als du aanmerkte de krupdē ende bómen/ zó zietſtu ten eerſten dat zy waſſen in plaatſe hen bequaam zynde/ daar zy (vooz zó vele haar nature vermagh) niet haaſt en moghen verdozrē nóch verderven: Want zommighe waſſen opten berghen/ zommighe inden dalen/ de poelen voeden andere/ aan den ſteenklippē kleven andere/ van enighe is het dozre zand vruchtbaar/ die op ander plaatſen ghebzacht zynde zoude verdozren. Alzó ghelyck de nature

ture elckē dat hen bequaam is/ ende arbeyd dat zy niet en bederven/ zo lange zy moghen ghedueren. Wat zal ick hier af zeggen/ dat zy alle/ rechts óf zy den mond ghedokē hadden in d'aarde/ door den wortelen huer voedsel zunghen/ ende dat dóór int mergh/ int hout ende inde schórssen verspreydē? Wat óóck van datre/ dat óóck het alder weerte/ ghelyck als t'mergh is/ altyd in d'innerlycke plaatse werdt verborghen: maar dat t'ghene buyten is door eenrehande vasticheid des houts werdt bedeckt: eñ dat door alder uyterste/ de schórsse als de last verdraghende tót een beschermer teghens des Hemels onsturicheid werdt ghestelt? Hoe groót is nu óóck der naturē naarsticheid/ dat alle dingen door des zaads vermenighvuldighing vóórtgheteelt worden? ende wie en weet niet dat alle deze dingen zyn/ als een bevestinge om te ghedueren/ niet alleen om te blyven door enen tyd/ maar óóck om oneyndlyck te volherden? Ja óóck de dingen diemen ghelóóft te wezen zielóós/ begheert daar af niet op ghelycker wyzen elck dat zyn is? Want waarom stygt der vlammē lichticheid opwaards/ waarom druckt der aardē ghewicht haar zelve nederwaart/ anders dan overmids deze plaatsen ende beweghingen elck op zich voeghlyck is? Ende zeker t'ghene dat elcken bequaam is/ onderhout elck ding/ ghelyck weder de vyandlycke dingen verderven. De dingen óóck die

hard

hard zyn als stenen/ kleven opt alder vaste-lyxt met huere deelen an een/ eñ wederstaan het lichtelyck van een scheyden: maar weke dingen als lucht ende water laten zich lichtelyck scheyden/ maar verzamen haast weder metten dingen daar af zy ghescheyden zyn. Dan t'buyr vliedet alle scheyding. Wy en spreken nu óóck niet vande vzywilligue beweghingen der zielen by hare kennisse/ maar vande natuurlycke gheneghentheid. Ghelyck daar zyn het verdouwē buytē ons dencken vande ingheuomen spyzen/ ende vant athemen in den slape/ zonder ons weten. Want óóck inden dierē de gheneghentheid/ om in wezen te blyben/ niet en komt dooz huere willen/ maar upt der naturen beghinselen. Want het dick ghebalt dat dooz dzingende óózake de wille verkiest dē dóód/ die de nature vreest. Daar teghen bedwingt de wille bywylen het werck van telen/waar dooz alleen de langduricheid aller sterkste dingen gheduurt/ ende daar toe de nature altyd is gheneghen. Zó ghantselyck komt deze liefde zyns zelves niet upt een dierlycke beweghinge/ maar upte natuurlycke gheneghentheid. Want de voorzienicheid heeft den dingen van haar gheschapen/ ghegheue óóck deze óózake om te gheduren; dat zy natuurlyck begheren te blyben zó lange zy moghen. Derhalven daar niet en is/ waar dooz ghy enighsins zoudt moghen daar aan twyfelen/ dat alle dingen die daar zyn inde

natuur/

natuur/ de beständicheid van blyven begheren/ ende het verderf vlieden. Ick bekenne/ zeyde ick/ dat ick nu ontwyfelycken zie/ die dingen die my te voren onzeker schenen. Maar t'ghеen dat begheert (spraek zy) te bestaan ende te blyven/ dat begheert een te wezen. Want zó dat een wezen wegh ghenomen ware/ en zoude ghеen ding in wezen blyven. T'is waar/ zeyde ick. Zó begheren dan alle dingen een te zyn? Dat stemme ick toe. Maar wy hebben betoónt dit zelve een te wezen/ t'ghеen dat ghoed is. Alzó ist. Alle dingen begheren dan ghoed: t'welckmen zoude moghē beschryvē alzó: Dat is t'ghoede zelf/ dat van alle dingen werdt begheert. Men magh (spraek ick) niet waerachtelycker bedencken: want een van beyden moet zyn/ te weten/ dat alle dingen zullen te niet worden/ ende zullen als van hueren hóófde verlaten zynde/ zonder bestierder zweven: óf daar moet iet zyn/ daar zich alle dingen die daar zyn/ toe strecken; t'welck dan zal wezen het opperste alder ghoeden. Doe spraek zy/ Ick verblyde my zeer/ o myn voedsterkind. Want du hebste de kennisse der middelbaerer waarheid ghevestet in dynen ghemoede. Hier inne is dy nu kond gheworden t'ghеen du onlanx hier voor zeydes niet te weten. Wat/ zeydick? Welck alder dingen eynde is/ spraek zy. Dat is voorwaar t'ghene dat van allen werd begheert/ t'welck nadien wyt besloten hebben ghoed te wezen/

zen/ zó moeten wy bekennen dat het eynde alder dingen ghoed zy.

xj. Rym.

D' wie bespuert de waarheid klaar
Met zinnen diep/ en onghaarn waar
Op d' onwegh valsch/ die hy wil vlien;
Die moet rondsom inwendich zien
Hoe hy die schatten in zich draaght/
Die t' volck uytwendelyck bejaaght.

Dit maackt dat eerst heldoncker was/
Klaar schynt ghelyck de Zon door glas.
T' Aerghetel lyf heeft niet ghebluft
Der zielen licht: die ghoedheids lust.
Inwendigh blyft noch t' ware zaad/
Dat lering werckt door oefnings daad.
Wie antwoordt recht ghevraaght na t' ghoed/
Die waarheids zaad int hert niet voedt:
Als Plato zeyt/ dan leertmen zacht/
Wanneer t' vergheten werdt herdacht.

xij. Prose.

DOE zeydick/ Platoni stemme ick zeer toe: want dezer dingen hebdy my nu twemalen vermaant: eerst dat ick dooz grove ghezelschap des lichaams/ende daar na dooz den dzuck des dzoekheids t'herdencken hadde vergheten. Doe zeyde zy/ Jst dat du zietste opten voozghaanden toeghelatē dingen/tē zal óóck niet verde van daar zyn/óf dy en zal ghedencken t'ghene du onlanx hebste beleden niet te wetē. Wat zeydick? Met wat roeder (zeyde zy) de wereld werd bestiert. T'ghedenckt my (zeydick) dat ick myne onwetenheid bekent hebbe. Dóch hoe wel ick nu bemerke wat ghy wilt vooztbzēgē/ zó beghere ick nóchtās bzeder upt u te hoozen. Eē weynigh hier vooz spzack zy/ en meynde du niet te twyfelē/ óf deze wereld en werdt dā Góde bestiert. Daar aan (zeyde ick) en meyn ick nu nóch niet te twyfelen/nóch en meyne nemmermeer daar an te twyfelen: eñ wil u verklaren dooz wat redene ick daar toe kome. Deze wereld en zoude gheēllins van zó verschepde ja strydighe delen te zamē vergadert zyn gheweest in een ghedaante/zóót niet eē en ware/die zó verschepdē dingen t'zamenboeghde: zó zoude óóck de verschepdenheid der naturē zelve onderlingen twistigh zynde alle die t'samēghevoeghde dingen van een scheyden ende verstróyen/ zóót niet een en ware die t'ghene

hy

hy gheknóópt heeft te zamen hout: óóck en zoude zó zekeren schicktinge der naturen niet volherden/ nóchte óóck zulcke gheschickte beweghingen na Plaatsen/ Tyden/ Werckingen/ Ruymten/ ende Ghedaantē/ niet vóórtbrengen/ waart niet een / die zelf onveranderlyck zynde/ deze verscheydenheden der veranderingen schickende. Dat zelve/ wat het óóck zy/ daar door alle gheschapen dingen blyven ende beweeght worden/ noeme ick metten alghemeynen name God. Doe spraeck zy/ Nadien du zulx gheboelste/ achte ick my luttel werx te ontbreken/ óf du en zulste zaligh ende ghezont dyn Vaderland weder aanschouwen. Maar laat ons nu t'ghheen wy vóórtgheschelt hebben aanschouwen. Hebben wy onder de zaligheyd óóck niet ghetelt de ghenoeghzaamheyd óf ghenoeghte? Hebben wy niet toeghestaan dat God zelve de zaligheyd is? Alzó voorwaar. Hy en zal dan (spraeck zy) gheen uyterlycke hulpe behoeven om de wereld te bestieren? Want anders en zal hy gheen volle ghenoeghzaamheyd hebben / zó hy iet behoeft. Dat is/ zeyde ick/ nóódzakelyck alzó. Zó beschickt hy dan alle dingen alleē door hem zelve. Dat/ zeyde ick / en magh niet gheloóchent worden. Nu hebbe ick betóónt dat God zelve ghoed is. T'ghedenckt my/ zeyde ick. Zó beschickt hy dan alle dingen door t'ghoede. Want de ghene/ die wy t'zamen ghestemt hebben ghoed te wezen/ be-

stiert dooz zich zelf alle dingen/ ende hy is dan als een stier óf roeder/ waar dooz dit wereldsche ghestichte bestendigh ende onbedozven werd onderhouden. Dat stemme ick krachtelycken toe/ zeyde ick/ ende dooz zagh al wat te bozen/ hoe wel met een duysster vermoeden/ dat ghy zulx zoudt zeggen. Dat ghelóve ick/ spzack zy: want du nu dyne óghen om de waarheid te aanschouwen al wackerder strexte: ende en is t'ghéen ick wil zeggen niet minder naackt om ghezien te wozden. Wat zeydick? Nadien (spzack zy) Gód (zómen te recht ghelóóft) alle dingē met het roeder zynre ghoedheid bestiert/ ende alle dingen/ zó ick betóónt hebbe/ zich dooz een natuurlycke gheneghentheid haasten óf strecken ten ghoede waart; maghmen óóck twyfelen/ óf zy en werden willichlyck bestiert/ zó dat zy als tót het wincken des bestierders bequaam ende ghematight zynde/ zich willens keren tótten bestierder. Alzó ist/ zeyde ick/ nóódlyck: Nóch en zoude óóck die bestiering niet zaligh te wezen schynen/ die der onwilligheyn dwang/ ende der onghehóózzamen zalicheid ware. Tó en ifer dan niet/ dat in zyn nature blyvende macht póghen Gód te wederstaan. Niet/ zeyde ick. Enóck dat al bestond/ spzack zy/ zoudet iet moghen uptrichten teghen dē ghenen/ den welcken wy dooz recht vande zalicheid bewillicht hebben te wezen d'aldermoghenste? Het en zoude (zeyde ick) zulx niet

niet altóós vermoghen. Zó en isser dan niet dat willen zoude ókte vermoghen te weder-staan dit opperste ghoed. Ick en meyns niet/ zeyde ick. Het is dan (spzack zy) het opper-ste ghoed/ t'welck alle dingen krachtelyck ende zoetelyck bestiert. Doe zeyde ick/ Hoe zeer verblyden my/ niet alleen de hóóftsom der redenen die nu zyn besloten/ maar óóck vele meer verlustighen my de wóózden zelf/ die ghy ghebzuyckt; op dat nóch eens de zótheid gróte dingen baffende haars zelfs schame. Du hebste/ spzack zy / verstaan uyten kabelen dat de ruezen den Hemel be-stozmden: den welcken óóck die ghoeder-tieren sterckheid verstótē heeft na haar ver-dienste. Maar wilstu niet dat wy de rede-nen onderlingen teghen malkanderen wzy-ven? Daar zal moghelyck uyt zódanighen t'zamenstótinge enigh schóón vonxken des waarheids her vóózt spzingen? Na u belie-ven/ zeyde ick. Niemand (spzack zy) en twyfelt dat Gód almoghende is. Voozwaar die gheenssins/ zeyde ick/ die zynre zinnen maghtigh is. Daarom isser (spzack zy) niet dat hy niet en vermagh/ die almaghtigh is. Niet zeyde ick. Magh dan Gód óóck quaad doen? Gheenssins / zeyde ick. Het quaad (spzack zy) moet dan niet zyn/ na dient de ghene niet en magh doen/ die niets niet en vermagh. Spót ghy (zeydick) met my/ aldus met uwe redenen wevende een dool-hóf die niet te ontwerren en is / als die nu

weder inne hoomt/daar ghy waart uptghe-
ghaan/ ende dan weder uptghaat/ daar
ghy inne waart ghekomen: óf ontvout ghy
eenrehanden wonderlycken ommeghang/
des Gódlycken eenvuldicheids? want ghy
een wepnigh hier voor beghinnende vande
zalicheid/ zeyde ghy die het opperste ghoed
te wezen/ d'welck ghy verklaarde te bestaan
in Góde. Ghy verhaalde mede dat Gód
zelve is het opperste ghoed ende vol zalic-
heids: waar upt ghy als tót een ghifticken
vóórts ghaaft/dat niemand en magh zaligh
wezen zonder óóck ghezamentlyck Gód te
wezen. Wederomme spraackt ghy dat óóck
zelfs de ghedaante des ghoeds/Gódes ende
des zalicheids zelfstandigh wezen zy: ende
zeyde dat het ghene dat eé is/ zelve het ghoe-
de is; t'welck van alder dingen nature werd
begheert: óóck betóónde ghy dat Gód met
het roeder des ghoedheids de alghemeen-
heid bestiert/ dat alle dingen willighlycken
ghehóórzamé/ ende datter gheen nature des
quaads en is. Alle welcke dingen betóónde
ghy niet met bewysingen van buyten ghe-
nomen/ maar met zódanighe die inden din-
gen zelve zyn ende d'een upt d'ander zyn
ghelóófwaardicheid nemen. Wy en spótten
dynre (spraeck zy) gheenskins/ maar hebben
hyder hulpe des alderhóóghsten Gódes het
ghene daar wy onlanx omme baden/ vol-
bracht. Want de ghedaante des Gódlycken
wezens is zódanigh/ dat zy niet en valt in
upter-

upterlycke dingen/nochte oock niet iet upterlyx en ontfangt. Tó oock Parmenides daar van zeydt/

Ghy zyt diet alles rontsom voert/
En blyft zelf stil en onberoert.

Dat wy oock ghebruyckt hebben redenen/ die wy namen niet van buytē/ maar upten begrype der dingen zelf die wy handelē/ en hebdy u niet te verwonderen: nadien du zulx hebste gheleert van Platone/ zeggende/ dat de redenē behóren vermaaghschapt te zyn den dingen/ daar af wy spreken.

rij. Rym.

WEL hem die magh des ghoeds fonteyne
Int richt aanzien met oghen reyne.
wel hem die kan met kloecke handen/
Ontknopen al zyn aartsche banden.

Moormaals Orpheus zeer hard beweende
Den dóód zyns wyfs/ die hy recht meende.
Doort klaaghlyck spel deed hy by hópen
De groene bosschen naar hem lópen.

Des waters lóóp doed stille wezen/
Het blóde hyrt staan zonder vrezen
Ter zyden banden Leeu verwoedigh:
En d'anxtigh haas aanzien stoutmoedigh
Den snellen hond doozt lustigh zingen.
Maar als zyn lief hem zelf ghing dwingen/
Die alle zulx wel had bedwongen/
Dooz s'lieds eendzacht by hem ghezongen;
En hy vergheefs het hóf der Góden/
Ghebeden hadt om tróóst in nóden:
Zó daalde hy afna t'slót der Hellen/
Daar hy zyn Harp opt zoetst' ghing stellen.
Waar op hy dzoevelycken speelde/
Al wat de konst bózn hem metdeelde/
En dienen mocht tót dzuckigh trueren/
Van t'lieve leed zyn herts verschueren.
Hy weend en huylde uyt dzuck inwendigh/
En hy beweeght rasch en behendigh
Der Hellen pad/ dat ghing hem open
Welck inghang elck dooz rou mach kopen.
Daar bid hy dózlóf met zoet smeken/
Den Góden helsch die liever wzeken:
Zyn snaren zacht den tóózn verdróósden
Van d'Helsch pooztier met dzie quaey hóófden.
De wzaack goddin/ die quelt opt lanxte
Den zielen quaad met vreeslyck anxte/
Weent tranen nat uyt medelyden/
Dien booshеids dzuck plagh te verblyden.
Jpion dooz des zangs verfrayen
Hielt op zyn pynlyck rad te dzayen.
Die tótten halze int water badet
Van dozst verdozt/ den dzanck versmadet.
De ghier vergheet zyn honger ghierigh
Van lever zat/ en aast niet vierigh
Ten laatsten spzack de helsche Koning/
Verwonnen deert my. Doet verschoning.
Gheeft hem zyn wyf/ zyn herts verlangen/
Wy hem ghelócht met zoete zangen:
Maar laat de ghift óóck zyn besneden/
Wanneer zy uyter Hellen treden.

Zal

Zal hy na haar te rug met schouwen/
Wie gheeft den minnaar wet om houwen?
De lieft is zelf haar wet zeer krachtigh.
Wy d'Helsche póórt werdt hy ghedachtigh
Zyns lieven wyfs/ t'óógh bólcht het herte/
Hy ziet/ hy mist/ hy sterft met smerte.
Dees fabel strecckt tót alle menschen/
Die t'Hemelsch leven ernstlyck wenschen.
Maar wie te rugge zict met lusten
Na d'Tard'/ om op het aartsch te rusten:
Verliest van alle dingen t'beste/
En maackt zyn bed int Helsche neste.

Het iiij. Boeck.

j. Prose.

ALS Philosophie deze dingen met een eerwaardigh ghelaat ende bedaarde vryheid van monde zachtelyck ende zoetelyck hadde ghezongen: zó hebbe ick des inghyplanten dzur nóch niet ghants vergheten zynde/ afghebroken haar wóórd dat zy nóch scheen te willen zeggen ende spzack/ O bóórghaxter des warachtighen lichtes/ de redenen die ghy tót nóch toe hebt boortghebracht/ zyn/ zó door haar Gódlyck inzien / als door uwe bewysredenen onverwinnelyck ghebleken: Hoe wel my die door den dzuck des onghelyx onlanx

waren vergheten: des niet te min en hebdy niet verhaalt dingen/ die my vooz dezē tyd ghantselyck waren onbekent. Maar dat is vooznemelyck zelf d'alder meeste óózake myns truerens/ hoe datter enighe quade dingen wezen/ óók onghestraft dooz ghaan moghen/ nadien de bestierder der dingen ghoed is. Aanmerckt nu/ hoe zeer dat zulx verwonderens waardigh is. Daar by komt nóch wat anders/ dat meerder is. Wāt als de boósheid heerschapt ende bloeyet/ zó en ontbeert de duechde niet alleē loón/ maar lept vertreden onder der bóóswichten voeten/ ende wozd in plaatse van bóósheidē ghestraft. Dat zulx dan gheschiet int ryck des alweetenden/ almoghenden/ ende niet dan ghoedwillenden Gods/ en magh zich niemand te vollen verwonderen nochte beklaghen. Doe sprack zy/ Het zoude oneyndlyck verwonderens waardigh/ ende gronwelycker dan enighe monstren zyn/ indien (zó du waanste) inde alder schickelycste huyzinghe van zódanighen vader des huysghezindes/ de snóde baten gheeert/ ende de dierbare veracht waren. Maar ten is niet alzó. Want ist dat de dingen/ die nu onlanx besloten zyn/ zonder wancken noch staan blyven/ zó zulstu by hulpe des ghenen van wiens ryncke wy nu spzeken moghen verstaan/ dat de ghoeden altyd moghende/ ende de quaden altyd veracht ende onmaghtigh zyn: dat de zondē nemmermeer en zyn zon-

der

er straf/ noch de duechden zonder loon: dat
en ghoeden altyd gheluckighe/ maar den
uaden altyd ongheluckighe dingen weder-
aren: met meer andere dingen van dier
ard/ die/ dyne beliefachtē begraven hebben-
e/ dy met een vaste verzekertheid zullē ver-
tercken. Ende na dien du onlanx dooz myn-
ie onderwyzinge des warachtighen zalic-
eids ghedaante ghezien/ ook waar inne
ie is ghelegen verstaan hebste/ zo wil ick/
oozlopen hebbende alle de dingen die myn
odigh dochten te zyn niet over te slaan/ dy
en weeh aanwyzen die dy weder thuys
al bzengen. Ick zal dynen ghemoede ook
anhekten bederen/ daar met het zich zal
ooghen opheben, op dattu/ na dat de ver-
oozmisse verdzeven zal wezen/ dooz mynen
elede/ dooz myne paden/ ende met mynen
aghen ghezond weder kieren mooghste in
ynen Vaderlande.

j. Rym.

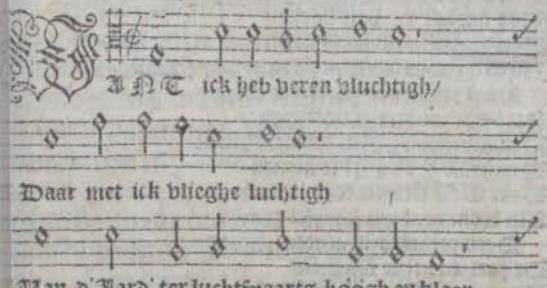

Wan-

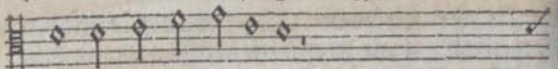

Wanneer het snel ghemoede

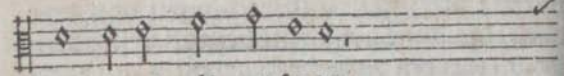

Die aandoet rasch met spoede/

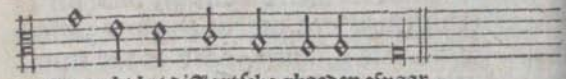

Veracht het d'Aartsche ghoeden zwaar.

Het stycht dan verde boven
De Hemels hóógh om loven/
En ziet te rug de wolcken dicht.
Het vlieght snel boven t'buyze/
Beweeghlyck van nature/
Wiens wermt de vochte lucht verlicht.
Tót dat het zonder merren
Opryst int huys der sterren/
En neemt zyn wegh by Phebum schóón.
Vóórt stycht het na den ouden/
Saturnum voocht der kouden/
Het hóóghste licht an s'Hemels tróón.
Daar vlieghet op en neder
Al waar het klare weder
Des luchts klaare óghen glinstrigh maalt/
Tót dat het zat van kycken
Van daar opwaarts ghaat strycken
Na Gód daar al t'schóón licht van straalt.
Daar ziende t'licht eerwaardigh
Het biedt zyn rugge vaardigh/
Den alderhóóghsten Hemels klóót.
Dan haast het vóórt te komen
Daar Gód stiert met zyn tomen
Als Koning al zyn schepsel gróót.
Dees rechters krachten jaghen
De snel en lichte waghen/
En rust zelf stil in klare macht.

Zó u van d'aarde neder
De wegh daar op voert weder
Die nu al was uyt u ghedacht.
Dan zuldy zeggen wyslyck
Dits t'Vaderland hóógh pzyslyck/
Daar af my nu van nieus herdenckt.
Hier uyt ben ick ghespzoten/
Hier uyt was ick ghesloten/
Hier blyf ick nu t'my Gód weer schenckt.
Maar zoudt u weder lusten
Te ghaan in d'aartsche onrusten
Die ghy verliet dooz ghoeden raad:
Tyzannen zuldy vinden/
Die t'arme vólck verslinden/
Als vzeemden fel vol overdaad.

ij. Pzose.

DOE zeydick/ O wat gróter zaken beloofdy my. Dóch twyfele ick niet/ óf ghy en moghet volbzengē: ist maar dat ghy niet en doet vertoeven den ghenen dien ghy hebt ghepozt. Doe zeyde zy/ Doozt eerste zuldy verstaan/ dat die ghoedē altyd moghende/ende de quaden altyd onmachtigh zyn: waar af het eene blyckt uyt het ander. Want nadien ghoed ende quaad malkanderen teghē zyn; zó moet de kranckheid vant quade blycken/ indien bevonden werdt dat het ghoede machtigh is. Blyckt dā óóck de zwackheid vant quade/ zó is de moghentheid vant ghoede mede bekent. Maar op dat de ghelóófwaardicheid myns ghevoelens des te overvloedigher zy/ zó wil ick dooz beyde

deze

deze weghen bóóztbaren/ ende myn bóóztstellen nu upt d'een/ dan upt d'ander bevestighen. Daar zyn twe zaken inde welcke bestaan alle werckingen der menschen: te weten/ Wil en Macht: zulx dat eé van beyden ghebreckende/ gheen ding en magh volbracht werden. Want wille ghebreckende/ en bestaat niemand te doen t'ghene hy niet en wil: maar ontbreeckt daar maghte/ de wille is vergheefs. Daar upt komet/ dat zó ghy ziet dat iemand wat wil verwerven/ t'welck hy niet en verwerft/ datmen gheenssins en magh twyfelen/ óf hem en heeft ontbroken maght om zulx te volbrengen. Dat is klaar/ zeyde ick/ ende en magh gheensins gheloghent worden. Maar zó du zietste/ dat iemand t'ghene hy doen wilde/ heeft volbracht/ zuldy óóck twyfelen óf hy dat heeft vermoghé? Gheenssins. Want elck is sterck int gheen hy vermagh/ maar in t'ghene hy niet en vermagh kranck te achten. Ick bekenne dat/ zeyde ick. Maar en ghedenckt dy niet (spraeck zy) by onze voorghaande redenen besloten te zyn/ dat het voornemé van alle menschelycke wille/ (dat by verscheydé meyningen werd volvoert) zich haastet ter zaligheid. My ghedenckes/ zeyde ick/ óóck dat t'zelve is bewezen. En herdenckt dy óóck niet dat zaligheid het ghoede zelf is/ zulx dat/ als zaligheid werd begheert/ dat dan van allen (menschen) het ghoede werdt begheert? Dat en herdenckt my (zeyde ick) gheens-

gheenſſins / want ick noch vast houde in myne ghedenckenisse. Zó póghen dan alle menschen ghezamentlyck ghoeden eñ quaden met ghelycker voornemen te komen tót het ghoede? Dat vólght zulx (zeyde ick) daar uyt. Maar het is ghewis / datmen door verkryghinge vant ghoede ghoed word. Dat is zeker. Die ghoeden verkryghen dan t'ghene zy begheren? Dat schynt zó. Zó de quaden verkreghen t'ghoede dat zy begheren / zy en mochten niet quaat zyn. Alzó ist. Nadien zy dan beyde het ghoed begheren / ende de ghoeden dat verkryghen / maar de quaden gheenſſins; zó ist gheen twyfel dat de ghoeden moghende / ende de quaden kranck zyn. Zó wie daar an twyfelt / die en aanmerckt niet der dingen nature / nochte óock t'ghevólgh van redene. Wederomme spzack zy. Zó daar twe zyn die een voornemen hebben na der naturen / t'welck d'eē doort natuurlycke middel doet / ende óock volbzengt / maar d'ander dat gheenſſins moghende volbzengen doort natuurlycke middel / t'zelve bestaat te doen door een ander middel dan de nature bestaamt / zonder dat hy zyn voornemen volbzengt / maar den volbzengenden na-aapt; welck van deze twe óózdelt ghy de maghtighste te wezen? Alhoe wel ick wel rame / zeyde ick / wat ghy meynt: zó begbere ick nochtans naachter uyt u te hóren. Zuldy / spzack zy / óock ontkennen / dat de menschen

hebben

hebben een beweghinge na der naturen/ omme te wandelen? Gheenskins/ zepde ick. Twpkeldy óóck dat de voeten het natuurlycke middel daar toe zyn? Dat/ zepde ick en twpkele ick mede niet. Zó dan iemand moghende ghaan met zyne voetē wandelt: ende een ander dien dat natuurlycke middel ontbreeckt / op zyne handen stuenende bestaat te wandelen: welck dezer twee magh met recht de maghtighste gheacht wozden? Boeght daar by bóózts/ zepde ick/ d'andere dingen. Want niemand en twpkelt óf de maghtighe zyns natuurlycken middels en is maghtigher dan de ghene die des zelfs onmaghtigh is. Maar (spzack zy) het opperste ghoed/ daar na zó wel de quade staan als de ghoeden/ werdt vande ghoeden begheert dooz het natuurlycke middel der dueghden: t'welck de quade póghen te verwerven dooz verschepden begheerlyckheid/ dat het natuurlycke middel niet en is om t'ghoede te verkrpghē: O'f houdpt anders? Gheenskins/ zepde ick/ want t'ghene datter upt bólght / blyckt mede: te weté/ dat upten dingen by my nu toeghelaten zynde / ist nóódlyck dat de ghoeden moghende/ ende de quaden zwack zyn óf kranck. Dat overloopstu/ spzack zy/ te recht/ ende is zó de Medecyns pleghen te hopen/ een teken van eender bekomender ende versterckter naturen. Maar want ick dy nu vermercke te wezen upter maten berepd omme te verstaan / zó wil

wil ick de redenē by hōpē vermenichbuldighen. Aanmerckt daaromme hoe gróót zich de kranckheid der zondighen menschē openbaart: die óóck niet en konnen gheraken daar toe daar toe henlupdē de natuurlycke meyning toe ledet/ ja by na toe dwinget. Wat zoudet dan wezen/ indien zy waren verlaten van zó gróten eñ by na onverwinlyckē hulpe der voorkomender naturen? Aanmerckt dóch met wat gróter onvermoghen de bóze menschen zyn bevangen. Want ten is gheen kleyn nóch spótlyck lóón dat zy begheren/ t'welck zy niet verwerven óf verkrygghen en moghen: maar zy komen te kort int opperste ende inden tóppe der dingen/ eñ en ghebuerē dezen ellendighen daar inne niet de vruchtē/ waar na alleenlyck zy nacht eñ dagh trachten: waar inne zich der ghoeden menschen krachten openbaren. Want ghelyck als du den ghenen zoudeste achtē d'aldermoghenste te zyn om te wandelen/ die met zyne voeten inghaande hadde moghē komen ter plaatsen na de welcke men voorder niet en magh ghaan óf komen: alzó moetstu óóck nóódlyck den ghenen d'aldermoghenste óórdelen te wezen/ die daar heeft verkreghen het eynde der begheerlycke dingen/ boven t'welcke niet meer en is te begheren. Ende hier upt komet/ t'welck het seghendeel is/ dat de bóze menschen zelve schynen beróóft te zyn van alle krachten. Want waaromme de duechde verlaten hebbende/ vólghen zy de zonden

na? Is niet door onkonde der ghoede dingen? Maar wat vindtmen dóch onkrachtigher dan de blindheid des onwetenheids? Of kennen zy de dingen diemen behóórt na te volghen/ zó dat haar de quade luste daar af verrucket? Zó zynze dan óóck door onmatigheid zwack/ zulx dat zy niet en moghē de zonde wederstaan. Of verlatē zy wetens ende willens het ghoede/ eñ wtcken af ten zonden? maar zó doende laten zy af/ niet alleen machtigh te wezen/ maar laten óóck ghantschlyck af te wezen. Want die daar het ghemene eynde alder dingen verlaten/ die laten óóck ghezamentlyck af meer te wezen. T'welck moghelyck iemandē wonder zoude schynen te wezen/ te weten/ dat wy die quaden/ t'welck de meeste menschē zyn/ zeggen niet te wezen: maar t'es nóchtans alzó. Wāt dat de ghene die quaad zyn/ quaad zyn en ontkenne ick niet; maar dat zy louterlyck ófte eenbuldelyck zouden zyn/ ontkenne ick. Want ghelyck men een zieloos lichaam wel magh noemen een dóód menschē/ maar niet simpelick eē mēschē: alzó laat ick wel toe datmē de zondighe menschē quaad zegge te wezen; maar dat zy eyghentlick zouden wezen/ en zoude ick niet moghē toelaten: wāt zulck ding is/ dat zyn schicking eñ aard navólght; maar dat daar af verbalt/ verlaat óóck te wezen t'ghene in zyn nature is gheleghē. Maar (zuldy zeggē) de quaden hebben vermoghē. Dat zal ick óóck niet ontkennē. Maar deze hare macht en komt niet vāde machte/ maar

van

vande onmachte: Wāt zy moghen t'quade/ t'welck zy nemmermeer en zoudē vermoghē zó zy haddē moghē blyvē inde werckinge vā t'ghoede: Welcke moghelickheid noch klaarder betoónt/ dat zy niet en vermoghen: want t'quade (zó wy hier voor verhaalt hebben) is niet. Nadiē nu de bózē alleēlyck t'quade vermoghē/ zó blyckt dat zy niet en vermoghē. Dat is opēbaar. Maar op dat du mooghste verstaā welcke de kracht zy dezer moghentheid/ zó hebbē wy eē weynigh hier voor besloten/ datter niet moghēders en is/ dant opperste ghoed. Alzó ist/ zeydick. Maar dat zelve en magh niet quaads doē. Gheenssins. Is daar (zeyde zy) óóck iemand die daar meynt dat de mēschen alles vermoghē? Niemād dā die onzinnigh ware. Maar de menschen moghen t'quade. O'ch/ zeydick/ óf zy dat niet en vermochtē. Nadiē dā dat de moghende van t'ghoede alles vermagh/ ende de moghende vā t'quade niet alles en vermagh/ zó is openbaar dat die t'quade moghē/ minder vermoghen. Hier by komt noch dat wy betoónt hebben/ dat alle moghentheid te rekenen is onder de begheerlycke dingen/ ende dat alle begheerlicke dingen zich strecken ten ghoedē/ als tót eenrehāde tóppe zynre naturen: maar de moghelickheid om bóósheid te bedryven en magh zich niet strecken ten ghoeden: daarom en is zy dan óóck niet te begheren. Maar alle moghentheid is om te begheren. T'blyckt dā dat de moghentheid int quade

gheen moghentheid en is. Upt alle welcke dingen boozwaar óóck de moghentheid der ghoeden / ende der quaden onvermoghen ghants ontwijfelyck blycket. Zó blycke dan óóck warachtigh het ghevoelen Platonis/ Dat alleen de Wyzen vermoghen te doen/ t'ghеen dat zy begheren: ende dat de quaden wel moghen beftaan/maar niet volbzengen t'ghene dat zy begheren. Want zy doen wel t'gheen dat henluyden gheliefk/ als zy dooz de dingen/ waar inne zy verlustighen/ meynen te verwerven het ghoede dat zy begheren: maar zy en verkrygghens gheenfins. want de boósheden en gheraken nemmermeer ter zaligheid.

ij. Rym.

EN ziet in hóghe woningen
Zeer hóógh verheven Koningen/
Met glantsich purpur schóón bekleedt/
Omringt met dzoeve wapens wzeed.

Huer óghen dzeyghen fellichlyck
En t'hert verwoed zeer quellichlyck.
Zó iemand weeh naam d'ydel pzacht/
En t'dexel van verwaande macht:

Hy

Hy zagh den Heer inwendelyck
Benaut in banden schendelyck.
Hier quelt de gheyle lust zyn hert/
In Venus pynlyck net verwert:
Daar brandt des dolle tóórens gloed
En pynt met stóórnis t'dwaas ghemoed:
O'f druck dees slaven druckigh druckt/
O'f zotte hóóp die niet gheluckt.
Als dan zó veel tyrannen fel
Een hert dus dwingen met ghequel/
En doet het zelf niet zyn begheert/
Waar is van Heren quaad verheert.

iij. Prose.

Zedy daarom nu niet in welcken sijcke de bóósheden wentelen/ ende in welcken lichte de wroomheid blincket? Daar by nu klaarlyck ghezien werdt dat den ghoeden nemmermeer belóningen/ nóch den quaden nemmermeer huere straffingen en ghebreken. Want niet t'onrecht/ van den dingen die ghehandelt worden/ t'gheen daarom elck ding ghelchiet des dings lóón magh ghenaemt zyn: ghelyck den ghenen die ter wedlóópe lóópt/ de króóne zyn lóón is/ daarom ghelópen werdt. Nu hebben wy betóónt dat de zaligheid zelf het ghoed is daarom alle dingen ghedaan werden. Zó is dan het ghoed zelf als een ghemene belóning voorgheltelt dē menschelyckē wercken: maar t'ghoed en magh niet afghelchepden worde vanden ghoede. Want niemand te recht ghoed magh gheheten werden/ die

t'ghoede ontbeert: Daarom en verlaat het
loón gheenskins den ghoedē zeden. De qua-
den verwoeden dan óóck zó zy willen/ zó en
ontvalt nóch en verdoet den wyzē huer kró-
ne niet. Want vzeemde bóósheid en beróóft
den opzechten herten niet van haar eyghen
vercierīng. Waart dat henlupden enigh
ding van buyten angheklomen zynde/ ver-
blynde; zó mochte dat iemand/ óók óóck diet
hadde ghegheven/ henlupden benemen.
Maar want dit elck verwerkt door zyn ey-
ghen dueghdsaamheid/ zó zal hy dan eerst
zulck zyn loón verliezē/ als hy af laat dueghd-
delyck te wezen. Endelyck/ nadien alle belō-
ning begheert werd daaromme/ dat alle
lóón ghoed te zyn werdt ghelóóft/ wie zal
den ghenen óórdelen onghelóónt te zyn/ die
t'ghoede heeft verworven? Maar van wat
lóón? Het alderschóónste ende alder gróótste.
Dus ghedenckt des voortreffelycken toe-
ghifts/ die ick dy onlanx hier voor ghaf/
ende besluyt aldus: Nadien t'ghoed zelf za-
licheid is/ zó blyckt dat alle ghoede men-
schen/ door dien zelf dat zy ghoed zyn/ óóck
zaligh worde: Maar die daar zaligh zyn/ be-
hóren Gódē te wezen. Zó is dan der ghoe-
den lóón/ t'ghene dat gheen dagh en verluyt/
dat gheē moghentheid en vermindert/ nóch
dat gheen bóósheid en verduystert/ te wetē/
Gódē te worden. Ghemerckt nu deze din-
gen alzó zyn/ en magh de Wyze man óóck
niet twyfelē van de onafscheydelycke strak-

finge

linge der quadē. Want overmids het ghoede ende t'quade / óóck lóón ende straffe met een wederwertigh aanzien strydigh zyn: zó moet nóódlyck zyn/dat het jeghendeel moet vallen inde straffinge der quaden/ van t'zelve dat wy zien ghelschieden int lóón der ghoeden. Daarom ghelyck den ghoeden haar ghoedheid zelve een belóning is/ alzó moet den quaden huere quaadheid zelve een straffing wezen. Zó wie nu óóck ghestraft wozt/die en twyfelt óóck niet óf hy en is met quaadheid ghequelt. Indien dan de quadē zich zelf willen waarderen/ zullen zy lupden zich óóck moghen wy van straffing wanen te zyn: nadien henlupden de uytterste bóósheid niet alleenlyck en quelt / maar óóck krachtelyck verderft? Maar ziet nu óóck ant jeghendeel der ghoede menschen / wat straffing den bózen lupden verzelschapt. Want onlanx hier booz hebdy verstaan/dat alle t'ghene datter is/ een moet wezen/ ende dat ghoed. Daar uyt dan volght / dat alle t'ghene datter is/ óóck ghoed moet wezen. Hier booz komet dat alle watter af valt dant ghoede/ óóck aflaat te wezen: ende alzó vallet dat de quaden óóck aflaten te wezē/t'ghene zy waren/ maar dat zy menschen waren/ betóónt nóch hare ghedaante des menschelycken lichaams. Daaromme hebben zy óóck verlozen de menschelycke nature/ovèrmids zy verandert zyn in boosheid. Ende ghelyck als de dueghdelyckheid alleen ver-

magh den menschen boven de menschelyckheid te verheven: alzó moet óóck nóódzakelyck de bóósheid den menschen/ die zy verwerpt vande menschelycke nature/ beneden de menschelycke waarde verstoten. Ende alzó ghevallet/ dat ghyt vooz gheen mensch en mooght achten/ die ghy verdozven ziet te wezen dooz zonden. Vzandt enigh ghewelddich rover dooz begheerlyckheid na ander luyder have? Ghy zult hem moghen zeggen een wolf te wezen. Is iemand stout ende onrustigh/ zó dat hy zyn tonge tót twistmaken misbzuyckt? Hy is enen hond te ghelycken. Verblyd iemand als een heymelyck belagher om iemanden t'zyne met bedzógh ontghuyckelt te hebbē? Hy zal een bis ghelyck gheacht wozden. Gzimt hy onmatelyck in toóznicheid? Hy zal vermoed wozden eens Leeuwen hert te dzaghen. Is hy anxstigh ende bluchtigh/ vzezende daar niet te vzezen en is? Hy zal ghehouden wozden vooz een hyzte. Is hy traagh/ lup ende bot? Hy leefd als een ezel. Is hy lichtvaardigh/ onstantvastigh ende veranderlyck in zyn opzet? Hy en zal niet verschillen vande voghelen. Is hy vuyl ende verzoncken inde onreynicheden? Zó is hy ghebonden aan de snóde lusten der vuyler zueghen. Zó vallet/ als de menschе verlaat de duechde/ dat hy óóck aflaat menschе te wezen: ende als hy niet en magh veranderen inden góddlycken state/ dat hy in een beeste verkeert.

iij. Rym.

iij. Rym.

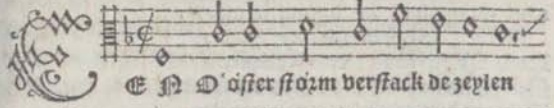

Ulysses doend' hoor tóóp lang seylen/

En dzeeff aant eyland wyd gheleghen

Van Cyrce Góddin schalckte deghen/

D'óck schóón een dochter vander zonnen:

Die heeft haar tóverkunst beghonnen/

En haar meu ghasten dzanck gheschoncken/

Wiens kracht verandert dieze dzoncken.

T'benyn door kunst gheeft dees den schyne
Van een verschuerend ever zwyne/
Dien van een leeuwe/ grimmigh snelle
Dem wassen tand' en klauwen selle;

Zulck onder wolfs ghedaant ghaat schuylen/
wil schreyen/ maar bestaat te huylen.
Zulck werdt in tyghers dier verandert/
Dat tammelyck in huyzen wandert.
Vl bleef Vlysses vry dant quade/
Dooz Maios zoons vernufte rade:
Nochtans had all' het volck der schepen
Zich aan den toverdzanck vergrepen:
Waar van die meest al zwynen waren/
welx eyckel eten t'vzoód dee sparen.
In hooz was niet gheheels ghebleven/
Ghedaante en spraack/ t'was al verdreven:
T'ghemoed alleen mocht niet verdwynen/
Dat weend altyd int beestlyck schynen.
O krancke kracht van Cyrces liste/
Wiens toverdzanck die leden wiste
In Diers ghedaante snel t'onteeren/
Maar t'herte gheensins konst verkeren.
Inwendigh leyt der menschen krachte
Verborghen in t'ghemoeds ghedachte.
Dit magh niemand den mensch beróven/
Dan elck zich zelfs: doozt licht ghelóven
Aan loghen valsch/ die t'zaad der zonden
Venynigh zaayt/ en t'hert kan wonden;
O'ók zonder t'lichaam te verderven/
Die arme ziel in t'quaad doen sterven.

iiij. Proze.

DOE zeyde ick/ datmen niet t'onrecht den zondaren zeyt te veranderen in wilde dieren na de ghedaante der ghemoedē/ óf zy schóón des lyfs ghedaante behouden/ zie ick/ ende belyde: maar dat haar felle ende bóze ghemoed verwoedet tót eē vernieling der ghoeden/

den/ hadde ick wel ghewilt henluyden niet toeghelaten te zyn. Ten is hooz (zepde zy) óóck niet toeghelaten/ zó ter gheleghender plaatsen betóónt zal wozden. Hoe wel nóchtans indien henluyden dat benomen ware datmen ghelóóft hem toeghelaten te zyn/ zó zoude der bozer menschen straffinge óóck booz een gróót deel verlicht werden. Want (t'welck moghelick iemáden onghelóóflyck schynt) zó moeten nóódzakelyck de quaden onzaligher zyn/ als zy hare quade begheertē volbzengen/ dā alszy niet en moghē volkomen t'ghene zy begherē. Ghemerckt/ indient ellendigh is quade dingē ghewilt te hebben/ ellendigher ist zulx vermoghen te hebben: zó zonder zulx t'ghevólgh des ellendighen wils quelē zoude. Daarom nadien elck dezer zyn ellēdicheid heeft/ zó moetē zy nóódlyck ghequelt werden met dzievuldighē ongheluck: diemen ziet bóósheid te willen/ ende te moghen volbzengen. Ick stemt u toe/ zepde ick/ maar zoude wel wenschen/ (op dat zy haast dat ongheluck mochten ontberen) dat zy niet meer en hadden de moghelyckheid om bóósheid te volbzengen. Zy zullens/ spzack zy/ ontberē/ moghelyck rascher dan du zoudste beghéren: óf dan zy wanen dat zyt zullen derven. Want in zó kozten lópe des levens en isser niet zó spade/ dat sonderlinge voozt onsterflycke ghemoed lang int verbepden schynt te wezen: welcker gróte hoope ende hóghe aanslaghen der bóze daden

den dickmaal met een snel ende onvoorzien eynde werden vernielt/ ende dit heeft henluyder ellendicheid eē mate gheskelt. Want indien quaadheid ellendighen maackt/ zó maackt nóódzakelyck langdurigher quaadheid nóch ellendigher: den welcken ick d'alder ellendighste zoude achten/ zó niet ten minsten de laatste dóód haar bóósheid en eyndichde. Zeker/ ist dat wy bant onghelucks des bóósheids warachtighe zaken hebben beslotē/ zó moet de ellendicheid oneyndlyck wezen/ die daar blyckt eeuwigh te zyn. Doe zeyde ick/ dats voorwaar een invoering die wonderlyck ende zwaarlyck toe te latē is: hoe wel ick die bekenne ghantselyck over een te komen metten dingen die eerst zyn toeghelaten. Du vermoedste recht/ spyack zy/ maar die daar hard waand het beslupt toe te stemmen/ dien voeghet te bewysen datter wat onrechts voor is gheghaan: óf dat hy betóne dat de t'samenvoeghinge der voórstellingen niet krachtich ghenoegh en zyn tót zulcken nóódlyckē beslupt. Want anders/ als de voorghaande zaken toegheskemt zyn/ en ist niet te achten datmen zich over d'invoeringe beklaghe. Want óóck het ghene ick nu zal zeggē/ niet minder wonderlyck en zal schynen/ ende is nóchtans upten dingen die anghenomen zyn/ even nóódzakelyck. Wat is datte? zeyde ick. Dat (spyack zy) de bózen zaligher zyn als zy haar straffe boetē: dan óf gheen recht-

vaar-

vaardicheids straffing henluyden en bedwang. Ick en hebbe nu óóck niet voorghenomen te handelē/ dat iemand en zoude moghen dencken/ dat de quade zeden door wraake ghebetert/ ende door afschrickinge vande straffinge te recht ghebracht zouden moghen worden/ ende d'andere óóck tót een voorbeelt wezen om die dingen te vliedē/ die te beschuldighen zyn. Maar op eenrehande ander wyze achte ick de quaden onzaligher te wezen/ als zy onghestraft zyn/ óft schoón niet en ware ter zaken vande beteringe/ nóchte gheen aanschou en wert ghenomen opt exempel. Ende wat wyze/ sprack ick/ zal daar anders wezen behalven deze? Zy zeyde/ Hebben wy niet bewilligh dat de ghoeden zaligh/ maar de quaden ellendigh zyn? Ja wy/ zeyd'ick. Ist dan/ sprack zy/ datter iet ghoeds ghedaan word tót iemāds ellendicheid/ is deze daar door niet zaligher dan de ghene welx ellēdicheid louter is ende eenzaam zonder enighe vermenghing des ghoeds? Dat schynt zó/ sprack ick. Oft nu den zelven ellendighen/ die alle ghoedē ontbeert/ dat quaad/ behalven d'andere daar door hy ellendigh is/ nóch toeghevoeght werde; zoude hy niet veel onzaligher wezen te achten/ dan de ghene wiens teghenspoed door des ghoeds deelachticheid werd verlichtet? Waarom niet/ zeyde ick? De quaden hebben dan als zy ghestraft worde wat aanklevend ghoeds: te weten/ de straffe/ die

ter

ter zaken vande rechtvaardicheid ghoed is: eñ hebbē de zelve int ontberē vande straffinge daar en boven nóch wat quaads: te weten/ d'ongherechtheid zelve: de welcke du zelve/vermids de verschuldighing des bóósheids/ quaad te zyn bekent hebste. Ick en maghs niet ontkennen. Zó zyn dan de quaden veel onzaligher/ als zy beschoncken zyn met de onrechtvaardighe ongherechtheid/ dan als zy gherecht zyn met de rechtvaardighe wrake. Nu ist óóck openbaar/ dat het straffen der quaden rechtvaardigh/ende haar ongherechte uythoomste onrechtvaardigh is. Wie zoude dat lóchenen? Maar dat (spzack zy) en zal óóck niemand ontkennen/ dat alle wat rechtvaardigh is/ ghoed is: daar teghen blyckt óóck quaad te zyn alle dat onrechtvaardigh is. Doe zeyde ick/ Dat zyn ghevólghen der dingen die onlanr hier voor zyn besloten. Maar lieber zegt dóch/ laat ghy na de lichamelycke dóód gheē straffinge der zielen ober blyven? Voorwaar gróóte straf/ zeyde zy/ vande welcke ick achte dat enighe met pynlicker strengheid ende enighe met barmhertighe zuyvering gheschieden. Maar het en is nu ghenen raad hier van te twistredenen. Dit hebben wy tót nóch toe ghehandelt/ te weten/ dat du zoudste verstaan moghen/ dat de moghentheid der quaden/ die dy d'alder onwaardighste scheen/ gheen moghentheid altóós en ware: ende dattu zoudste zien/ dat de ghene/ die du

klaagh-

klaaghdes onghestraft te blyven/ nemmermeer en zyn zonder straffinge haarder boosheid: Dattu oock zoudste moghen leren/ dat henluyder ghesoghlóftheid/ die du badeste haast te moghen eynden/ niet lange en gheduurt; ende dat zy luyden des te onzaligher zyn zoudē/ zó zy te langer gheduurde/ maar alder onzalighste/ zó zy eeuwigh gheduurde: Daar na oock dat de quaden ellendigher zyn als zy door eē onrechtvaardighe onghestraftheid vry werdē ghelatē/ dan als zy met een rechtvaardighe wraake ghestraft wordē. Uyt welk ghevoelē te recht volght/ dat zy dā mette zwaarste straffingen wordē ghequelt/ als zy onghestraft te zyn gheacht worden. Doe zeyde ick/ Als ick de redenen aanmercke/ zó achte ick datmen niet warachtighers en magh zeggen: Maar als ick kere tót der menschen oordeel/ wie is de ghene die niet en zal achten dat deze zakē niet alleen niet ghelovens/ maar oock niet hórens waardigh en zouden zyn? Alzó ist/ spraack zy. Want die en vermoghen niet huere oghen ten duystere ghewendt zynde/ op hueren ten lichte des waarheids: ende zyn ghelyck als de voghelen/ welcker ghezichte bande nacht verlicht/ ende vanden dagh verblindet werdt. Want als zy aanschouwen/ niet der dingen schicking/ maar huere begheerlyckheid/ zó achten zy de ghesoghlóftheid óf onghestraftheid te wezen zaligheid. Maar ziet wat de eeuwighe Wet inne stelt/ ist dat du dyn herte beghee-

ckste

gheeckte tótten besten dingen: zó en is daar gheen Rechter van nóde die dy lóón ghebe: want dan hebstu dy zelve tót edeler dingen ghevoecht. Maar zo du óóck dyn mepning afghekeert hebste tótten snóódsten dingen/ zó en behoekstu óóck den wzeker niet te zoecken buytē dy: want du hebste dy zelve verstóten inden arghsten dingen. Recht óf du by ghebuerten aanschouwedes nu de buyle aarde/ dan den schóónen Hemel. Du zoudste schynen (alle andere dingen van buyten te rugge ghestelt hebbēde) vermids zulck aanschouwen nu onder den sterren/ dan inden slycke te wezen: maar t'ghemeyn vólck en let daar op niet. Wat dan? Tullen wy ons begheven tót de luyden/ die wy betóóght hebben den beestē ghelpck te wezen? Neemt óf iemand zyn ghezichte ghantselyck verloren hebbende/ óóck vergheten ware dat hy ghezicht ghehadt hadde: ende alzó meynde dat hem aande menschelycke nature niet met allen en ghebzake: zouden wy ziende hem blind te zyn dat zelve óóck moghē meynen? Want het ghemeyne vólck en zal óóck nemmermeer dat toe stemmē (t'welck nóchtans zó wel als dat bestaat op vaste grondvesten van redenen) dat de ghene onzaligher zyn die onrecht doen/ dan diet lyden. Ick zoude/ zeyde ick/ deze redenē zelve wel willen hózen. Lóchenstu (spzack zy) dat elck quaad menschē strafwaardigh is? Gheenlins. Maar dat de quaden onzaligh zyn/

blyckt

blyckt menighvuldelyck. Alzó isst/zeyde ick. Zó en twyfelsstu dan niet dat zy ellendigh zyn/ die strafwaardigh zyn. Daar inne zyn wyt eens/ zeyde ick. Zó du dan zaatste als Rechter (spraek zy) wien zoudstu de straffe opleggen/ den ghenen die onrecht ghedaan/ of dier gheleden heeft? Ick en twyfele niet of ick en zoude den lyder vernoeghē met des doenders verdriet. Zó achtstu dan (spraek y) ellendigher te wezen den doender/ dan den lyder vant onghelyck. Dat volght/zeye ick. Om deze ende andere óórzaken dan opten zelven grond stuenende/ blyckt/dat nódicheid van eyghender aard ellendigh maackt/ dat het onrecht dat iemanden ghechiedt/ niet des ghedóghers/ maar des doenders ellendicheid is. Maar nu doen de wóórdhouders recht anders/ spraek zy: vant zy voor den ghenen/ die wat zwaars ende bitters gheleden hebben/ bestaan der Rechterē barmhertigheid te verwerckē/ daar óchtans de barmhertigheid rechtelycker toekomt den meldoenders: diemē niet voor vertóónde/ maar veel meer voor ghenadighen ende barmhertighen beschuldighers behóórt te doen leden/ghelyck als krancken dótten Medecynmeester; op dat zy de ziecktē des schuldicheids voor straf zouden afkuyeren: waar voor de neringe der wóórdhouderen óók ghants verghaan/ óók (wilden zy ever den menschen nut zyn) in t'werck van schuldighē veranderē zoude. Waart óóck

den quaden zelve gheóózlóft te aanschouwē dooz een spleetken de dueghde/ by henlupdē verlaten / ende óóck dat zy d'onreynicheid der zonden dooz de pyne der straffingen afleggen; zy zouden/ overmids de verghelding vande wederkrygheliche dueghde/ zulx zeggen gheen pyne te wezē/der wóózdhouderen voozspzeken verwerpen/ ende zich zelven ghantselyck overgheven in handen van hare beschuldighers ende Rechters. Ende hier upt komet dat by den wyzen/ de haat met allen gheen plaatse en heeft. Want wie anders dan d'alderzótste zoude den ghoeden haten? maar om den quaden te haten en is gheen redene: want ghelyck de quellagie der lichamen/ alzó is ghenoech de zondelyckheid/ der zielen zieckte. Nadien wy nu de kranckheden na den lichame gheenssins haten / maar veel meer ontfermens waardigh te zyn achten: veel meer en zyn zy niet te haten/ maar te ontfermen/ welcker ghemoeden gheplaaght zyn met bóósheid/ pynlycker zynde dan alle lyflycke quellagie.

iiij. Rym.

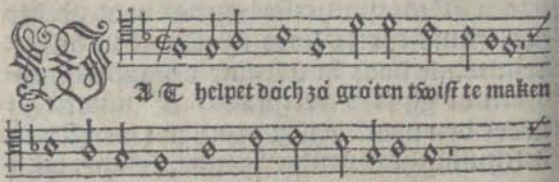

Zoeckt

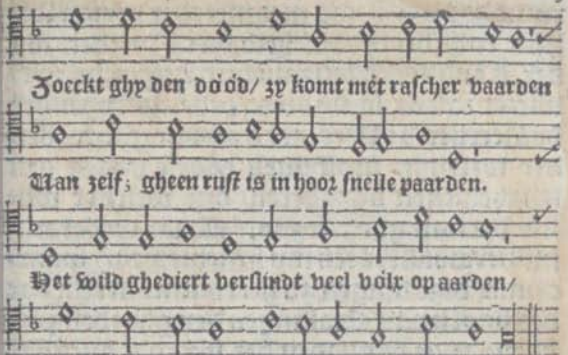
Zoeckt ghy den dóód/ zy komt mét raſcher vaarden
Aan zelf; gheen ruſt is in hoor ſnelle paarden.
Het wild ghediert verſlindt veel vólx op aarden/
Nóch móórden dees malkander met huer zwaarden.

Zou dit wel zyn om t'ſchelen van huer zeden/
Dat zy t'onrecht in wilde krygh verwzeden/
En zoecken van eickanders weer te ſterven:
Dees wzeedheid moet opzechte reden derven.
Wildy dan wel eick lóven na zyn daden;
Den ghoeden mint te recht/ ontfarmt den quaden.

V. Pzoſe.

IK zie hier (zeyde ick) welck daar is de zalicheid óf ellendicheid/ gheleghen zynde inde verdienſten zelve vanden ghoeden ende quaden menſchen: maar ick mercke nóch al wat ghoeds óf quaads te zyn in dit ghemeen avonthuur: Want niemand der vzoedē liever zoude zyn balling/ arm/ ende verſmaad/ dan gróót van Rycktdommen/ gheacht in Eerwaardicheid/ hóógh in Moghētheid/ eñ bloepende in zyn Vaderland. Want dan de hante-

ringe des wyſheids met meerder vermaartheid ende blyckelyckheid werd beledet/ als der Landbóóchden zalicheid enighſins uytvlietet tótten landzaten: ende als byzonder de Kercker/de Wet met d'andere ghequellen der wettighe ſtraffingen te dele vallen den ſchadelycken burgheren/ om welcker willen die inne gheſtelt zyn. Maar wederomme verwondere ick my krachtelyckē/ waaromme deze dingen zó heel omme keren, dat des bóósheids ſtraffingen den ghoeden plaghen/ ende de quaden het lóón der dueghdē tót zich trecken: ende beghere uyt u te weté/ welck de redene is van zódanighe onrechtvaardighe verwerringe. Want ick my minder zoude verwonderen/ zó ick ghelóófde dat alle dingen by onvoorzienen ghevalle onder een ghemenghelt werden: Maar nu vermeerdert Gód de beſtierder myne verwondering. Verleent hy niet dickmaal den ghoeden blyde/ den quaden truerighe dingen/ ende laat hy daar teghen niet weder den ghoeden harde ende den quaden wenſchelycke zaken ghebueren? Zeker zómen d'óórzake hier van niet en magh weten/ wat zal alle zulx moghen ſchynen te verſchillen vande avontuurlycke toevallen. Ten is ghēē wonder/ ſpraack zy/ dat enigh ding ghewaant werdt onvoorzien ende verwert te wezen/ allmen de reden van deſſelfs ſchicking niet en verſtaat: Maar du/ hoe wel du d'óórzake van zódanighen gróten ſchicking

kinge niet en verstaaste/ en twyfelstu nochtans niet/ of alle dingen en gheschiedē rechtelyck; overmids een ghoed bestierder de wereld beheert.

V. Kpm.

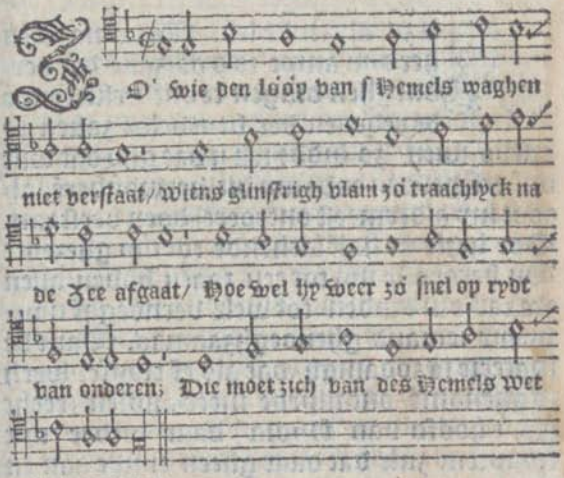
O' wie den looy van s Hemels waghen
niet verstaat/ Wiens ginstrigh blam zo traachlyck na
de Zee afgaat/ Hoe wel hy weer zo snel op rydt
van onderen; Die moet zich van des Hemels wet
verwonderen.

De volle maan verliest haar schōne zilver schyn/
Als haar d' Eclips bedect met d'aartsche zwaar ghordyn/
Haar blindheid bruyn dan d' Hemel zaayt vol oghē klaar/
Die (als sy ziet) haar zelf toesluyten alle ghaar.
Het volck onwys verschrickt beroert en heel verbaast/
Weet d' oorzaack niet/ daarom het op de klocken raast:
Maar als de storm vant West de vloedē dryft aan strād/
Verwondert met des volx ghemoed door onverstand.
Noch dat door koud de weke sneeu zo hard verstyft/
Die Phebus werm weer smelt en weeck int water dryft:

Want hier af zietmen licht de zaack/ de grond/ de reen:
Van t'ander niet/ die schuylt en is niet elck ghemeen.
De dingen die zeer haast óf zelden hier ghescheen
Verwondren t'volck/ dat zulx verbaast plachtaan te zien.
Doet wegh den mist vant onverstant dat altyd dwaalt/
T'Verwonderen sterft/ dat uyt onkond zyn leven haalt.

vj. Prose.

Alzó ist/ zeyde ick. Maar na dien het dyn ampt is d'oorzake der verburghen dingen te ontdecken ende de redenen der benevelde zaken te ontbouwen/ zó bidde ick u dat ghy dat wilt onderscheyden ende my dit verwonderē (alzóót my aldermeest ontroert) doen verstaan. Doe heeft zy half lachende tót my ghezeyt/ Du beroepste my tót een zaack boven allen zwaar om vinden/ tót welx vernoeghē nauwelyx iemand ghenoeghzaam is. Want de materie is zódanigh/ dat als eē twyfel wech is ghenomē/ ontallycke meer andren (recht als t'hóófd van Hydra) daar weder uyt spruyten: zulx dat daar gheen eynde aan en is/ ten zy dan datmenze onderdrucke metten alder levendighsten vuyre des ghemoeds. Want hier inne plachtmen te vraghē vande eenvuldicheid der Voorzienicheids/ vanden voórtgang des Nóódschickings/ vande schielycke Ghevallen/ vande Kennisse ende voornemen Gódes/ vande Vryheid des willen. Hoe zwaar nu deze dingen zyn/ overweechdy zelve wel. Maar want het óóck

een

een deel dynre ghenezinge is / dattu deze dingen weetste: zal ick nochtans / hoe wel met enge palē des tyds omheind zynde / póghen iet wat daar af te roeren. Jst dan zó dat dy de vermakelyckheid der mulyklyckе rymen verluſtight / zó moetſtu deze wellust een weynigh te rugge ſtellen / tót dat ick de redenen in hare ſchickinge an een ghеknóópt te zamen webe. Alzoót u ghelieft / zeyde ick. Ende ghelyck als óók zy van een ander óórd beghonnen hadde / heeft ghezept aldus. Alle voorttelinq der dingen / óóck de vóórtghang alder wandelbarer naturē / ende al wat zich op enigher wyze beweeght / dat neemt zyn oorzakē / ſchicking ende ghedaante uyt de beſtendicheid des Góddelyckеn ghemoedes. Dit in de hóógheid zyns eenvuldicheids ghеſtelt blyvende / heeft dē dingen die te ghеſchiedē ſtaan een menighvuldighe wyze ghеſtelt: welcke wyze gheaanmerckt zynde inde zuyverheid der Góddlyckеr verſtandenillen / werdt ghenaamt Voorzienicheid; maar allmenſe houdt tótte dingen die de voorzienicheid beweeght eñ ſchicket / zó is zy by den ouden Nóódſchicking ghenaamt. Dat nu deze twe verſcheyden zyn / zal lichtelyck blyckеn / zó iemand haarder beyder krachte met zynen ghemoede aanſchout. Want de Voorzienicheid is zelf de Godlyckе redene / wezende inden oppersten Pzince alder dingen / die alle dingen ſchickt: maar de Nóódſchicking is de bele-

ding inde beweeghlycke dingen wezende/ waar door de Voorzienicheid elcke ding met zyne schickingen te samē voeght. Ghemerckt de Voorzienicheid alle dingen/ al ist zó dat zy verschepdē/ al ist dat zy oneindlycken zyn/ ghelyckelyck omhelst: maar de Noódschicking voert alle byzondere dingē ter beweghing/ ende deylt elck uyt na huere plaatsen/ ghedaanten ende tyden: Zulx dat deze tydlycke ontluyckinge des schickings int aanschouwē des Goddelyckē ghemoeds verenicht zynde/ Voorzienicheid is: maar de zelve verenighinge/ verspreyt zynde ende ontloken in den tydē/ Noódschicking werd ghenaamt. Welcke twee/ hoe wel zy verschenden zyn/ nochtans d'een hangt aan d'ander: want de vóórtghang vande nóódschicking komt vóórt uyt de eenvuldicheid des voorzichticheids. Even ghelyck als een kunstenaar in zynen ghemoede verbeeldt zynde met de ghedaante des dings dat ghemaackt zal worden/ poyt aan tót het worden des werx; ende t'ghene hy eenvuldelyck ende teghenwóórdelyck voorzien hadde by tydlycker schickinge vóórtbrengt: alzó schickt óóck God eenvuldelyck ende eendrachtelyck de dingen die ghedaan zullen worden; maar door de nóódschicking volvoert hy menighvuldelyck ende tydelyck de zelve dingen die hy ghescheickt hadde. Daaromme óók nu de nóódschicking ghehanteert werd doort middel van eni-

enighe Godlycke gheesten des voorzichtichheids/ ók dat de nóódschickings vóórtghang uytghestreckt werdt door middel vande ziele/ ók vande ghehele nature/ ók van de Hemelsche beweghingen der Sterren/ ók van enighe Engelsche krachte/ ók van enigher gheesten vloeckheid/ ók van enighe der zelver; zó is dat nóchtans openbaar/ dat de Voorzienicheid is een onbeweechlycke ende eenvuldighe ghedaante der dingen die ghedaan zullen worde: ende dat de Nóódschicking is een beweechlycke keten ende tydlycke gheregheltheid der dingen/ die vande Godlycke eenvuldicheid ghelschickt zyn/ dat ghedaan zullen worden. Ende daar uyt komet/ dat alle dingen die daar zyn onder de nóódschicking/ óóck onderworpen zyn de voorzienicheid/ den welcke óóck de nóódschicking onderworpen is: maar enighe dingen die ghestelt zyn onder de voorzienicheid/ ghaan den lóóp vande nóódschicking te boven. Dat zyn de dingen die alder naast de Godlyckheid stádtvastelick zyn ghebestight/ ende niet en staan onder den lóóp des beweechlycken nóódschickings. Want ghelyck als de inwendighste alder ringen/ die zich draepen om den alle ókte punckt/ zó zeer ghenaackt d'eenvuldicheid vant middel/ datze by na zelve verstreckt een alle ókte punckt van al d'ander ringen die daar buyten ghestelt zynde omme draapen; ende de buytenste ring met zó vele wyder

ommeghang werd omghewentelt/ als hy vande middelſte ondeylbaarheid der aſſen óf des punckts afwyckt/ ende des met te meerder wythedē werd uytghelpzeyd: maar t'ghene dat zich knóópt ende verzelt aant middelſte/ ghedzongen werdt in eenvuldicheid/ ende ophout van upt te ſpzeyden ende upt te vlietē: Op ghelyckex wyzen werd mede/ t'ghene dat verdſte afwyckt vant opperſte ghemoed/ des te meer inghewentelt indē ketenen vande Nóódſchickinge/ ende zó veel te meer is óóck t'ghene vzijer vande nóódſchicking/ zóót naarder ghenaackt der dingen aſſe ókte punckt. Iſt óóck dat het aankleeft de vaſticheid des opperſtē ghemoeds/ het zal het onbeweechlyck des nóódſchickings nóódzakelyckheid óóck te boven ghaan. Daaromme/ ghelyck als zich heeft de Redelyckheid tótte Verſtandelyckheid/ t'ghene dat ghebozen wozdt tot het ding dat is/ de tyd tótte eeuwicheid/ ende de ring tótten punckte: alzó heeft zich de lóóp des beweechlycken noódſchickelyckheids/ tótte beſtandighe eenvuldicheid des voozzienicheids. Deze lóóp beweeght den Hemel ende de Sterren/ zy matícht de Elementen onderling/ ende ghecft die dooz veranderinge by ghebuerte een ander ghedaante. De zelve vernieut alle groeyende ende verdwynēde dingen by ghelycke vóózghangen der vzuchten ende der zaden. Deze verſtrickt óóck der menſchen wercken ende avontu-

ren

ren met een onbrekelycke t'zamenknópinge der zaken: de welcke alzó zy voórtkomen uyten beghinselen des onbeweeghlycken voorzienicheids/ óóck nóódzakelyck onveranderlyck moetē wezen. Want alzó werden de dingen alder best beleedt/ als de eenbuldicheid blyvende inden Gódlycken ghemoede/ een onafwyckelycke schicking der zaken voórtbrengt: Want deze schicking bedwingt door zyn eyghen onveranderlyckheid de veranderlycke dingen/ die anders onghelschicktelycken zouden zwerven. Hier uyt komet/ dat/ al hoe wel u lupden/ gheenssins vermoghende te aanmerckē deze schicking/ alle dingen schynen verwert te zyn ende onghelschickt; Gód nochtans elck ding zyn eyghen wyze ghevende/ alles ten ghoeden bestiert. Want daar en is niet altóós dat om t'quaads willen gheschiedt; ja óóck vanden quaden menschen zelve niet: den welcken het ghoede zoeckende verkeerde dolinge daar van afkeert/ zó voor overvloedelyck is bewezen. Noch veel min zal de schickinge voórtkomende vanden tóppe des opperssten ghoeds iemanden van zynen óórsprong afleden. Maar/ zuldy zeggen/ wat macher dóch onbilligher verwerring wezē/ dan dat alzó den ghoeden zó wel teghenheden als voorspoedicheden/ alzó mede den quaden ghewenschte ende hatelycke zaken ghebueren? Dunckt u dan dat de menschen zó volkomentlyck verstandigh zyn/ dat het

van

van nóde is/ dat de ghene die zy ghoed óf quaad achten/ zódanigh als zy die wanen nóódzakelyck moeten wezen? Nu zyn der menschen óórdelen hier inne strydigh/ zó dat die d'ene belónens/ d'andere straffens waardigh te wezen achten. Maar laat ons toelaten/ dat iemand de ghoeden upten quaden magh onderschepden; zoude hy daaromme moghen aanschouwen d'inwendighe wel ghestaltheid (zómen vande lichamen plach te zeggen) der herten? Het wonder en is niet onghelyck wonder vóór den onwetenden/ waarom dat onder den ghezonden lichamen dezen zoete/ dien bittere dingé bequaam zyn: waarom dat óóck onder den zieckten enighe met zachte/ ende andere met scherpe dingen ghehulpen werden. Maar hier inne en verwondert zich de Medecynmeester niet; den welcken de wyze ende ghestaltenisse der zieckten ende ghezondheid bekent is. Maar wat schynt der zielen ghezondheid anders dan duechde/ haar ziecke anders dan zonden te wezen? Wie anders is óóck de behouder der ghoeden/ ende de verwerper der quader menschen/ dan Gód de bestierder ende Medecynmeester der zielen? Die/ als upten höghen wachthuyze des voorzienicheids hier benedé ziet/ wat yghelyck best is kent/ ende elck t'ghéen hy hem weet best te wezen zent. Ende hier upt komt dat merckelycke wonder vande nóódschickelycke ghecreghelthéid/ t'welck beleed zyn-

de

de banden alwetenden Gód/ verwondering baart inden onwetenden menschen. Want/ om een weynigh te roeren vande Godlycke hóóchheid/ vooz zó veel de menschelycke reden magh berepcken/ zó ist vanden ghenen/ die ghy meynt alder rechtvaardighste eñ opzechtste te zyn/ al anders inden óózdeele vande alwetende voozzienichheid/ dan ghyt waant: ende/ zó onze bekẽde Lucanus heeft vermaant/

Dat Gód de zaack behaaghde vande verwinner/
Maar Cato was van d'ander zake beminner.

Daarom van al dattu hier zieste ghelchieden/ is indẽ dingen een opzechte lchickinge: maar in dynẽ wane is eẽ verkeerde verwerring. Dóch laat lchóón iemand zó ghoed bã zeden zyn/ dat van zulx ghezamenthyck het Godlycke metten menschelycke óózdel ober een stemme: maar dat hy daar by óóck zy zó zwack van krachten zyns ghemoeds/ dat zó hem iet teghenspoeds opquame hy moghelyck van zyne onnózelheid aklaten zoude/ waar dooz hy zyn gheluck niet behouden en konde. Zó spaart dan de wyze bestiering den ghenen/ dien de teghenspoed verarghen zoude/ om niet te ghedóghen dat hy in verdziet zy/ dient niet ten ghoeden zoude dienẽ. Daar zy een ander mẽlche van alle dueghdẽ volmaackt/ óóck heyligh eñ Gódе aldernaaste: bã dezẽ óózdelet de voozzichtichheid onbehóózlyck te zyn dat hem enighe teghenheid

zoude

zoude opkomen/ zó óóck dat zy niet en ghehengt dat hy met lichamelycke zieckte verstuert werde. Want/ alzó óóck by eenen (hóóghwaardigher dan ick ben) is ghezeyt/ De dueghdē hebben der heylighen mannen lichamen ghebouwet. Het ghebuert óóck by wylen dat den ghoeden de hóóghste bestiering der dingen werd in handen ghestelt op dat d'overvloeyende bóósheid onderdruckt zoude wórden. Andere werden enighe ghemengde zaken/ na der zielen hoedanicheid/ toeghelept. Sommighen handelt zy scharper/ op dat zy door huer lange voorspoedicheid niet en verbuylen. Andere vrezen óóck meer/ dan billich is/ dingen die zy macht hebben te ghedóghen: Só verachten weder zommighe meer/ dan recht is/ zaken die zy niet en vermoghen te draghen. Dezē leert zy doort onderbinden van truerighe zaken hoor swackheid kennen. Sommighe hebben om de waarde eens lóflycken dóóds eenen eerwaardighen name des werelds ghekócht. Enighe wezende onverwinnelyck in pynen/ hebben anderen een voorbeeld ghegheven/ dat de dueghde van ghene quaden magh overwonnen wórden. Alle welcke dingen ontwyfelycken ghelchieden rechtvaardelyck ende schickelyck/ óóck ten ghoeden zelve/ vanden ghenen dieze ghebueren: Want dat komt óóck uyten zelven óórzaken/ dat den quaden ghebueren nu quade/ dan wenschelycke zaken. Maar vanden

den truerighen zaken en wondert zich niemand; overmids elck verstaat dat zy zulx te recht verschuldet hebben: welcker straffingen den anderen/ óf vande bóze daden afschrycken/ óf den ghenen die zy anghedaan werden verbeteren: Maar huere voorspoedicheden gheven den ghoeden een groóte ghetuychnisse/ wat zy behóren te óórdelen van zódanighe zalicheid/ die zy dickmaal zien te wezen óóck by den quaden menschē. Waar inne ick óóck ghelóve dit ghemeyn te werden/ dat moghelyck iemand zó roeckeloos ende onbestendigh is van aard/ dat hen d'armoede lichtelyck tót bóósheid zoude aanvoeren: welx kranckheid de Voorzienicheid gheneest door toewerpsel van ghelde. Een ander aanmerckende zyn gheweten óf conscientie belmet te zyn met zondē/ ende zich zelf verghelyckēde teghen zyn gheluck/ zal lichtelyck vrezen dat hem droevigh zoude maken het verlies der dingen/ welcker ghebruyck ghenoeghlyck is: ende zal daaromme zyne quade zeden laten/ ende upt vreze vant gheluck te verliezen/ zyne bóósheid verlaten. Andren heeft huer qualyck verkreghen gheluck in waardighe verderfnisse ghestortet. Tommighen is macht van anderen te straffen ghegheven/ om te wezen óórzake/den ghoeden van oeffening/dē quaden van ynnighing. Want ghelyck daar gheen verbond en is tusschen de ghoeden eñ de quaden: alzó en moghen de quaden zelve

óóck

óóck onderlingen niet over een draghen. Waarom niet? Jck niet zó/ dat zy in zich zelfs/ vermids de zonden haerer conscientien knaghende/ verschillen/ ende dickwils doē/ t'ghene ghedaan zynde/ zy zelf wel mercken datmen niet en behóórde te doen? Hier uyt brengt dickmaal de alderopperste voorzienicheid vóórt een zeer merckelyck wonder/ te weten/ dat de quaden andere quade menschen ghoed maken. Want als de quaden banden alder quaadsten menschen schynen onghelyck te lyden/ zó branden zy in hate teghen de quaadste/ ende wycken daar af ter dueghden uyt enen yver/ om onghelyck te worden/ den ghenen die zy haten. Overmids het alleen is de Góddlycke kracht/den welcken óóck quade dingen ghoed zyn, als die t'zelve behóórlyck ghebruyckende/enigh ghoed ghebólch daar uyt treckt. Want een rehande schickinge behelst alle dingen: zó dat óóck t'ghene dat uyt de aanghewezē redene des schickings af is gheweken / zelf wederomme onder een schickinge (hoe wel een ander) verbalt: op datter int ryckе des voorzienicheids gheē roeckelóósheid plaatse en zoude hebben. Want Gód de alder sterckste beleedt alle dingen inde wereld/ als die alle dat tockomende is voorziet eñ voorweet. O'óck en ist den menschе niet gheóórlóft alle de middelen der Góddlycker werckingen met zynen vernufte te begryppē/nóch met wóórden uyt te spreкē. Het is ghenoegh

alleen

alleen dat vermerckt te hebben/ dat Gód de vóórtbrenger alder naturen/ óóck zelve alle dingen schickt eñ ten ghoeden bestiert: ende dat hy de dingē die hy heeft vóórtghebracht/ póóght te onderhoudē in ghelyckheid/ende dat hy alle t'quade/ vermids dē vóórtghang zynre nóódschicking upten palen zyns ryx verwerpt. Daar upt komet dat ghy zult verstaan nerghens iet quaads te wezen; wanneer ghy aanmerckt dat de voorzienicheid bestiert den dingen waar af men waant dat d'aarde is overvloeyende. Maar want ick dy nu al een wyle overladen zie te zyn met de wichticheid dezer ghelschillen/ ende vermoept door de langckheid dezer redenen/ zó dat du verwachtste enighe zoeticheid der rymen/ zó neemt daar af enen dzonck; op dat daar door verquickt zynde/ dy des te sterckmoedigher zulste moghen strecken tót de navólghende zaken.

vj. Rym.

My Hoe

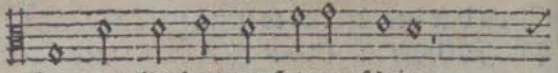

Hoe daar t'verbond der Sterren schóne/

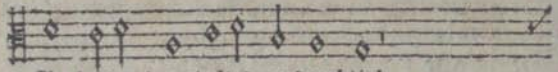

In vreden duurt altyd eendrachtigh.

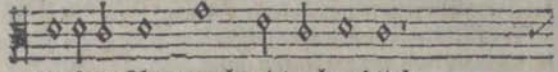

De hete Zon maackt niet onkrachtigh

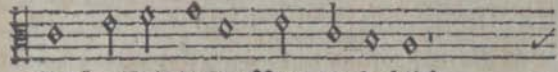

De koudheid van de Maan doorluchtigh.

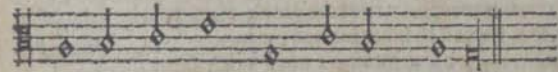

Des waghens lóóp daalt gheentyds vluchtigh

Van s'Hemels tóp met snelder baarde/
(Als d'ander Sterren) onder d'aarde;
Om in de Zee zyn vlam te koelen.
Den avond sterre zietmen woelen
Wy buerten van ghelycke tyden/
Om d'aardsche schau int hóógh te tryden:
Maar Lucifer den dagh brengt weder.
Die stade liefd kan op en neder
Den lóóp oneyndlyck alder zaken
Van kyf en twist heel vry ghemaken:
T'is eendracht ghoed die matight tydigh/
Der Elementen wezen strydigh
En zedigh doet door maats verghlycken/
Wy buerten t'nat voor t'droghe wycken:
Het werm ten koud ghoey jonst doet krygheu/
Het lichte vuyr hóógh op doet styghen/
En d'aarde zwaar diep neer doet zincken.
Door haar de lacuwe lent doet blincken

De

De bloemkens zoet vooz nues en o'ghen:
De Zomer heet can t coozen dzo'ghen:
De vzuchtbaar herst gheeft blyde wynen:
De winter nat doet zuix verdwynen.
Dees eendzacht voedt en houdt in t'leven/
Al wat beweeght op d'aard verheven
Zy neemt/ verbercht en doet weer derven/
Wat leven krycht dat moet weer sterven.
Hier tusschen zit de schepper no'ghe/
Diet al bestiert met wysheids o'ghe.
Als Heer fonteyn en o'ozspzong heyligh/
Als wysheid/ Wet/ en Rechter veyligh:
Diet al dat hy tot ghaan maackt lustich/
Weer stilt/ en t'dziftigh vast maackt rustigh.
Want liet hyt al recht voozwaart spzingen/
En hyt niet weer rondom ghing dwingen:
Dat nu beleed houd binnen palen/
Uernet zyn o'ozspzong/ t'most rasch falen.
Dit is de liefde eick ghemene/
Tot ghoedheid strockt eix lo'op alleene.
Want anders mochten zy niet dueren/
Zo' lieft hooz niet weerom ghing stueren
Na d'oozspzong/ God de ho'oghste ghepzezen/
Daart al upt komt/ diet al gheeft wezen.

vij. Pzose.

Zedy daaromme nu wel watter volght upt alle deze dingen die ick hebbe ghezept? Wat ist dat/ zepde ick? Dat alle avontuur (spzack zy) ghantselyck ghoed is. Maar hoe (zepde ick) magh dat wezen? Merckt (spzack zy) nadiē alle avontuur/ het zy dan vzolyck o'k streng/ strecktende is/ o'k om de ghoeden te belo'nen o'k te oeffenen/ o'k om de quaden te straffen o'k

te beterē: zó blyckt'se immers ghoed te zyn/ ghemerckt zy blyckt te wezen óf rechtvaardigh óf nut. Dat is (zeyde ick) een al te warachtighe redene/ende is óóck een ghevoelen dat ghevesticht is op sterche vasticheid/ als ick aanmercke de voorzienicheid ende de nóódschickinge een weynigh hier te vozen by u gheleert. Maar laat ons dat ghevoelen reheuen (believet u) onder d'andere die ghy een weynigh hier voor ghestelt hebt onder de onbewaanlycke meyningē. Wat zeyde zy? Om dat het ghemeen vólck inden mond heeft/ ende dat nóch dickmaal/ dat zommigher luyden avontuure quaad is. Wildy dan niet/ spzack zy/ dat wy de ghemeen wyze van spzeken een weynigh ghebzuycken: op dat wy niet en schynen te vele afgheweken te zyn vant menschelycke ghebzuyck? Zóót u gheliekt/ zeyde ick. Houdy dan niet ghoed te zyn t'ghene dat nut is? Ja zeyde ick. Alzó wat oeffent óf betert dat is nut. Ick bekent/ zeyde ick. Zulx is dan ghoed? Waarom niet? Maar deze ghoede avonture is by den ghenen/ die dueghdlyck zynde teghen harde dingen stryden/ óf de afwyckende vande zondē den wegh ter dueghden bestaan te treden. Ick en maghs (zeyde ick) niet lóchenen. Maar wat ist vande bzólycke avonture/ die den ghoeden ghegheven werdt tót een belóning? Hout het ghemeyn vólck die óóck voor quaad? Gheenssins/ maar alzó die is/ hout zy die óóck voor d'al-

der-

derbeste. Wats nu vā d'ander avonture/die bitter is ende den quadē bedwingt/hout het vólck deze óóck voor ghoed? Neē/maar voor d'ellendighste van alle datmē magh bedencken. Ziet dan toe dat wy niet/navólghende des vólx waan/ wat beslupten dat zeer onbewaanlyck is. Wat/zeyde ick? Uyten dingen/ spraeck sy/ die toeghelaten zyn vólght/ dat alle t'avontuur der gheenre die daar zyn int bezit/ inden vóórtghang/ óf inden aanvang der duechden/ hoedanigh die óóck zy/ ghoed is: maar dat de blyvers in bóósheid d'alderbóósste avonture hebben. Dat is/ zeyde ick/ warachtigh: hoe wel niemand zulx zoude derren bekennen. Derhalven/ spraeck sy/ en behoort een wys man niet voor oevel te nemen/ zó dickmaal hy ghestelt werdt inden kamp teghen t'avontuur: ghelyck als het een moedigh man niet qualyck en neēt/ zó dickmaal als hy het trompetten ghekranck des krygh̄s aanhóórt. Want hen beyden werdt hier mits deze moeyten óórzake ghegheven/ dezen laatsten om zyn eere te verbreeden/ maar dien eersten om zyn wysheid te bevesten. Daar uyt werdt het óóck ghenaamt dueghet/ dats doet ghoet/ óf sterckheid/ overmids sy op het doen vant ghoede óf krachte stuenende door teghenheden niet en zouden werden overwonnen. Want ghy die ghestelt zyt inden vóórtghang der dueghden/ en zyt niet ghekomen om in weelden te baden nóchte

in wellusten te verwelcken: maar op dat ghy een zeer strenge krygh teghen t'avontuur zoudt voeren. Daarom op dat u gheen droevighe avonturen verdrucke/ óf gheen ghenuechlycke en bederve; zó neemt met vaster krachten dē middel wegh aan: want alzó watter onder staat óf boven ghaat/ heeft een verslaedinge van zalicheid/ ende gheen belóninge van arbeyd. Alzó ist in uwen handen ghestelt/ wat avontuur ghy u zelf liefste wilt maken. Want alle die daar streng schynt/ deffent/ betert/ óf straft.

vij. Rym.

EN Agamemnon Tróyen dwang/
Lach hy daar voor thien iaren lang:
Om wreken zyn lief broeders schand:
Waar hy en konste uyt het land
Met zynen vlote komen met/
Voor hy zyn dochter offren liet.

En

En t'weder stilde met haar bloed.
Ulysses droeft zyn volx onspoed/
Die Poliphemus wredelyck
Verslonden had. Maar wzedelyck
Hy flux zyn gramschap op hem wzeeckt/
En hem zyn enigh oogh' uytstreckt.
De zware arbeyd Herculis
Maackt dat hy hoogh gheprezen is:
Die temde door zyn krachten snel
Den hoomoed der Centauren fel;
Den wzeden Leeu rooso' hy zyn huyd;
T' Ghevoghelt schoot hy tot zyn buyt.
Den dzaack benam hy d'appels licht/
Maar zwaar om t' dierbaar ghouds ghewicht,
Hy band den hond dzie hoosdigh quaad.
Den felien waard hy slinden laat
Zyn paarden rasch. En t' hyders hoost
Uzuchtbaar/ hy metten vuyt verdoost.
Verdzooght Achelous water groot.
Den Rues Antheum slaat hy dood.
Evanders toozn oock Cacus boet/
De Rover schalck van ossen ghoed.
Den Ever grimmigh doodt zyn kracht/
Veel wondzen groot heeft hy ghewzacht.
Int laatst hy opten schoudzen zyn/
Den Hemel dzoegh: en voor die pyn
Kreegh hy te loon het Hemelryck.
Vaart voozt ghy vzomen vzomelyck/
Wolcht vzoom deze hoghe exempten waard
Ter dueghd. Waarom zydy verbaart:
Ghy wind den Hemel/ temt ghy d'aard.

Het vyfde Boeck.

j. Proſe.

IP hadde volzept/ ende keerde den lóóp haarder redenen om ander zaken te handelen ende te volvoeren/ doe zeyde ick/ U vermaning is oprecht/ ende uwer grootachtbaarheid ghantſelpck wel betamende. Maar bevinde nu inder daad waar te zyn t'ghene ghy al over een wyle hebt ghezept/ dat de handel vande voorzienicheid met vele andere ghelchillen is bewimpelt. Dielvolghens ick nu vraghe óók daar óóck enigh Ghebal is/ eñ wat het zelve is. Doe ſprack zy/ Ick haakte om te betalen de ſchult mynre beloften/ ende dy te openen den wegh waar door du wederom mooghſte ghevoert werden in dynen Vaderlande. Maar deze dingen/ óók zy ſchóón wel nut zyn om te weten/ zó zyn zy nóchtans een wepnigh verſchepden vanden pade onzes voornemens/ ende is te beduchten dattu opten onweghen vermoept zynde/ niet krachts ghenoegh en zulſte hebbē om den rechten wegh te voltreden. Vreeſt daar voor ghantſelpckē niet/ zeyde ick: want het verſtaan der dingen/die my alder meeſt vermaken/ zal my een ruſte verſtrecken. Inſghe-

ghelyx/ nadiē alle de zyde van al u ghesichille ghebleken is te wezen van ontwyfelycken ghelóve/ zó en isser gheen óórzake om vande navólghende ghetwyfelt te worden. Doe spraack zy. Ick zal dy te wille wezen/ ende heeft met een alzó beghonnen / Teker ist zulx/ dat zó iemand het ghevalle zeyt te wezen enighe ghesichiedenisse / vóórtkomende uyt een onvoorweten beweghing/ zonder enighe achtervólghing van óórzaken; zó bevestigh ick dat het gheval ghantselycke niet met allen en is/ ende verklare dat het/ behalven de betekening des betekenden dings/ ghantselyck maar een ydele naam en is. Want nadien Gód alle dingen in zyne schickinge dringet/ hoe zoude daar enighe plaatse moghen overblyven voor de onghesichickte onbedachtheid? Want datter niet uyt niet en wordt/ is een warachtigh ghevoelen: d'welck nóyt iemand vanden ouden en heeft wedersproken. Hoe wel zy dien grondvest niet ghelevt en hebbē vant werckende beghinsel/ maar vant stóf des ghemaackten dings/ dat is vanden middel alder naturen. Maar zó enigh ding vóórtkomt uyt ghene óórzaken/ dat zal uyt niet schynen vóórtghekomen te wezen. Nadien nu zulx niet en magh ghesichiedē/ zó en magh t'gheval óóck niet wezen zódanigh als ick terstond beschreven hebbe. Wats dat/ zende ick / Isser dan niet datmen gheval ókte avontuurlyck te recht magh noemen? Of

vintmen iet/ óf schóón t'ghemeen vólck ontkond is/ t'welck de namen ghevoeghlyck isse Myn Aristoteles/ spraek zy/ heeft dat in zyne Physicis met kórte redenen de waarheid na by komende besloten. In wat wyze/ zeyde ick? Tó dicktmaal/ zeyt hy/ alder iet gheschiedt om enigh dings wille/ ende daar wat anders ghebuert dan de meyninge was/ dat wort gheval ghenaamt. Als óf iemand om den acker te bouwen grabende inde aarde/ daar inne vandt een hóópe ghouds daar begraven wezende. Dat werdt nu wel gheacht by avonture gheschied te wezen: maar ten is niet uyt niet. Want dit heeft zyne eyghen óórzaken/ uyt welcker onvoorziene ende onbewaande te zamen koomste verróórzaeckt schynt te wezen het gheval. Want indien d'ackerman d'aarde niet en hadde ghedolven; indien óóck d'ander t'ghoud te voren daar niet en hadde begraven; daar en ware gheen ghoud ghevonden geweest. Dit zyn dan de óórzaken des avontuurlycken ghevallens: t'welck vóórtkomt uyt zaken die malkanderen ghemoeten ende te zamen lópen/ ende niet uyt het voornemen des doenders. Want nóch die t'ghoud begroef/ nóch die d'acker boude/ en hadden de meyninge niet dat het ghoud daar zó zoude ghevonden werden: Maar/ zó ick ghezeyt hebbe/ quamt over een ende het liep te zamen/ dat d'een t'ghoud daar verberghde/ ende dat d'ander daar dolf. Alzó maghmen het

gheval

gheval zeggen te wezen een gheschiedenisse upt t'zamenlópende ende onbewaande zaken inden dingen die om andere óórzaken gheschieden. ¶ Maar dit te zamen lópen ende ontmoeten der zaken komt upt de schicklinge/ voórtkomende vande onvermydelycke t'zamenklevinge: die af dalende upten bóm des voorzienicheids / alle dingen t'zynder tyd ende plaatse schicket.

j. Rym.

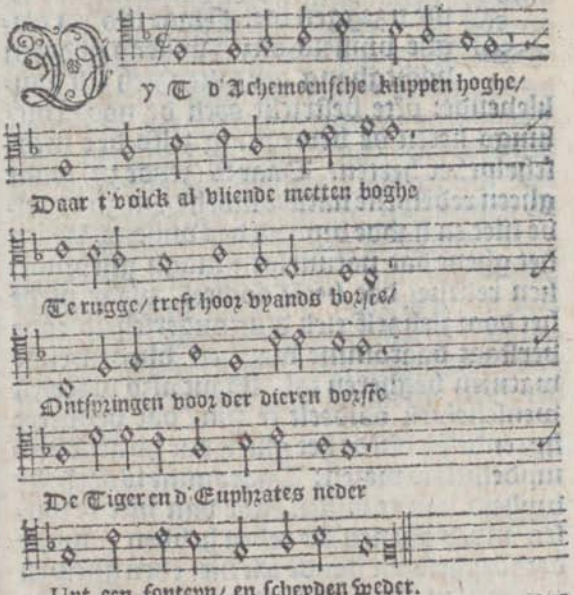
Dy T d'Achemeensche kuppen hoghe/
Daar t'volck al vliende metten boghe
Te rugge/ treft hoor vyands borste/
Ontspringen voor der dieren borste
De Tiger en d'Euphrates neder
Upt een fonteyn/ en scheyden weder.

Ist

Ist dat huer beyder snelle stromen
Beneden erghens t'zamen komen:
De schepen/ óóck de struyx van bomen/
Die werden weer by een vernomen:
Door rechter abontuurlyckheyden/
Al waren zy daar door verscheyden.
Hoe wel de lóóp van de rivieren/
Dat schickt en zulx by een kan stieren.
T'Gheval schynt óóck int wild te zwerven/
Hoe welt gheen tóóm óf maat magh derven.

ij. Prose.

IEk mercket/ zeyde ick/ ende stemme u zeggen toe. Maar is óóck enighe vryheid onzes willens in dezen vóórtghang der zaken zich zelf aanklevende: ófte bestrickt óóck de nóódschicklings lieten de beweghing zelfs der menschelycker herten? Daar is (zeyde zy) want gheen redelycke nature mocht zyn/zó de zelve niet en hadde vryheid des willens. Want het ghene dat natuurlyck magh ghebruycken redene/ dat heeft óórdeel/ waar mede het door zich zelf elck ding onderscheid/ende verstaat daaromme watmen vlieden ende watmen begheren zal. Want alzó wat elck wenschelyck óórdeelt te zyn/ dat begheert hy/ ende hy vliedt het ghene dat hy acht vermydelyck te wezen: Daaromme is óóck de vryheid van te willen ende van niet te willen/ inden ghenen die reden hebben; maar deze vryheid en houde ick niet even ghelyck te wezen in allen. Want int opperste ende

Góód-

Godlycke wezen is een doorzichtigh oordeel/ een onverdorven wille/ ende een krachtighe ende gherede moghentheid der ghewenschte dingen. Maar aanghaande de menschelycke zielen moeten noodzakelyck des te vyver wezen/ als zy zich onderhouden inde beschouwing des Godlicke ghemoeds: maar minder/ als zy verballen vande lichamen/ ende noch minder als zy aan den aertschen leden werden verbonden. Maar d'alder uyterste dienstbaarheid ist/ als zy den zonden onderworpen zynde/ verballen zyn vande bezittinge haars eyghē redens: want wanneer zy huere oghen afgheheert hebben vant opperste licht des waarheids tótten nedersten ende duysteren dingen/ zó werden zy terstondt/ vermids den wolcke des onwetenheids benevelt/ ende met verderflycke herts-roeringen verstoort/ als zy die dan toestemmen ende toevallen/ zó stercken zy de dienstbaarheid/ ende zyn enighsins door haar zelfs vryheid slaven. Alle welcke dingen dat ghesichte des voorzienicheids van eeuwicheid voorziende/ aanschout/ ende bestelt dat elck het ghene/ dat hem na verdiēste toeghelepdt is/ krygghe. Want hy ziet ende hozet al.

ij. Kym.

EL klaarlyck heeft Homerus t'klare licht
beſchreve/ Van Phebo klaar/ des ghantſen wereits
licht en leven: Noch is te kranck der ſtralen glants
zyns lichts behendich/ Om klaar te zien het diep van
d'aard of Zee inwendich.

Al anders iſt met Gód de ſchepper hóógh van waarde/
Diet upten hóghen al aanſchout met ſnelder vaarden:
Gheen aardſche dickt/ gheen zwarte nacht/ gheen wolx ontvouwen/
Welet zyn óógh met een opſlagh hier al t'aanſchouwen.
Dat was/ dat is/ dat werden zal/ niet uptghenomen.
Zó maghmen dan te recht den Heer de Zon wel nomen.
Die alles ziet/ hy óórdeelt quaden ende vromen/

iij. Proſe.

DOE zeyde ick/ Daar werde ick wederom met zwaarder twyfel verwert. Welck/ ſprack zy/ is dies Want ick came wel waar door ghy ontroert werdt. Het ſchynt/ zeyde ick/ al te zeer

zeer malkandzē teghen ende ſtrydich te zyn/ dat Gód alle dingen vooz weten/ende datter enighe vzyheyd des willens wezen zoude. Want indien Gód alle dingen voozziet/ende hy niet en magh bedzoghen wozdē/ zó moet nóodzakelyck ghelchieden t'ghene de voozzienicheyd voozzien heeft toekomende te wezen. Daaromme ilt zó dat Gód van eeuwicheyd vooz weet/ niet alleen der menſchen daden/ maar óóck hooz beradingen ende willen, zó en magh daar gheen vzyheyd des willen wezē: want daar dan gheen ander daad/ nóch gheenrehande ander wille en magh wezen/ dan de Gódlycke voozzienicheyd/die niet en magh werden bedzoghen/ en heeft voozweten. Teker zó de dingen anders/ dan zy voozweten zyn/ verandert moghen wozden/ zó en zalt nu niet meer zyn een vaſte voozwetenheyd des toekomenden dings/ maar veel eerder eē onzekere waan/t'welck ick mildaad achte van Gódе te ghelóven. Nóchte ick en ſtēme niet toe de redene/waar mede enighe menen den knópe dezes ghelchilles te moghen ontbinden. Want zy zeggen dat het daaromme niet en ſtaat te ghelchieden/ obermids de voozzichtigheyd heeft voozzien dat het zal wozden: maar dat veel eer daar teghen/ obermids t'ghene dat toekomende is niet verbozghen en magh zyn vooz de Gódlycke voozzienicheyd: ende is mildien nóodzakelyck dat zulx valle int jeghendeel. Want het niet nóodzakelyck is

dat

dat ghebueren zullen de dingen die voorzien worden: maar t'is nóódzakelyck dat de dingen voorzien worden/ die toekomende zyn. Rechts ómmen arbeyde omme te weté welck elx dings óórzake zy/ namentlyck de voorzienicheid der toekomendé dingé des nóódzakelyckheids: óf de toekomende nóódzakelyckheid des voorzienicheids. Maar wy póghen dat te betoghen: te weten/ hoe zich de schickinge der zaken óóck magh hebben/ dat nóchtans d'uytkoomste der voorwetene dingen nóódzakelyck zy; al waar óóck zulx dat de voorzienicheid der toekomende dingen gheen nóódzakelyckheid van wordé en schynt aan te doen. Want zó iemand zit/ moet de waan die hem te zitté raamt/ nóódzakelyck warachtigh zyn: zó óóck wederomme daar teghen warachtigh is de wane van iemanden dat hy zit/ de zelve nóódzakelyck moet zitten. Daarom is dan in alle beyde nóódzakelyckheid: te weten/ int een vant zitten/ ende int ander van waarheid zyn. Maar daaromme ist niet dat iemand zit/ om dat de waan van dien warachtigh is: Maar de waan is daaromme warachtigh/ om dat te vozen iemand zat. Derhalven al spruyt des waarheids óórzake uyt d'een zyde/ zó is nóchtans de nóódzakelyckheid in beyden ghemeyn. Op dier wyzen moetmen óóck overleggen vande voorzienicheid ende vande toekomende dingen. Want al ist zó dat zy daaromme worden voorzien/ overmids

mids zy toekomende zyn/ ende niet en ghe-
schieden daarom/ overmids zy voorzie zyn;
des niet te min nochtans ist zo noodzakelick
dat de toekomende dingen van Gode wor-
den voorzien/ als dat de voorzien dingen
ghelchieden: t'welck om de vryheid des wil-
lekeurs te vernielen alleen ghenoegh is. Hoe
verkeerdelyck zoudet nu ock zyn dat de
ghelchiedeniſſe der tydelycker dingen oor-
zake te zyn ghezeyt werde vande eeuwighe
voorzienicheid? Want te vermoeden dat
God de toekomede dinge daaromme voor-
ziet/ overmids zy toekomende zyn; wat is
dat doch anders/ dan te wanen dat de din-
gen/ die voormaals zyn ghelchiedt/ oorzake
zouden zyn van zyn alderopperſte voorzie-
nicheid? Daar en boven/ ghelyck als het
ghene dat ick weet te zyn/ t'zelve noodzake-
lyck moet wezen: alzo moet mede t'ghene
dat ick weet te zullen worden/ noodzakelyck
toekomende wezen. Alzo vallet dat het ghe-
ſchieden vant voorweten ding niet en magh
vermydet worden. Ten laatſten zo iemand
iet wat anders dant is waant te wezen/ dat
en is niet alleen gheen wetenſchap/ maar
een bedziechlycke wane/ die verde is ver-
ſchepden vande waarheid des wetens. Der-
halven zo daar iet toekomende is/ welx uyt-
ghang niet zeker en is noch noodzakelyck/
hoe magh zulx voorweten werden te zullen
ghelchieden? Want ghelyck als de weten-
ſchap zelve onghemeget is mette valſcheid:

alzó en magh t'ghene dat van haar verstaã werd/niet anders wezẽ dant werd verstaan. Want dit is d'óórzake/ daaromme de loghẽ niet gheweten en magh worden: overmids elck ding nóódzakelyck alzó moet wezẽ/ als de wetenschap dat verstaat óf begrypt. Wat dan? Op wat wyze voorweet Gód deze toekomende dingen die onzeker zyn? Want houdt Gód dat die dingen onvermidelyck zullen worden/ die óóck moghen niet worden/ zó werdt hy bedroghen: t'welck onbehóórlyck is/ niet alleen upt te spreken/ maar óóck te ghevoelen. Ist dan óóck dat hyze óórdeelt alzó toekomende te wezen/ als zy zyn/ zó dat hy weet datze zó wel moghẽ niet gheschieden als gheschiedẽ; wat zal dit zyn voor een voorwetenheid die niet zekers nóch niet bestendighs en kent? Óf wat schilleт ditte van dat spótlycke voorzeggen Tirelie/ Tó wat ick zegge/ dat zal werden/ óf niet? Wat zal óóck de Gódlycke voorzienicheid beter zyn dan de menschelycke wane/ indien zy/ als de menschen/ onzeker óórdeelt vandẽ dingen/ welcker uptkomste onzeker is? Ist dan zó dat by dezen alder zekersten konteyne alder dingen niet onzekers en magh wezen/ zó is óóck d'uptghang der dingen zeker/ die hy vastelyck voorzien heeft te zullẽ gheschieden. Daaromme en is inde menschelycke beradingen ende wercken gheen vryheid/ de welcke t'Gódlycke ghemoed dat alle dingen zónder valscheid dolinge voorziet tót' enen

upt-

uytkomste óf ghelchiedenisse verstrickt ófte bindet. Want zó dat eens anghenomen ware/ blycket wat grótter vernieling der menschelycke dingen zoude volghen: want bergheeks werden den ghoeden belóningen óf den quaden straffingen voorghestelt; zó de zelve door ghheen vyze ende willighe beweghingen des ghemoeds verdient ófte verschuldt en worden. Ó óck zal dan t'ghene datmen nu alder rechtvaardelyxte óordeelt/ boven al onrechtvaardigh schynen te wezé: namentlyck dat de quaden ghestraft óf de ghoeden belóónt worden. Ghemerckt dan elck dezer niet door haren vyen wille aanghepoxt/ maar door een ghewisse noodzakelyckheid van t'ghene toekomêde waar ghedwongen zouden worden. Tó en zouden hier dan óóck ghheene zonden nóch dueghden wezen/ maar een vermengde ende onbeschepden verwerringe alder verdiensten: boven t'welcke men niet erghers en magh bedencken. Wát als alle schickinge der dingen vóórtquame upter voorzienicheid/ende den menschelycken beradingen niet altóós toeghelaten en ware/ zó zouden óóck alle onze zonden moeten toeghéschreven worde den schepper alder ghoede dingen. Dan en waar daar óóck ghheen redene om iet te hopen óf te verbidden. Want wat zoude iemand moghen hopen ófte bestaan te verbidden/ als een onbuyghelycke schickinge t'zamen knóópt alle datmen magh begheré? Tó zou-

de dan worden wegh ghenomen de enighe ghemeenſchappe die de menſchen/ vermids het hopen ende bidden/ met Góde hebben. Want door de waarde des rechtvaardighen óótmoedicheids verdienen zy de onwaardeerlycke verghelding der Góddlycker ghenaden: t'welck alleen de wyze is/ waar door de menſchen ſchynen met Góde te moghen ſpreke: ende daar door zy vermids het middel zelue van bidden verenicht worde mette ontoeghanckelycke lichte/ óóck al eer zy dat verwerven. Só nu de nóódzakelyckheid der toekomende dingen toeghelaten ware/ zoude zulck bidden ghelóóft moeten worde ghants krachteloós te zyn. Lieve wat zoudet dan dóch zyn/ daar door wy den alderopperſten Prince der dingen toeghevoeght worden ófte aankleven zouden moghen? Daaromme zoude nóódlyck het menſchelycke ghelachte (zó ghy onlangs hebt ghezongen) afgheheimt ende verſchepden zynde van zynen konteyne óf óózſprong moete verdwynen.

iij. Rym.

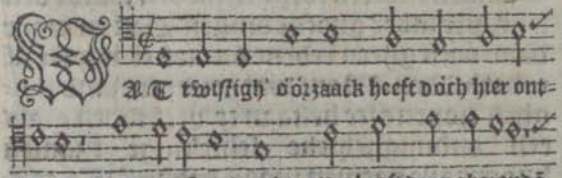

Zó

Zo gróten haat in twe oprechte zaken/
Dat niemand eenzaam mengsel weet te maken
Van dingen/ elck met zyn styf en bestendigh:
By ware zaken woónt gheen twist inwendigh.
Want altyd kleven die aan een met vreden:
Maar laas t'ghemoed verblindt door blinde leden/
Kan niet zyn licht benevelt niet ghenaken/
Tót kennis vande fyne knóóp der zaken.
Hoe vraaght de domme mensch zo heten minne/
Om weten waarheids hepmelycke zinne?
Indien hy weet/ daar hy na spuert onrustich.
Wie is na t'gheen hy weet om weten lustich?
Weet hyt dan niet/ wat zoeckt dóch d'arme blende?
Begheert óóck iemand t'ghene hy nóyt en kende?
Wat mensch magh zoecken dingen hem onkondich?
Waar vindt hyt? vind hyt schóón/ hoe mach hy grondich
Verstaan/ dat dit het ding is dat hy zochte?
Of kend' hy voorzaals/ als hy Gód bedochte
Tót Gódt alle dingen int alghemeen/
De dingen al te zamen int ghemene/
Dóóck elcke ding bezunder gróót en klene:
Maar weet nu tuder leden Wolck ghezeten/
Dat hy zich zelf nóch t'heel niet heeft vergheten.
Dan heeft eler kond' op zich tot deel verlozen?
Daarom zo wie na waarheid klaar ghaat spozen/
En heeft nóch niet t'ghedaant van alle deyden;
Die kent/ en kent óóck niet al die waarheyden.
Maar t'heel dat hy herdenckt en kan onthouwen
Erkant hy t'hóóghe/ zoeckt zyn ooch t'aanschouwen/
Om te verhalen elck vergheten deele/
En dat te voeghen by behouden heele.

iiij. Prose.

DOE spraeck sy / Oud is deze beklachte vande voorzienicheid van M. Tullio/ daar hy de Voorzeggynge deylt/ krachtelyck ghehandelt/ ende óóck van dy zelve lange ende vele naghespuert : maar ghеenssins van uwer enighe tot nóch toe naarstelyck óf zekerlyck ghenoegh volvoert. Welx dupsterheids óórzake is/ dat de beweghynge vande menschelycke betrachtinge niet en magh ghenaken tot de eenvuldicheid vande Godlycke voorwetenheid. Want zó de zelve enighsins bedacht mocht werden/ en zonder ghants niet twyfelyx overblyven : t'welck ick ten laatsten zulx zal póghen te ontdecken ende te verklaren/ na dat ick eerst ghehandelt zal hebben de dingen/ die dy beweghen. Alzó vraghe ick/ waaromme du niet krachtigh ghenoech en achtes de redene der gheenre die dit beantwóórden: welcke redene hout dat de voorwetenheid des willē vryheid niet altóós en behindert: overmids sy de voorwetenheid niet en acht te wezen enighe óórzake van nóódzakelyckheid inden toekomenden dingen. Neemstu de bewyzinge des nóódzakelyckheids der toekomēde dingen óóck erghens anders upt/ dan om dat de dingen die voorzien zyn/ niet en moghen niet ghеschieden? Ist dan dat het voorwe-

ten

ten den toekomenden dingen gheen nóód-
zakelyckheid toe en brengt/ zó du onlangs
hier voor hebste bekent/ waar door zouden
de uytghangen der willigher zaken tót een
zeker ghelchiedenisse der dingen worden
ghedwongen? Ende op dattu t'ghevolgh te
beter zoudste aanmercken / zó laat ons by
maniere van vóórstel nemen/ datter gheen
voorwetenheid altóós en zy: zouden dan/ zó
veel dit aanghaat/ de dingen/ die uyt vrye
wille ghelchieden/ tót enighe nóódzakelyck-
heid worden bedwongen? Gheenlsins. Laat
ons weder nemen datter voorwetenheid zy/
maar dat zy den toekomenden dingen ghee
nóódzakelyckheid toe en brégt: zó zal (meyn
ick) de zelve vryheid des willen ghantselyck
ende volkomelyck blyven. Maar/ zuldtu
zeggen/ al en maackt de voorwetenheid de
toekomende dingen niet nóódzakelyck; zó
is zy nochtans een teken/ dat zy nóódzake-
lyck zullen ghelchieden. Op die wyze dan/
zouden óóck de ghelchiedenissen der toeko-
menden dingen nóódzakelyck wezen; al en
waar daar óóck niet ghewees enighe voor-
wetenheid. Want alle teké tóónt maar wat
het ding zy / maar ten doet het betekende
niet worden. Daaromme zoude eerst moe-
ten bewezen zyn/ datter gheen ding en ghe-
schiet/ dan uyt nóódzakelyckheid: zómé wil
doen blycken dat de voorwetenheid een te-
ken zy des nóódzakelyckheids. Want an-
ders/ zó daar gheen nóódzakelyckheid en

is/ zó en mach óóck de voorwetenheid ghestellen zyn eens dings/ dat zelve niet en is. Maar nu blyckt dat een bewyzinge/ die daar stuent op vaste redene/ ghehaalt moet werden niet uyt stellenen óf stuytredenen die men haalt van buyten/ maar uyt voeghelycke ende nóódzakelycke óórzaken. Maar hoe macht zyn (zegdy) dat de dingen niet en zouden ghelschieden/ die daar zyn voorzien te zullen worden? Rechts óf wy ghelóófden dat niet en zouden ghelschieden de dingen die de voorzienicheid voorweet toekomende te wezen: ende óf wy niet veel eer dat en hielden/ dat al hoe wel zy ghelschieden/ de zelve nóchtans uyt haarder naturen/ gheen nóódzakelyckheid ghehadt en hebben van te moeten ghelschieden: t'welck du lichtelyck hier by zulste moghen overweghen. Veel dingen dewyle zy ghelschieden voor onzen oghen/ aanschouwen wy. Ghelyck de dingen die ghezien worden/ als de waghenaars de waghenen bestieren ende wenden/ ende d'andere dingen op ghelycker wyzen. Zoude daaromme enighe nóódzakelyckheid enigher der zelver dingen tót zulx te doen dwingen? Gheenslins. Want verghees ware het werck der kunsten/ zó alle dingen by bedwang worden beweeght. De dingen dan/ die/ als zy ghelschieden/ gheen nóódzakelyckheid en hebbē om te ghelschieden/ de zelve en hebben gheen nóódzakelyckheid van te zullen moeten ghelschieden/

óóck

óóck al voor dat zy gheschieden. Daarom staander óóck enighe dingen te gheschieden/ welcker uytghang vry is van alle noódzakelyckheyd. Want dat en wane ick niet/ dat iemandt zoude willen zeggen/ dat de dingen die nu gheschieden/ niet te gheschieden en stonden/ al eer dat zy gheschiedē. Zó hebben dan óóck deze dingen/ voorweten zynde/ heure vryе uytkoomsten ghehadt. Want gheluck als de kennisse óf het weten der teghenwoórdighen dingen/ den zelven dingen die gheschieden niet toe en brenght enighe noódzakelyckheyd: alzó en brenght óóck het voorweten/ den dingen die noch zullen gheschieden/ gheen noódzakelyckheyd toe. Maar aan dat zelve (zultu zeggen) werdt gheworpen: te weten/ óf daar enighe voorwetenheyd mach zyn vanden dingen/ die ghenen noódzakelyckheyd uytghang en hebben. Want het schynt niet over een te komen/ te weten/ als óf ghy meynde/ indien zy voorzíē zyn/ datter noódzakelyckheyd uyt moet volghen: maar is daar ghеē noódzakelyckheyd/ datze gheensins en moghen voorweten worden: overmids de wetenheyd niet dan t'ghene zeker is/ en magh begrypen. Ist dan óóck dat de uytghang onzeker is/ ende zulx als óft zeker ware voorzien worde/ zó blyckt dat te wezen enen nevel des waans/ ende niet een waarheyd des wetens: want anders te ghevoelen van enigh ding dant is/ hout ghy

verschepden te zyn vande oprechticheid des
weterns: welcker dolings óórzake is/ dat elck
al t'ghene hy weet/ waant te weten alleen-
lyck uyten krachte ende aart der ghewetene
dingen. t'welck gheheel anders is. Want
alle datter werdt gheweten/ werdt begrepen
óf ghekent/ niet na zyn zelfs krachte/ maar
veel meer na het vermoghen der kenners
ófte weters zelve. Op dat dit nu blycke met
een kort exempel/ zó kent op een ander wy-
ze het ghezichte/ ende op een ander wyze het
ghevoelē een zelve rondicheid des lichaams.
T'ghezichte verde blyvende vant ding/ ziet
dat gheheel teffens met zyne ghewerpē stra-
len: maar t'ghevoelen aanklevende de ron-
dicheid/ ende daar aan ghevoecht zynde/
verneemt de rondheid by deelen inden om-
ghang des beweghens. De menschе zelf
werdt gheaanschouwet/ anders vant ghe-
voelen/ anders vande verbeeldinge/ anders
vande redene/ ende anders vande verstan-
delyckheid. Want het ghevoelen óórdeelt
óf kent de ghedaante bestaande inden on-
derwerpen stóffe/ maar de verbeelding kent
alleen de ghedaante zonder stóffe. Maar de
redene ghaat óóck voor by deze ghedaante
zelf in allen byzonderen dingen wezende/
ende oberweeght met opmerckinge het al-
ghemene: boven de welcke het óóghe des
verstandicheids nóch hógher is. Want de-
ze te boven ghaande den ommeghang des
alghemeenheids/ aanschout mette zuyvers

doorzichticheid des ghemoeds de eenvuldighe ghedaante zelve. Waar inne alder meest dat staat te aanmercken / dat de overste kracht d'onderste beheist; maar d'onderste en stycht in gheender wyzen op tot de bovenste: want het ghevoelen en vermagh niet altoos zonder de stoffe ofte materie/ noch de verbeelding en aanschout niet de alghemene ghedaanten/ oock en behelst de reden niet de eenvuldighe ghedaante: maar de verstandelyckheid als van boven neder ziende/ende de ghedaante vatende/ oordeelt alle dingen die daar onder zyn/maar dat in zulcker wyzen / als zy de ghedaante / die niemanden anders kenlyck en magh wezen / zelve behelzet. Want zy kent het alghemeyne des redens/ de ghedaante des verbeeldings/ende het ghevoelycke stof ofte materie / zonder dat zy nochtans ghebruyckt redene / of verbeeldinge/ofte de ghevoelycke zinnen; maar als met een oogenblick des ghemoeds voorziet zy ghedaantelyck (om zo te spreken) alle dingen. Als oock de reden tot alghemeens aanschouwt/ en ghebruyckt zy gheen verbeelding nochte ghevoelycke zinnen/ maar behelst de verbeeldelycke ende ghevoelycke dingen. Deze redene ist/ die het alghemeen begryp haarder kennissen alzo beschryft. De mensche is een tweevoetigh redelyck Dier. De welcke niet jeghenstaande/ zy is een alghemene kennisse/ zo is nochtans niemanden verholen dat het is een verbeelde-

lyck

lyck ende ghevoelyck ding: t'welck zy niet uyt verbeeldinge óf uyt ghevoelen/ maar uyt een redelyck begrip aanmerckt. Al ist óóck dat de verbeeldinge uyte zinnen des ghelichts ende het schoppen der beelden zynen óórspyong heeft ghenomen; zóverklaart zy nochtans int afwezen vant ghevoelen alle ghevoelycke dingen/niet dooyr ghevoelycke/ maar dooyr verbeeldelycke middel van óórdelen. Siedy nu wel/ dat alle dingen int kennen veel meer ghebruycken huer eyghen vermoghen/ dan t'vermoghen der dingen die ghekendt worden? ende dat niet t'onrecht. Want nadien alle óórdeel bestaat int werck des gheens die daar óórdeelt: zó ist nóódigh/ dat elck zyn werck volbrenge/ niet dooyr een anders/ maar dooyr zyn eyghen vermoghen.

iiij. Rym.

Van

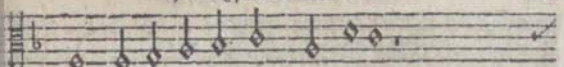

Van buyten inghedzuckt zyn binnen

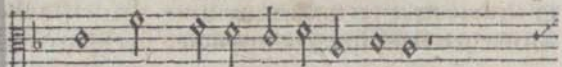

T'ghemoed/ al waar zy ſtadigh blyven

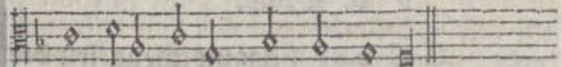

Als letteren dienen raſch doet ſchryven

Op effen bladen ſchóón en reyne.
Waar is der zielen kracht zó kleyne/
Dat zy ghants niet te doen en póghet/
En datſ alleen luydzaam ghedóghet
Der lichamen ghedaanten alle/
Die vooz haar als vooz een Kriſtalle
Verſchynen/ en maackt ydel beelden:
Wie zynt dan die haar moed metdeelden
De kennis klaar van alle dingen?
Wiens kracht voorziet eick zonderlingen?
Die óóck t'bekende recht kan deelen?
T'Ghedeylde weder kan verheelen?
Haar wech kan zy óóck buerts-wys maken:
Muſiert zy t'hóóft na d'hóóghſte zaken;
Dan zyght zy raſch int diepſte neder:
En keert haar tót haar zelve weder/
Verſipt de loghen met waarheden.
Zy is dan óózzaack met meer reden
En boven t'ſtóf óóck verde machtigh/
T'welck lyden moet d'inbeelding krachtigh.
Nóchtans ghaat vooz int lyflyck leven
Een lyden waar vooz werdt ghedzeven/
D'óck eerſt beweecht der zielen krachte
Inwendigh in t'ghemoeds ghedachte.
Ghelyck als t'licht in d'ooghen blincket/
Of als de ſtem in d'óózen klincket/

Die

Die dan der zielen krachten wecken/
Die ſnel beweeght inwendigh ſtrecken/
Tot beelden van ghedaante ghelycke;
En voecht dan oock beſchepdelycke/
D'Uptwendighe tot die van binnen/
En mengt die beelden daar upt minnen.

V. Proſe.

NV dan zo dat int ghevoelen der lichamen ons ghemoedt niet inghedruckt werdt met een ghedoghen/ maar upt zyn eyghen kracht het ghedoghen/ dat den lichame is onderworpen/ doet verſtaan/ niet jeghenſtaande de ghedaanten van buyten voorgheworpen zynde/ der zinnen ghereedſchappen beweghen/ ende het ghedoghen des lichaams voorkomt de kracht des werckenden ghemoeds/ die het werck des ghemoeds tot zich beroept/ ende middeler tyd opweckt de beelden inwendelyck ruſtende: hoe veel te meer zullen de dingen die van alle lichamelycke gheneghentheden ontlaghen zyn int onderſcheyden niet navolghen de uptwendighe teghenworpē/ maar het werck haars ghemoeds volbrengen? Ende om dezer redene willen zyn menichvuldighe kennuſſen toeghe ſchreven verſcheyden ende veelvolye zelſtandicheden. Want het ghevoelen alleen/ van alle andere kennuſſen blóot wezende/ werdt toegheeyghent dē onbeweechlycken dieren/ als dat zyn de moſſelen van

der

der Zee/ ende andere die aan den lijppen klevende ghevoedt worden. Maar de verbeeldinge is inde beweeghlycke dieren/inde welcke nu schijnt te wezen eenrehande gheneghentheid/ om iet te vlieden óf te begheren. Maar de reden is alleen int menschelycke gheslachte/ ghelyck de verstandelyckheid alleen de Godlyckheid toekomt. Ende daar uyt komet dat deze kennisse alle andere kennissen te boven ghaat: die daar verstaat uyt haar zelfs nature/niet alleen t'ghene haar eyghenschappe is/ maar óóck alle t'ghene dat der anderer kennissen is onderworpen. Maar wat? Of t'ghevoelen ende de verbeeldinge opstonden teghen de redene/ zeggende/ niet altoos te zijn dat alghemeyne/ het welck de redene meynt te aanschouwen? Want het ghene dat ghevoelyck óf verbeeldelyck is/ en magh niet wezen het alghemeyne. Of is daarom het óórdeel des redens waar/ datter niet altoos ghevoelyck en is: ofte om dat haar kenlyck is dat veele dingen het ghevoelen óf zinnen ende de verbeeldinge zijn onderworpen/ dat midsdien des redens kennisse ydel zy/ die t'ghene dat ghevoelyck is ende op zich zelfs/ als tet dat alghemeyn is/ aanmerckt. Tó dan de redene weder daar teghen antwóórde/dat zy t'ghene dat ghevoelyck ende verbeeldelyck is/ wel ziet door middel des alghemeenheids: maar dat zy beyde niet en moghen bereycken de kennisse des alghemeenheids:

ghe-

ghemerckt huere beyder kennissen niet en moghen komen bovē de lichamelycke ghedaanten: want men vander dingen kennisse het zekerste ende volmaacxte óórdeel meest behóórt te gheloven. Zouden in aldusdanighen ghelchille wyluyden/ die zó wel de redelycke als de verbeeldelycke ende óóck ghevoelycke krachte in ons hebbē/ de redene het meeste recht niet gheven? Delghelyx ist mede dat de menschelycke reden niet en meynt dat de Gódlycke verstandenisse de toekomende dingen anders aanschout/ dan alzó zy die kent. Want alzó bewyst ghy/ Zó wat dingen niet zekerlyck ende nóódzakelyck toekomende selynen te wezen/ die en moghen niet zekerlyck voórweten wórden te zullen gheschieden. Zó en is dan van deze dingen gheen voórwetenheid: maar zó wy die óóck in deze dingen gheloven te wezen/ zó en zalder niet zyn/ dat niet vóórt en komt upte nóódzakelyckheid. Waart dan zó dat wy het óórdeel des Gódlycken ghemoeds morhten hebben/ ghelyck als wy des redelyckheids deelachtich zyn/ wy zouden/ met allen rechtvaardigh te zyn/ óórdelen/ dat wy de menschelycke reden onderwerpen den Gódlycken ghemoede: ghelyck wy hebben ghevóórdeelt/ dat de verbeeldinge ende t'ghevoelen voór de redene moeten wycken. Laat ons daaromme (indien wy moghen) opstighen tótten tóppe des alderoppersten verstandelyckheids: want daar inne zal de redene

dene zien/ t'ghеen zy niet zien en magh in haar zelve. Ende dit is/ hoe óók in wat wyze nochtans de zekere ende besloten voorwetenheid ziet/ óóck de dingen die ghene zekere uytghangen hebben: ende dat zulx niet en is een wane/ maar veel meer een eenvuldicheid des alderopperſten wetenſchaps die binnen ghene palen en is besloten.

v. Kpm.

DE menigh dier verſcheyden van ghe-
daant' en aard/ Doorwandert d'aard: want zuick
met uytgheſtreckter ſtaart Het ſtuyf-zand veeght/
en ſleypt een ſpoor lang uytgheſtreckt/ Door kracht
zyns borſts gheboghen en met ſtóf bevleckt.

Daar zynder óóck wiens wiekē licht dick slaā de lucht/
En zwemmē wyt door wolckē weeck met sneller vlucht.
Der andren lust is treden over t'ghras bedouwt
Op weyden ruygh/ óf vry te ghaan int groene woudt.

Al ist dat dees malkander ghants ghelycken niet/
Nochtans elx hóóft bezwaart ter aardē neerwaard ziet.
De mensch alleen zyn hóóft recht op ten Hemel draaght/
Versmaade d'aard/hy t hemelsch ghoed booz al bejaaght.
Zydy/o mensch/ niet aardsch ghezint/dees u ghedaant
Die opwaart ziet/u op te zien met ernst vermaant.
Op dat u moed niet aardsch beswaart ter aarden duyckt/
Daar t'aardsche lyf om hóghe ziet end Hemel bzuyckt.

vj. Pzose.

Nadien dan/ zó een weynigh hier booz betoont is/alle t'ghene datter werdt ghewerē/ niet uyt zyn zelfs/ maar uyt der weters aard werdt ghekent; zó laat ons nu (zó veel gheóózlóft is) aanschouwen/wat daar zy de staat des Góddelycken wezens: op dat wy moghen verstaan welcke daar zy zyne kennisse. Het is een ghemeen ghevoelen van alle menschē dat God is eeuwigh. Laat ons nu aanmercken wat eenwicheid is. Want deze zal ons ontdecken ghezamentlyck de Góddelycke nature ende werenschap. Zó is dan de eeuwicheid een volmaaclite bezittinge teffens des oneyndlycken levens: t'welck by verghelycklinge der tydlycke dingen klaarlycker zal blycken. Want alzó watter leeft inder tyd/ dat zelve ghaat teghēwóózdigh vant voorledene tót het toekomende: ende en is gheen ding inder tyd ghestelt/ dat alle de lanckheid des levens teffens magh bevaten. Maar den morghen en hebet

vet nóch niet bereyckt ende heeft den ghi-
ster verlózen: zó en leefdy int hupdighe le-
ven óóck niet meer dan in dat snelle ende
vluchtighe oghenblick. Daaromme alle
t'ghene dat den tyd is onderwozpen / óf
schóón t'zelve (zó Aristoteles ghevoelt van
de wereld) nópt beghonnen heeft te wezen/
nóchte op en houdt/ ende desselfs leven niet
des tyds onepndlyckheid werdt uytghe-
streckt; nóchtans en is t'zelve niet zódanigh/
dat het te recht magh ghelóóft wozden eeu-
wigh te wezen. Nademaal het niet en be-
helft teffens alle t'ghedurен zyns levens/ al
waart schóón onepndelyck: Want het nóch
het toekomende/ dat nóch niet beleeft en is/
nu niet en heeft. Daaromme werdt dat te
recht ghezept eeuwigh te wezen/ dat teffens
behelft alle de volheid des onepndlycken le-
vens/ daar inne het toekomẽde niet en ghe-
bzeeckt/ ende daar van het voozledene niet
en is verbloghen. Ende dit moet nóódlyck
zyn zelfs maghtigh altyd teghenwóózdigh
by hem zelf wezen/ ende vooz óghen hebben
d'onepndlyckheid des beweechlycken tyds.
Daar uyt komet dat zommighe hózende
Platonis ghevoelen te zyn gheweeft/ dat de-
ze wereld gheen tyds beghinsel heeft ghe-
hadt / nóchte gheen eynde en zal hebben/
t'onrecht hebben ghewaant/ dat alsdan de
ghelchapen wereld ghezamentlyck metten
schepper óóck eeuwigh zoude moeten we-
zen. Want het is wat anders ghelegen te

worden door een onepndelyck leven/ t'welck Plato den wereld toeschryeft; ende wat anders ist teffens behelst te hebben die ghantse teghenwóórdicheid des onepndlycken levens. T'welck openbaar is/ de eyghenschap des Góddlycken ghemoeds te wezen. Want Gód en behóórt niet te schynen onder te wezen dan de gheschapene dingen/ na de gróótheid des tyds/ maar na de eyghenschap zynder eenbuldigher naturen. Dezen staat des teghenwoordicheids vant onbeweechlycke leven/ werdt nagheaapt vande onepndlycke beweghinge der tydlycke dingen/ die niet vermoghende zulx na te bóótsen ende ghelyck te worden/ verbalt upte onbeweechlyckheid inde beweghinge/ ende vermindert upte eenbuldicheid des teghēwóórdicheids in een onepndlycke gróóte vant voorledene ende toekomende; ende niet moghende teffens bezitten de ghantse volheid zyns levēs/ daar mede zelf/ t'welck op zynre wyzē nemmermeer eyndet/ zó schynet enighsins na te volghen datte/ t'welck het niet verbullen en magh nóchte uytdrucken. Ende bindt zich alzó aan eenrehande teghenwóórdicheid dezes kleynen ende vluchtighen oghenblix: t'welck als hebbēde wat schyns vande góddlycke blyvende voorzóghentheid/ maket in den ghenen dient ghebuert/ dat hy óóck schynt te wezen. Maar want het niet en mochte blyven/ zó hevet betreden den wegh des onepndlycken tydes: daar door ghewor-

den

den is/ dat het al voortghaande onderhielt het leven/ welx volheyd het blyven de niet en mochte behelzen. Daaromme zó wy den dingen na huere waarde willen benamen/ zó zalmē Platonem navólghende Gód eeuwigh/ maar de wereld oneyndlyck/ zeggen te wezen. Nadien nu alle óórdeel na zyn zelfs nature behelst de dingen die haar zyn onderworpen: ende dat Gód eeuwigh is/ ende in een vooróghentlycke state: ende óóck zyne wetenschap te boven ghaande/ alle beweechlyckheyd des tyds/ blyft in hare eenvuldicheyd des vooróghentheyds/ behelzende de oneyndlycke langte des gheens dat voorleden ende dat toekomende is: zó aanschout hy in zyne eenvuldighe kennisse alle dingen als óf die nu gheschieden. Daaromme zó du wilste overweghen de voorzienicheyd / waar mede hy alle dingen kent/ zó zuldyt reehtelycker noemen niet een voorzienicheyd als vant toekomende/ maar een kennisse der vooróghentheyd nemmermeer ontbrekende. Daaromme zy niet een voorzienicheyd/ maar liever een alzienicheyd werdt ghenaamt: overmids zy vande nederste dingen verde verschepden zynde / als vande opperste hóógheyd der dingen / alle dingen aanschouwet. Wat laatstu dy dan duncken / dat de dingen nóódzakelyck gheschieden / overmidts zy metten Gódlycken liehte ghezien zyn: ghemerckt óóck de menschen t'gheen dat zy

zien niet nóódzakelyck en doen wezen? Of zoude dyn aanschouwen den dingen die du voorzóghentlyck zietste / enighe nóódzakelyckheid toebrengen? Gheenssins. Zeker / zó dan enighe waardighe ghelyckenisse is tusschen de Góddelycke ende menschelycke voorzóghentheid / zó ziet hy in zyne eeuwighe voorzóghentheid alle dingē / ghelyck ghy in uwe tydlycke voorzóghentheid zommighe dingen ziet. Daaromme en verandert deze Gódlycke voorwetenheid niet de nature ende eyghenschappe der dingen / maar ziet die by zich zódanigh voor óghen / als zy naamaals inde toekomende tyd zullen worden ende en verwert den aart der dingen niet / maar met een aanschouwen zyns ghemoeds ziet hy zó wel de dingen die nóódzakelyck als die niet nóódzakelyck toekomende zyn. Zó óóck ghy lupden / als ghy ghelyckelycken ziet een menschе wandelen opter aarden / ende de zonne ryzen aanden Hemel / t'welck hoe wel ghyt beyde teffens ziet gheschieden / ghylupden nóchtans onderschеyd / óórdelende t'een vzywilligh ende t'ander nóódzakelyck te gheschieden. Alzó en verandert dan het Gódlycke aanschouwen alder dingen gheenssins der dingen aart / die dóch by hem als teghenwóórdigh / maar na den lóóp des tyds nóch toekomende zyn. Daar uyt komet / dat dit niet en is een wane / maar een kennisse stuenende op waarheid: alzó hy weet watter uyt

zal

zal worden/ zonder dat hen verborghen is/ dat het zelve niet noodzakelyck is te zullen worden. Zegdy hier/ dat het ghene God voorziet te zullen worden/ niet en magh niet worden: ende dat het ghene niet en magh niet worden/ noodzakelyck moet ghe-schieden/ ende ghy my zo wilt verstricken aan dien name van noodzakelyckheyd. Ick zal zeker bekennen een ding des alder bun-dichsten waarheyds/ maar daar nauwelyx iemand dan d'aanschouwer des Goddel-yckheyds toe magh gheraken. Want ick zal antwoorden dat het zelve ghehouden zynde teghen de Goddelycke kennisse nood-zakelyck toekomende is: maar alst overwe-ghen werd in zyn eyghen aart/ dat het ghants onbonden ende vry zal schynen. Want daar zyn twe noodzakelyckheden/ waar af d'ene is eenvuldigh/ ghelyck het noodzakelyck is dat alle menschen sterffe-lyck zyn: maar d'ander is by ghedinge/ ghelyck als ghy weet dat iemand wandelt/ hy noodlyck moet wandelen. Want wat iemand weet/ dat en magh niet anders dant gheweten is/ wezen. Maar dit ghe-ding en trecht tot haar niet de eenvuldi-ghe noodzakelyckheyd. Want de nature en maacht niet eyghentlyck deze noodza-kelyckheyd/ maar het byghevoeghde ghe-dinge: ghemerckt gheen noodzakelyckheyd en dwingt te ghaan den ghenen die vrywil-ligh ghaat: hoe wel het nochtans noodza-

kelyck is dat hy gha/ als hy ghaat. Opte zelve wyze dan/moet het ghene dat de voorzienicheid teghenwoordelyck ziet/ noódzakelyck wezen: hoe wel dat het nóchtans gheen noódzakelyckheid der naturen en heeft. Nu aanschout Gód de toekomende dingen/ die voortkomen upte vyye willekuer/ teghenwóórdelyck. Deze dingen dan ghehouden zynde teghen het Góddelyck aanschouwen / ghelchieden noódzakelyck na den ghedinge der Góddelycker kennissen: maar op zich zelf gheaanmerckt wezende/ en verliezen zy niet vande onghebondene vyyheid haarder naturen. Zó ghelchieden dan onghetwyfelt alle dingen die Gód voorweet te zullen ghelchieden: maar enighe der zelver komen vóórt upt een vyye willekuer: de welcke al hoe wel zy komen int wezen/ haar eyghen nature nóchtans niet en verlaten; want eer zy ghelchieden/ hadden zy óóck moghen niet ghelchieden. Maar wat isser dan aan gheleghen of zy niet noódzakelyck en zyn/ als zy vermids het ghedinge der Góddlycker kennissen in aller wyzen ghelchieden/ als óft noódzakelyck ware? Datte/ te weten/ dat de dingen die ick terstond vóórtstelde/ als de ryzende Zonne/ ende de ghaande menschе/ alzó ghelchiedende/ niet en moghen niet ghelchieden: des niet te min was voór ghelchieden/ het een noódzakelyck/ maar t'ander gheenssins. Alzó mede

zul-

zullen ongheschiedē de dingen die God voor oghen heeft: maar t'eene der zelver komt upter dingen nóódzakelyckheid / maar t'ander upt der doenders vermoghen. Daaromme en hebben wy niet vorrechte ghezept/ ist dat deze dingen ghehouden worden teghen de Góddelycke kennisse / datze nóódzakelyck zyn: maar aanmerckt menze op zich zelve / zó zyn zy lós van alle banden des nóódzakelyckheids. Ghelyck alle t'ghene dat den zinnen kennelyck is / ghehouden zynde teghen de rede ne / alghemeyn is: maar ziedt aan in zich zelve / zó ist zonderling. Maar / zuldy zeggen / ist in myne macht ghestelt myn voornemen te veranderen / zó zal ick de voorzienicheid moghen ydel maken / als die dan zal veranderen t'ghene zy voorweet. Ick zal antwóórden / Du mooghste wel afwycken van dynen voornemen: maar want de voorzóghentlycke waarheid des Góddelycken voorzienicheids wel ziet dat du dat vermooghste / óóck óf du dat doetste / ende waar henen du dy keertste / zó en mooghstu de Góddelycke voorzienicheid niet ontschuylen / ghelyck du het aanschouwen der teghenwoordigher oghen niet en mooghste ontvlieden / óf du dy schóón door de vyze wille veranderste in verschepden werckingen. Wat dan / zulstu zeggen / zal de Góddelycke wetenschappe door myns doens veranderinge veranderen / zó

De verzinning inden dzuck
betert aldus/

Blad. 12. Reghel. 11. leeſt Avontuur/ etc. ende zô ôôck elders. Bl. 20. R. 18. leeſt weetſte. Bl. 25. R. 14. leeſt eertyds. Bl. 26. R. 5. voor dy/ leeſt de fortune. Bl. 32. R. 10. voor leet/ leeſt leent. R. 16. voor nacht/ leeſt nachts. Bl. 33. R. 4. voor herſt/ leeſt herſſt. zô ôôck elders. Bl. 38. R. 16. voor Gôde/ leeſt Gode/ etc. zô ôôck elders meer. Bl. 40. R. 3. leeſt gróótſte. B. 42. R. 27. voor von/ leeſt van. Bl. 43. R. 10. voor des/ leeſt der. R. 29. voor blinden/ leeſt blinder. Bl. 44. R. 5. leeſt beſchimpſter. Bl. 45. R. 2. leeſt mooghſte. Bl. 46. R. 19. leeſt ſterſtycker. Bl. 47. R. 4. voor dy/ leeſt du. Bl. 48. R. 13. leeſt truerſpelen. Bl. 56. R. 26. voor verneert/ leeſt vermeert. Bl. 71. R. 23. leeſt óf zulx. R. 24. voor nemen/ leeſt noemen. Bl. 75. R. 15. voor ſchaften/ leeſt ſchziften. Bl. 76. R. 32. leeſt die door duechde/ etc. Bl. 78. R. 2. leeſt hy zal zich haaſt zyns namens. Bl. 79. R. 21. voor levende/ leeſt ludende. R. 28. leeſt de hare heeft/ etc. Bl. 80. R. 1. voor zoude/ leeſt zoudy. Bl. 106. R. 19. leeſt ter zaligheid als/ etc. Bl. 107. R. 10. voor die/ leeſt te moghen/ etc. Bl. 115. R. 32. leeſt vaſtelyxt. Bl. 116. R. 19. leeſt onentlyck. Bl. 122. R. 4. leeſt vermoeyde handen. Bl. 129. R. 14. voor werckt/ leeſt weckt. Bl. 136. R. 1. voor doed/ leeſt deed. R. 6. voor lief/ leeſt liefd. R. 20. leeſt welx ingang. R. 29. leeſt Ixion. R. 36. leeſt t'deert my. Bl. 145. R. 3. leeſt zondigher menſchen. R. 5. leeſt daar toe daar henluyden/ etc. Bl. 157. R. 3. leeſt dat iemand zoude. Bl. 160. R. 25. voor dat/ leeſt dit. Bl. 170. R. 16. leeſt het zal onbeweeghlyck. Bl. 177. R. 18. leeſt op datſtu daar/ etc. Bl. 181. R. 17. voor oevel leeſt uevel. Bl. 188. R. 15. leeſt des noodſchickings/ etc. Bl. 191. R. 11. leeſt vzyheid des wils. Bl. 194. R. 32. leeſt valſcheid ende doling. Bl. 198. R. 21. leeſt des wils vzyheid. Bl. 199. R. 16. leeſt vzyheid des wils. 197. Blad. daar laat de 19. reghel heel vvegh beghinnende, Tôt Gode alle dingen/ etc.